

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **МОВА МІЖНАРОДНОГО
СПІЛКУВАННЯ**

*∨ Законопроект щодо статусу англійської мови
в Україні*

- **ПОШАНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ
ГЕРОЇВ**

∨ Національне військове меморіальне кладовище

№ 13 (255) ЛИПЕНЬ 2023

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 13 (255) 2023

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

Ю. Половинчак

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск), Т. Дубас,
Ю. Калініна-Симончук

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України підписав Закон України,
який вдосконалює питання виконання
військового обов'язку та проходження
військової служби 3

Президент України підписав Закон України
щодо розширення переліку права
на демобілізацію 3

Президент України підписав Закон України,
який скасовує єдиний двовідсотковий
податок 3

Президент України підписав Закон України
«Про службу в органах місцевого
самоврядування» 4

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Чернявська Л.
Законопроект щодо статусу
англійської мови в Україні 5

Маліков Ю.
Національне військове меморіальне
кладовище: ключові аспекти унормування
створення 15

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА * 18

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Президент України підписав Закон України, який вдосконалює питання виконання військового обов'язку та проходження військової служби

Президент України В. Зеленський підписав Закон України № 8169, який удосконалює положення Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» в частині порядку виконання громадянами військового обов'язку та проходження ними військової служби та служби у військовому резерві.

Серед іншого, сьогодні військовослужбовці, які під час дії воєнного стану визнані військоволікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби з переоглядом через 6–12 місяців можуть бути звільнені в запас.

Зміни зумовлені необхідністю приведення положень у відповідність зі Статутами Збройних сил України, законами України «Про фахову передвищу освіту» та «Про професійну (професійно-технічну) освіту». Та потребою розділити положення Закону на мирний час та особливий період – поза та в межах періодів проведення мобілізації, дії воєнного стану та стану війни за результатами проведеного в державі правового режиму воєнного стану (*Міністерство оборони України (<https://www.mil.gov.ua/news/2023/07/19/prezident-pidpisav-zakon-yakij-vdoskonalyue-pitannya-vikonannya-vijskovogo-obovyazku-ta-prohodzhennya-vijskovoї-sluzhbi>). – 2023. – 19.07*).

Президент України підписав Закон України щодо розширення переліку права на демобілізацію

Президент України В. Зеленський підписав Закон України щодо розширення підстав звільнення з військової служби деяких категорій громадян у період воєнного стану (№ 8009). Про це повідомляється у кратці документа на сайті Верховної Ради України.

Зокрема, згідно з Пояснювальною запискою, встановили додаткову підставу для звільнення з військової служби під час воєнного стану військовослужбовцям, які проходять військову службу за призовом під час мобілізації, та військовослужбовцям, які проходять військову службу за контрактом, а саме: «якщо їхні

близькі родичі (чоловік, дружина, син, донька, батько, мати, дід, баба або рідний (повнорідний, неповнорідний) брат чи сестра) загинули або пропали безвісти під час здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, а також під час забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України під час дії воєнного стану» (*Суспільне Новини (<https://suspilne.media/531525-prezident-pidpisav-zakon-pro-rozsirennja-pereliku-prava-na-demobilizaciu/>). – 2023. – 18.07*).

Президент України підписав Закон України, який скасовує єдиний двовідсотковий податок

Президент України В. Зеленський підписав податковий законопроект № 8401, який скасовує єдиний податок у 2 %, що передбачене угодою з Міжнародним валютним фондом.

Про це повідомив депутат Верховної Ради України від фракції партії «Голос» Я. Железняк.

Я. Железняк зазначив, що ухвалення цього Закону було важливою вимогою МВФ.

Законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» передбачає скасування 2 % єдиного податку із 1 серпня 2023 р. та врегульовує перехід з 2 % ЄП:

- платник 2 % ЄП матиме право подати заяву про відмову від застосування 2 % ЄП та вказати, на яку систему оподаткування він бажає перейти. Без подання такої заяви, а також якщо в заяві платник не вкаже бажану систему, платник 2 % ЄП автоматично переводитиметься на систему, на якій перебував до обрання 2 % ЄП;
- новостворені суб'єкти господарювання, які з дня державної реєстрації обрали 2 % ЄП, автоматично вважатимуться платниками ЄП третьої групи зі ставкою 5 %;
- автоматичне відновлення прав і обов'язків платника ПДВ для тих суб'єктів, у кого реєстрація платником ПДВ була призупинена;
- надати платникам, які у 2023 р. перейшли з 2 % ЄП на загальну систему, право перейти

повторно в 2023 р. на спрощену систему за своїм вибором шляхом подання заяви. При цьому, в разі подання заяви до 01.09.2023 р., такий платник вважатиметься платником ЄП з 1 серпня 2023 р.

Окрім того, з 1 серпня частково скасовується припинення проведення перевірок для підакцизних товарів, грального бізнесу та фінансових послуг, а з 1 жовтня 2023 р. поновить дію відповідальність за порушення у сфері застосування реєстратора розрахункових операцій (РРО).

У Пояснювальній записці до документа зазначається, що метою його ухвалення є виконання Україною зобов'язань в рамках Меморандуму про економічну та фінансову політику від 8 грудня 2022 р. Закон набуде чинності 1 серпня 2023 р. (*Суспільне Новину* (<https://suspilne.media/537351-zelenskij-pidpisav-zakon-akij-skasovue-dinij-dvovidsotkovij-podatok/>)). – 2023. – 26.07).

Президент України підписав Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»

Президент України В. Зеленський підписав Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (№ 6504). Про це повідомляє «Укрінформ» з посиланням на вебсайт Верховної Ради України.

Метою Закону є встановлення нових правових та організаційних засад служб в органах місцевого самоврядування як професійної та політично неупередженої діяльності, вдосконалення механізму реалізації громадянами України права рівного доступу до служби в органах місцевого самоврядування, уточнення класифікації посад в органах місцевого самоврядування, що дозволить покращити умови оплати праці посадових осіб місцевого самоврядування, а також приведення у відповідність до вимог бюджетного законодавства та нової системи адміністративно-територіального устрою.

Законом закріплюється принцип політичної неупередженості службовців та збереження їхнього конституційного права на обрання.

Також передбачено упорядкування проведення відкритих конкурсів на посади, серед іншого – опублікування оголошення про конкурс та результатів його проведення через Єдиний портал вакансій публічної служби.

Планується оновити порядок формування конкурсної комісії, впровадити щорічне оцінювання результатів роботи службовців та їх професійний розвиток.

Крім цього, буде запроваджено механізми кар'єрного просування службовців і кадровий резерв, встановлюються межі посадових окладів, а також дисциплінарна та матеріальна відповідальність службовців за свою діяльність.

Очікується, що реалізація Закону матиме позитивний вплив на посадових осіб місцевого самоврядування, кандидатів на зайняття відповідних посад службовців місцевого самоврядування та працівників патронатної служби, оскільки визначить їхній статус, удосконалить конкурсні процедури та

процедури проходження служби, зміцнить стабільність служби в органах місцевого самоврядування, а також надасть керівникам служби дієві інструменти прийняття ефективних

управлінських рішень (*Укрінформ* (<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3737509-prezident-pidpisav-zakon-pro-sluzbu-v-organah-miscevogo-samovraduvanna.html>)). – 2023. – 18.07).

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Л. Чернявська, мол. наук. співроб., НЮБ НБУВ

Законопроект щодо статусу англійської мови в Україні

Президент України В. Зеленський подав до Верховної Ради України законопроект № 9432 «Про застосування англійської мови в Україні», яким передбачається офіційно закріпити статус англійської як однієї з мов міжнародного спілкування.

Документом пропонується визначити категорії посад, кандидати на зайняття яких зобов'язані володіти англійською мовою. Проект унормовує особливості застосування англійської мови в роботі органів державної та місцевої влади, органів місцевого самоврядування, підрозділів екстреної допомоги населенню, під час перетину державного кордону, у сферах освіти, культури, транспорту, охорони здоров'я тощо.

У Пояснювальній записці до законопроекту сказано, що нині англійська мова є офіційною де-юре у 58 із 196 країн світу, а де-факто й у багатьох інших країнах (Бангладеш, Кіпр, Ізраїль, Йорданія, Малайзія, Мальдіви, Шри-Ланка, ОАЕ), а також є однією з шести мов Організації Об'єднаних Націй, офіційною мовою Європейського Союзу, Ради Європи, Європейської комісії, Європейської асоціації вільної торгівлі та НАТО. Зазначається, що трансформація статусу англійської мови в Україні є необхідністю і стратегічним кроком до повноцінного членства нашої держави в ЄС, адже знання англійської мови є ключовою компетенцією в умовах глобалізаційних змін.

Вимоги щодо обов'язкового володіння англійською мовою встановлюються до осіб, які претендують на зайняття посад:

- державної служби категорії «А»;

- державної служби категорій «Б» і «В», перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України;

- голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників;

- військовослужбовців офіцерського складу, які проходять військову службу за контрактом, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України;

- поліцейських середнього та вищого складу Національної поліції України, посад начальницького складу інших правоохоронних органів, посад начальницького складу служби цивільного захисту, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України;

- прокурорів;

- у податкових та митних органах, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України;

- керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Передбачається, що вже в дитячих садочках учні старшого дошкільного віку обов'язково вивчатимуть англійську мову.

Також кожен, хто здобуватиме в закладі освіти повну загальну середню освіту, вивчатиме у цьому закладі державну та англійську мови. Кожен учень має пройти державну підсумкову атестацію з англійської мови.

За словами Прем'єр-міністра України Д. Шмигала, законодавче закріплення англійської як мови міжнародного спілкування, сприятиме збільшенню кількості спеціалістів із знанням англійської, що допоможе у процесі відновлення України після війни: уряд очікує

на прихід низки іноземних компаній та інвесторів, які розвиватимуть тут свій бізнес і створюватимуть робочі місця. Тому Кабмін наразі напрацьовує рішення, які зроблять вивчення англійської мови доступнішою для всіх охочих.

Схвально сприйняв ініціативу Президента України щодо надання нового статусу англійській мові в Україні командувач Об'єднаних Сил ЗСУ С. Наєв. Генерал-лейтенант зауважив, що статус англійської як «мови міжнародного спілкування» став би дуже своєчасним для національних Збройних сил, з огляду на те, що українські військові проходять навчання за кордоном. За його словами, майже вся технічна документація на озброєння та військову техніку, яку надають західні партнери, надходить англійською мовою. Тож, якщо раніше питання вивчення військовослужбовцями англійської мови носило рекомендаційний характер, то зараз, переконаний С. Наєв, це має бути закріплено на законодавчому рівні.

Підтримав законопроект і голова РНБО О. Данілов, який відзначив, що ще в 2019 р. наголошував на тому, що англійська мова є ключовою для того, щоб Україна рухалася в цивілізований світ. Наразі президент такий законопроект подав.

Міністр освіти і науки України О. Лісовий також підтримав законопроект. Він зазначив, що МОН створюватиме всі можливості для того, щоб українці мали змогу вивчати англійську якісно на всіх рівнях освіти. І має чіткий план з впровадження англійської мови на 2023–2026 рр. Очільник МОН наголосив, що надання англійській мові міжнародного статусу є важливим кроком як для глобального розвитку української освіти і науки, так і для європейської інтеграції.

За словами міністра цифрової трансформації України М. Федорова, у разі, якщо англійська в Україні набуде статусу міжнародної мови, кожен українець матиме можливість безоплатно підвищити рівень володіння мовою. Держава оплачуватиме спеціальні курси, залучатиме англомовних волонтерів у школи, проводитиме розмовні клуби.

Прем'єр-міністр України Д. Шмигаль на засіданні уряду також заявив про те, що курси вивчення англійської мови держава буде оплачувати через програму «єПідтримка».

Щоправда, в середовищі освітян хвилюються, що популяризація англійської в закладах освіти може відбуватися за рахунок скорочення українських дисциплін.

Зокрема, висловлюються думки про те, що розвиток англійської мови має відбуватися без шкоди для української, а для цього потрібно зберігати правильні пропорції в програмі початкової, середньої та старшої школи. Українська мова має і надалі залишатись у пріоритеті, англійська – має стати допоміжною мовою міжнародного спілкування.

Деякі освітяни пропонують інтеграцію англійської з іншими дисциплінами: наприклад, викладання англійською мовою деяких предметів.

До речі, про можливість запровадження в українських школах викладання предметів двома мовами – українською та англійською – заявляв і гендиректор директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти МОН України О. Єресько.

Водночас поданий законопроект став предметом палких дискусій в українському суспільстві.

Багато громадських активістів та небайдужих користувачів соцмереж виступили проти норм законопроекту, які вдарять по позиціях української мови в кінопрокаті і телеєфірі, зокрема можуть знищити українське кінодублювання.

Однак опоненти законопроекту визнають, що сама потреба орієнтації українців на англійську мову жодних заперечень викликати не може. Але підвищення рівня знання в Україні англійської мови не може йти рахунок послаблення позицій української мови.

Найбільші нарікання викликало одне з передбачених законопроектом нововведень, згідно з яким з 2027 р. англомовні фільми у кінотеатрах мають демонструватися мовою оригіналу лише з українськими субтитрами, тобто без повноформатного українського дубляжу. Передбачається, що громадянам

буде запропонована грошова допомога для придбання квитків на фільми англійською мовою.

4 липня режисер дубляжу, актор та український голос Г. Поттера П. Скороходько створив петицію про збереження дубляжу на сайті голови держави. «В Україні дубляж вже давно став окремим культурним явищем і частиною культурного надбання. Його скасування, хай поступове, неминуче призведе до значного зменшення популярності української мови, оскільки саме дубляж свого часу сприяв її значній популяризації», – зазначено у петиції.

П. Скороходько запропонував не знищувати кінотеатральний дубляж, а збільшити кількість сеансів мовою оригіналу з українськими субтитрами, аби залишити потенційному глядачеві право вибору, якою мовою дивитись кінофільм.

Петиція набрала необхідну кількість голосів – її підписало понад 25 тис. людей.

За словами українського науковця, громадського та політичного діяча М. Стріхи, одним з головних негативних наслідків дії Закону України № 9432 (в разі його ухвалення в незмінному вигляді), стане те, що велика кількість людей з індустрії кінодубляжу втратять роботу. А український дубляж – це окрема потужна галузь, що забезпечує роботою численних акторів, режисерів, звукооператорів, перекладачів, працівників кінотеатрів.

До речі, як зазначає власник студії Cinemaker Laboratory А. Глуховський, кінотеатральний український дубляж вважається одним із найкращих прикладів адаптації в усьому світі.

А в кінотеатрах стрімко знизиться кількість відвідувачів. Бо, як пояснює М. Стріха, емоційна сфера людини резонує, переважно, саме на рідну мову, а 90 % прокату забезпечують сьогодні англійські фільми.

Тому одна справа – вимагати від людини вміння вести спілкування англійською мовою в рамках її посадових обов'язків чи ділових інтересів.

Цілком інша – зобов'язувати споживати улюблений культурний продукт виключно нерідною мовою.

Позицію М. Стріхи поділяють народний депутат, історик В. В'ятрович та журналіст, радіоведучий, публіцист, керівник аналітичного відділу Центру контент-аналізу, координатор проєкту «Становище української мови» С. Стуканов. Зокрема, В. В'ятрович наголошує, що знищення українського кінодубляжу різко звужить сферу застосування української мови, тож ця законодавча ініціатива є «антиукраїнською й антиконституційною».

За його словами, подібні закони існують у країнах Африки й Азії, що колись були британськими колоніями, й «аж ніяк не у європейських державах». А отже – законопроект потребує ґрунтовного доопрацювання, вважають експерти.

Значна частина учасників дискусії акцентували на тому, що президентський законопроект посилить російську мову, штовхнувши тисячі українців до споживання зрозумілого їм російськомовного піратського контенту. Тож дубляж має бути, бо це захист українських національних інтересів.

Зокрема, громадянська спільнота «Мова об'єднує» наголошує на неприпустимості звуження сфери застосування української мови і вимагає вилучити із законопроекту всі зміни, що стосуються кіно й телебачення, включаючи заборону на дублювання українською мовою англійських фільмів у кінотеатрах. У спільноті наголосили, що заборона на демонстрування фільмів українською мовою в кінотеатрах України – це «антиконституційне дикунство».

Занепокоєння громадськості поділяють Уповноважений із захисту державної мови Т. Кремень та голова Комітету ВРУ з питань гуманітарної та інформаційної політики М. Потураєв, які також наголошують на необхідності доопрацювання законопроекту, оскільки документ звужує сферу застосування державної мови насамперед через скасування обов'язкового кінодубляжу. Адже крім великого удару по сфері кінематографії, ця норма обмежує права громадян України на отримання інформації та послуг державною мовою, оскільки деякі категорії глядачів можуть бути взагалі позбавлені можливості перегляду іноземних фільмів в кінотеатрах. Адже заміна

дубляжу на титрування обмежить доступ українських дітей до продукту державною мовою саме в той період, коли формуються їхні мовні компетенції. Також це обмежить права громадян України старшого віку, людей з інвалідністю. Таким чином законопроект порушує і Конституцію України, і суперечить рішенню Конституційного Суду України від 14 липня 2021 р.

У цьому зв'язку, директор київського кінотеатру Boomer С. Зленко зазначає, що у багатьох країнах світу дитячі кінострічки, на додачу до субтитрованих версій, повністю представлені дубльованими версіями. Навіть у найдрібніших країнах, які мають маленькі кіноринки, студії несуть затрати, однак роблять дубляж мультфільмів. С. Зленко вважає, що ця світова практика має поширюватися на дитячий контент за будь-якої редакції закону.

Як зазначив Т. Кремень, відповідно до рішення Конституційного Суду України, громадяни України не зобов'язані володіти іншими, аніж державна мова. Тому будь-які загрози статусу української мови викликають ризики і для національної безпеки.

Статус іноземної мови закріплений в багатьох інших документах, починаючи із законів «Про освіту» та «Про державну службу». Також статус іноземних мов реалізований в Законі України «Про застосування забезпечення функціонування української мови як державної».

Крім цього, мовний омбудсмен окремо акцентує на питанні розвитку не європейської ідентичності в Україні, а саме української ідентичності. Тому ці речі обов'язково потрібно переглянути, переконаний Т. Кремень.

Однак команда мовного омбудсмена активно долучається фахового обговорення законопроекту на майданчику Верховної Ради України, оскільки документ потребує значних і суттєвих доповнень.

А от очільник МОН О. Лісовий нічого поганого у скасуванні українського кінодубляжу не бачить. Навпаки, це, вважає міністр, може бути стимулом для розвитку українського дубляжу на стримінгових платформах. Крім того, розважальний контент іноземною

мовою є дуже ефективним інструментом для якнайшвидшого оволодіння мовою. А головне, «розвиток англійської точно не йтиме всупереч розвитку української мови. Адже мета законопроекту – посилити Україну, українців і все українське за рахунок виходу на глобальний ринок. Англійська мова – один з необхідних для цього інструментів», – зазначив О. Лісовий.

Цю думку поділяє і міністр цифрової трансформації України М. Федоров, який вважає, що перегляд фільмів у кінотеатрах мовою оригіналу покращить мовленнєві навички українців з англійської і допоможе розвинути український кінематограф. За його словами, в Україні з'явиться більше топових українських стрічок, а режисери та актори зможуть продемонструвати свій максимум.

Фахівець з питань прикладної психології Інституту незалежних соціологічних досліджень, соціолог К. Хмарський скасування дубляжу фільмів українською мовою в кінотеатрах також вважає гарною ідеєю: у кінотеатрах країн Балтії вже багато років поспіль фільми демонструють мовою оригіналу, а іноді з перекладом у субтитрах. Щоправда, у країнах Балтії через те, що не всі оцінили «фільми оригінальною мовою», знайшли компромісний вихід: прем'єрний показ фільму відбувається мовою оригіналу, а в дубляжі національною мовою картину можна переглянути на подальших сеансах. Однак найкращий варіант для України, на його думку, дати глядачеві можливість вибору якою мовою дивитися фільм у кінотеатрі. Якщо такого вибору не буде, рівень відвідуваності українських кінотеатрів істотно знизиться.

Водночас переважна більшість експертів вважають, що скасування українського кінодубляжу навряд чи взагалі може якось допомогти досягненню головної мети законопроекту – сприянню вивченню англійської мови в Україні, а от на українському кінематографі позначиться вкрай негативно. До того ж, з юридичної точки зору, норма законопроекту щодо демонстрації частки англійських фільмів мовою оригіналу з українськими субтитрами є суперечливою і її не можна трактувати як зобов'язальну.

На думку радниці Smartsolutions та екскерівниці юридичного відділу Національної ради з питань телебачення та радіомовлення А. Литвищенко, ця норма виписана недостатньо чітко, що і викликає негативні відгуки про цей законопроект. І хоча документом не визначено відповідальність за її невиконання, навіть у такій «послабленій» редакції є ризик, що відповідна норма буде сприйнята як надмірне регулювання та пресинг, що спровокує (крім прогнозованого падіння зборів кінотеатрів) цілий букет інших негативних явищ, таких як зростання відеопіратства, колапс школи українського відеодубляжу, негативне ставлення частини людей до англійської мови.

Медіаюрист «Платформи прав людини» Л. Опришко вважає, що забезпечення правових механізмів для втілення цього Закону є свідченням його поспішності та неопрацьованості. Адже в законопроекті навіть не визначено, який державний орган має стежити за додержанням норм цього закону, не передбачена система штрафів за недотримання норм тощо.

У пресслужбі дистриб'ютора фільмів Warner Bros. Pictures та The Walt Disney Company «Кіноманії» також зазначили, що очікують на роз'яснення стосовно законопроекту. Оскільки необхідно зрозуміти, що вважатиметься стовідсотковим переходом на англійську мову при показі фільмів у кінотеатрах.

А І. Розкладай, головний експерт ЦЕДЕМ з медійного права, звертає увагу на те, що законопроект пропонує внести також зміни до Закону України «Про медіа», оскільки перехідні положення законопроекту говорять про те, що стаття про мову у сфері аудіовізуальних медіа має бути доповнена. Зокрема, під час оцінки того, чи дотримується мовник мовних квот чи ні, буде враховуватися лише той обсяг програм, який виконаний державною мовою.

Експерти, зокрема, засновник кінодистриб'юторської компанії V&N Film Distribution Б. Батрух, наголошують, що англійськомовні українці від цього Закону точно не виграють. До того ж, аналогів такої ініціативи немає у Європі. Говорити англійською – це вибір. Мову вивчають за бажанням та

мотивацією, а субтитри в кінотеатрах – зовсім не навчальний механізм.

Як зазначає А. Литвищенко, міжнародне законодавство не надає прямої відповіді на питання про заохочення до вивчення англійської мови на рівні Закону в конкретній країні. Принципи міжнародного права, зокрема ті, які стосуються прав людини, вимагають поваги до культурної та мовної різноманітності, а також забезпечення рівності мовних спільнот. І в жодній європейській країні не існує прямої заборони на дубляж державною мовою.

Тож, хоча загалом вітчизняні експерти підтримують бажання держави спонукати вивчати англійську мову, але починати це з кінопрокату більшість з них вважає хибним кроком, передусім, через невисокий попит на фільми англійською.

Таку думку висловлюють, зокрема, членкиня правління Союзу кінотеатрів України, ексдиректорка кінотеатру «Жовтень» Л. Горделадзе та співзасновниця Об'єднання українських продюсерів (ОУП), власниця й президентка «Планети Кіно» та мережі кінотеатрів «Оскар» І. Заря. Зараз, наголошують вони, здебільшого кінотеатрам виживати дуже важко, а такі законодавчі кроки ще більше зменшать кількість відвідувачів. Бо тих, хто вільно володіє англійською, невелика частка.

Хоча в Україні є кінотеатри, які показують фільми мовою оригіналу (зокрема в мережі кінотеатрів «Мультиплекс»), бо є аудиторія, яка цього потребує. Водночас генеральний директор мережі «Мультиплекс» Р. Романчук зазначив, що мовою оригіналу виходить не кожен фільм: все залежить від попиту та домовленості з мейджорами. Також оригінальний аудіоряд дистриб'ютори надають лише якщо цей контент популярний і фінансово виправданий. Тому що це потребує від дистриб'юторів укладати додаткові контракти з правовласниками про те, що на певній території мають намір показувати фільми кількома мовами.

Співзасновниця Української кіноакадемії, членкиня Європейської кіноакадемії Ю. Сінкевич також переконана, що ця ініціатива є популістською, оскільки ніхто не розуміє, як вона працюватиме, глядач може

піти з кінотеатрів, а студії дубляжу та озвучення зазнають втрат.

Крім того, ця ініціатива, на думку представників кінотеатрів і дистриб'юторів, може зумовити поширення піратства. Зокрема, І. Заря вважає, що наслідком стане перехід легальної аудиторії кінотеатрів з україномовним контентом до нелегальної аудиторії російськомовного контенту піратських торентів.

Очільники кінотеатрів спростовують ще одне припущення, що цей законопроект може поставити в більш вигідне становище українські фільми, які матимуть пріоритет над англійським контентом. Адже зараз українське кіно не має належного фінансування.

Той факт, що в маленьких країнах Європи дивляться стрічки мовою оригіналу, пояснюється фінансовими причинами (для них не вигідно робити дубляж), а не законодавчими заборонами.

За результатами розгляду проєкт Закону Комітетом з питань гуманітарної та інформаційної політики за участі міністра культури та інформаційної політики України, представників Міністерства освіти і науки України, Уповноваженого із захисту державної мови, представників кіноіндустрії, громадських організацій (загалом – понад 50 осіб) контраверсійні норми щодо дубляжу було рекомендовано вилучити. На своєму засіданні 20 липня 2023 р. Комітет рекомендував Верховній Раді України ухвалити проєкт Закону про застосування англійської мови в Україні за основу із вилученням декількох норм. Зокрема, пропонується виключити імперативну вимогу про демонстрування англійських фільмів у кінотеатрах мовою оригіналу з українськими субтитрами, зміни до Закону України «Про

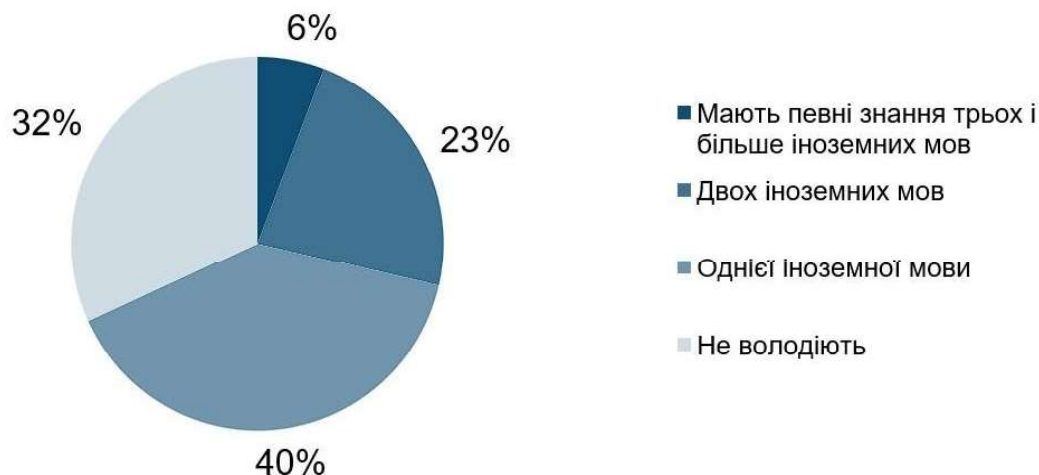
кінематографію», зміни до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» в частині кіно, а також зміни до Закону України «Про медіа» щодо зниження квоти програм українською мовою. Члени Комітету наголосили на тому, що ухвалення законопроекту не має створювати загрози для повноцінного утвердження української мови як єдиної державної мови в Україні, призводити до звуження її застосування в публічних сферах суспільного життя та обмежувати гарантовані Конституцією та законами України права громадян на отримання інформації та послуг державною мовою. Чи прислухаються депутати до цієї рекомендації, покаже час.

Що ж до рівня знання англійської мови в Україні загалом, то, згідно з рейтингом EF EPI у 2022 р. наша держава піднялась на 35-ту сходинку в світі за рівнем володіння англійською з 111 країн. Тоді як у 2020 р. вона перебувала на 44 місці. За даними EF EPI, у віковому розрізі найкраще англійську мову знають українці у віці від 20 до 30 років.

Команда Мінцифри також провела дослідження. Виявилось, що 49 % дорослого населення України не володіють англійською, 56 % хочуть підвищити рівень, а 45 % учителів володіють англійською на високому рівні С.

А результати опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) свідчать, що 31,8 % дорослих жителів України взагалі не володіють іноземними мовами на будь-якому рівні. Зокрема, 51 % респондентів зазначили, що мають деякі знання англійської, але детальніший аналіз показує, що тільки 23 % можуть читати, писати і спілкуватися цією мовою на професійному і навіть побутовому рівнях.

Частка дорослого населення України, яке володіє певною мірою іноземними мовами

Сьогодні англійська мова стала міжнародною мовою спілкування, вона є найуживанішою в ЄС – нею говорить третина всіх європейців.

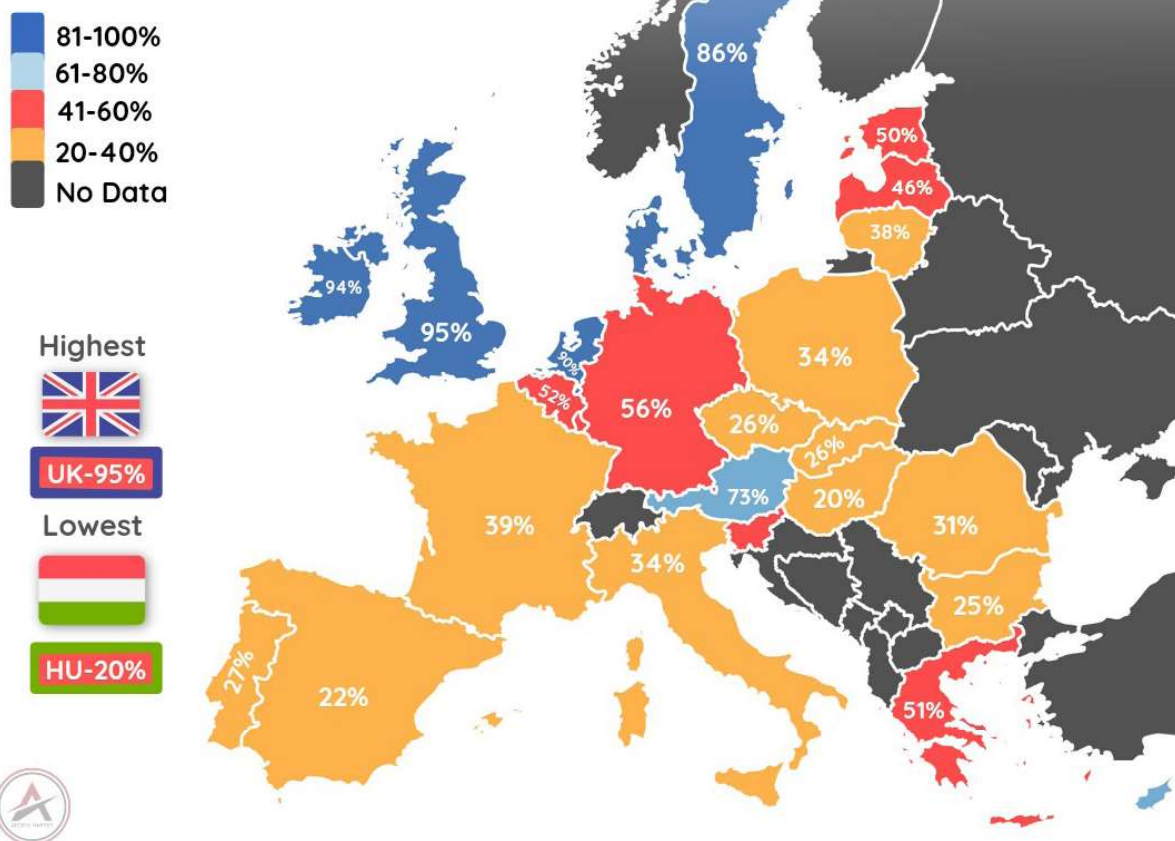
Тож, на жаль, хоча Україна і має статус кандидата в члени ЄС, вона продовжує залишатися відокремленою від ЄС мовним бар'єром.

Водночас, як виявилось, у світі, зокрема в країнах ЄС не так багато людей знають англійську. Попри те, що більшість населення світу частково володіє англійською, лише невелика частина людей здатна підтримувати

розмову цією мовою. Особливо це помітно в Європі, щодо якої діє стереотип, що всі жителі ЄС володіють англійською.

За останніми даними найвищий рівень володіння зафіксований у Великобританії та Ірландії – понад 95 %. Трішки менше цей показник у Нідерландах – 90 %. Найгірше англійську мову в країнах ЄС знають в Угорщині – 20 %, тобто кожен п'ятий мешканець. Також у низу рейтингу знаходяться Іспанія (22 %), Болгарія (25 %), Словаччина (26 %) та Чехія (26 %).

Percentage Of Population able To hold a conversation in English

Ці дані свідчать, що рекордсменами серед країн Європи по вивченню та використанню англійської мови (рівень населення, що володіє ним, – від 65 % до 72 %) є: Нідерланди, Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія, Люксембург.

Ці країни мають ряд загальних характеристик, які показують, чому їх рівень володіння англійською мовою такий високий:

- Англійська – обов’язкова для всіх, її починають вивчати ще в початковій школі.
- Основний напрям заняття – «communication skills», а не довге та нудне вивчення граматики.
- Жителі північної частини Європи знаходяться в оточенні англійської 24/7,

вони багато подорожують і в їх рідні країни приїжджає багато іноземних туристів, з якими треба якось спілкуватись.

В останні роки впевнену конкуренцію англійськомовним країнам Європи становив відкритий для інвестицій Кіпр.

Щодо Австрії, то тут діє унікальна двомовність, яка не зустрічається в інших країнах. Безумовно, основна мова – німецька, але, 40 % населення можуть спілкуватися англійською, адже одна з основних сфер економіки тут – міжнародний туризм.

А от у Німеччині, наприклад, немає можливості практикувати навички спілкування, через віддаленість від англійськомовних країн (хоча

німці приділяють велику увагу вивченню цієї мови й 62,3 % населення з нею знайомі). Загалом у Німеччині англійською мовою готові говорити 30 % жителів. Причому це стосується таких великих міст як Берлін, Кельн, Гамбург, Франкфурт та Мюнхен. Там англійською говорять майже всі. А от у маленьких містах можуть бути проблеми із розумінням у магазинах, заправках.

Бельгійці вважають, що роль англійської мови в їх суспільстві не така важлива, як німецької або французької.

Країни Балтії після набуття незалежності значно покращили ситуацію з вивченням англійської мови. Наприклад, дані перепису населення Естонії станом на 31.12.2021 р. показують, що англійською мовою як іноземною розмовляє 48 % населення. В 2011 р. цей показник становив 40 %, а в 2000 р. 26 %.

Щодо питання кінодубляжу, яке стало головною претензією до законопроекту в Україні, то світова практика свідчить про

те, що в багатьох країнах Європи фільми демонструють із субтитрами, а дублюють лише для дітей.

Наприклад, так роблять у Британії, Ірландії, Ісландії, Португалії, Нідерландах, Норвегії, Швеції, Данії, Естонії, Фінляндії, Румунії, Греції, Албанії, Сербії, Македонії, Чорногорії, Хорватії, Словенії, Кіпрі, Боснії та Герцеговині. Якщо брати інші регіони, то субтитри та дубляж для дітей використовують у Японії, Ізраїлі та Мексиці.

Дублюють фільми у Німеччині, Іспанії, Франції, Італії, Швейцарії, Австрії, Угорщині, Чехії, Індії, Китаї, Ірані, Росії. В Білорусі, Словаччині та Казахстані фільми можуть демонструвати також із дубляжем інших країн.

Окрім України, і дубльовані фільми, і окремо із субтитрами показують у Латвії, Литві, Польщі, Молдові, Болгарії, Туреччині, Бразилії та Канаді (дубляж лише в окремих регіонах).

Фільми виключно із субтитрами демонструють у США та Індонезії.

Таким чином, підсумовуючи експертні думки щодо законопроекту № 9432 і світовий досвід щодо англійської мови та кінодубляжу можна зазначити, що українські експерти схвально сприймають наміри держави щодо стимулювання вивчення англійської мови,

однак норми щодо кінопрокату вважають загалом неприйнятними.

Водночас експерти не вважають, що творці цього законопроекту мали на меті змінити ринок на свою користь або створити антиукраїнський саботаж – скоріш за все, це просто свідчення

непрофесійності законотворців у сфері культури.

А відтак – законопроект потребує пропрацювання деталей і погодження з індустрією. Наприклад, маркером для встановлення частки англомовних фільмів із оригінальною озвучкою може бути середній показник відвідуваності таких сеансів.

А надалі, глядачу потрібно поступово давати можливість вибору: йти на фільм англійською або українською. Український дубляж має бути основним, але поступово слід задовольняти потреби і тих, хто вже знає англійську.

Залишається сподіватись, що в решті решт вітчизняним законотворцям вдасться виробити оптимальну політику щодо покращення рівня знання англійської мови українцями, не погіршуючи при цьому позицій державної мови, не порушуючи законних прав громадян на отримання інформації та послуг державною мовою і не знищуючи галузь українського кінодублювання.

(Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційний вебпортал парламенту України (<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42201>); Міністерство культури та інформаційної політики України (<https://mkip.gov.ua/news/9384.html>); Уповноважений із захисту державної мови (<https://mova-ombudsman.gov.ua/news/upovnovazhenyi-pro-neobkhdnist-doopratsiuvannia-zakonu-pro-zastosuvannia-anhliiskoi-movy-v-ukraini>); LB.ua (https://lb.ua/society/2023/06/28/562656_prezident_podav_vr_zakonoproiekt.html); Anostroph (<https://apostrophe.ua/ua/news/society/2023-06-28/eto-ochen-vajno-dlya-voennyih-naev-o-zakonoproekte-po-statusu-angliyskogo-yazyka/299867>); ТСН.ua (<https://tsn.ua/ukrayina/danilov-prokomentuvav-zakonoproiekt-pro-angliysku-movu-v-ukrayini-2359843.html>); Ukrinform.ua (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3728863-minosviti-mae-citkij-plan-iz-vprovadzenna-angliyskoi-movi-lisovij.html>); Освіторія (<https://osvitoria.media/experience/chy-stane-angliyska-mova-na-zavadi-ukrayinskij-vplyv-na-suspilstvo-osvitu-kino/>); ВЕСТИ ([*obrazovanie-uk/u-shkolah-mozhut-zaprovaditi-dvovovne-navchannya-ukrayinskoyu-ta-angliyskoyu\); Новинарня \(<https://novynarnia.com/2023/07/01/dyskusiya-pro-angliysku-movu-v-ukrayini-shho-spilnogo-v-zakonoproiektu-%e2%84%969432-z-emskym-aktom/>\); <https://novynarnia.com/2023/06/30/6-mirkuvan-dubliash/>; <https://novynarnia.com/2023/07/01/ministr-osvity-lisovyy-pidtrymav-zakonoproiekt-zelenskogo-pro-angliysku-movu/>\); NV.ua \(<https://life.nv.ua/ukr/art/peticiya-pro-zberezheniya-ukrayinskogo-dublyazhu-nabrала-neobhidnu-kilkist-pidpisiv-50337410.html>\); Демектор media \(<https://detector.media/infospace/article/213530/2023-06-29-volodymyr-vyatrovych-zakon-pro-angliysku-znyshchyt-galuz-dublyazhu-i-obmezhyt-vykorystannya-ukrainskoi-yogo-potribno-zminyty/>\); <https://detector.media/rinok/article/213673/2023-07-03-angliyska-ukinoteatrakh-kinoindustryi-ne-vygidno/>; <https://detector.media/infospace/article/209207/2023-03-22-mayzhe-tretyna-ukraintsiv-ne-znaie-zhodnoi-inozemnoi-movy-doslidzhennya-kmis/>\); Цензор.НЕТ \(\[https://censor.net/ua/news/3428035/zakonoproiekt_pro_angliysku_movu_antykonstytutsiyine_dykunstvo_spilnota_mova_obyednuye_pro_vidmovu\]\(https://censor.net/ua/news/3428035/zakonoproiekt_pro_angliysku_movu_antykonstytutsiyine_dykunstvo_spilnota_mova_obyednuye_pro_vidmovu\)\); ТРК «ПЕРШИЙ ЗАХІДНИЙ» \(<https://1zahid.com/info/yakshho-filmy-ne-budut-dublyuvatysya-ukrayinskoyu-movoyu-kinoteatry-dovedetsya-zakryty-shho-peredbachaye-zakonoproiekt-pro-zastosuvannya-angliyskoyi-movy-v-ukrayini/>\); Знайшов \(\[https://znayshov.com/News/Details/oksen_lisovyi_vidreahuvav_na_novyj_zakonoproiekt_pro_anhliysku_movu_v_ukraini\]\(https://znayshov.com/News/Details/oksen_lisovyi_vidreahuvav_na_novyj_zakonoproiekt_pro_anhliysku_movu_v_ukraini\)\); 24 Канал \(\[https://24tv.ua/education/zakonoproiekt-pro-angliysku-movu-yaki-budut-zmini-shho-kazhe_n2345757\]\(https://24tv.ua/education/zakonoproiekt-pro-angliysku-movu-yaki-budut-zmini-shho-kazhe_n2345757\)\); UA.NEWS \(<https://ua.news/ua/life/ekspert-nazval-luchshyjsposob-obuchennyua-anglyjskomu-yazyku-v-ukraynskyh-kynoteatrah>\); Суспільне Новину \(<https://suspilne.media/520709-zakonoproiekt-pro-angliysku-movu-so-stosuetса-dubluвання-filmiv-doopracuut-kravcuk/>\); Центр демократії та верховенства права \(<https://cedem.org.ua/news/zakonoproiekt-angliyska/>\); Чумомо \(\[14\]\(https://chytomo.com/ukraintsy-staly-aktyvnishe-vchytynanhliysku-movu-pid-chas-povnomasshtabnoi-</i></p></div><div data-bbox=\)*](https://vesti.ua/uk/poleznoe-uk-</i></p></div><div data-bbox=)

vijny); *Рубрика* (<https://rubryka.com/2023/06/28/rishennya-dnya-zelenskyj-podav-do-rady-zakonoprojekt-pro-nadannya-anglijskij-movi-statusu-mizhnarodnoyi/>); *Business English Academy* (<https://ua.be-english.com.ua/khto-u-yevropi-znaye-anhliysku-hirshe-nizh-ukrayintsi/>); *BBC Україна* (<https://www.bbc.com/ukrainian/news-55769907>); *Statistics Estonia* (<https://www.stat.ee/en/news/population-census-76-estonias-population-speak-foreign-language/>); *Слово і діло* (<https://www.slovoidilo.ua/2023/07/04/infografika/kultura/subtytry-chy-dublyazh-yak-riznyx-krayinax-svitu-demonstruyut-inozemni-filmy>).

Ю. Маліков, наук. співроб. НЮБ НБУВ

Національне військове меморіальне кладовище: ключові аспекти унормування створення

Пошанування національних героїв, як сучасного, так і минулого – є справою нагальною, в першу чергу, попри її символічний характер. Нагальність ця визначена як відсутністю національного Пантеону і загалом системної комемораційної політики, так і загостренням цього питання сучасною російсько-українською війною, суспільним усвідомленням необхідності сильної боєздатної армії і готовності суспільства дбати про свою армію, зокрема, і достойним вшануванням загиблих героїв.

Вжита вище назва «Пантеон» – швидше метафора: дійсно, місцями спочинку видатних діячів у багатьох державах Європи і світу досить часто стають крипти чи приміщення соборів, як от у Польщі, Франції, Британії, Португалії, Венесуелі, і щодо них, офіційно або ні, застосовується ця назва. Втім, для України із її потребою вшанувати усіх тих, хто власне творив державу і в різні часи ставав на її захист, більш релевантним є запит на «український Арлінгтон» – функціонування національного місця пам'яті одночасно з військовим цвинтарем є також досить поширеною практикою. Згадана назва «Арлінгтон», відсилає до досвіду облаштування американського національного військового цвинтаря у однойменному передмісті Вашингтону. Арлінгтонський національний цвинтар (англ. Arlington National Cemetery) був заснований у 1865 р., на його території площею 250 га поховано понад 400 тис. осіб, серед яких військовослужбовці і цивільні особи: політики, державні діячі, астронавти...

Загалом для України проблема такого національного меморіального комплексу містить декілька складових: по-перше, упорядкування місць спочинку, за необхідності – перенесення в Україну поховань діячів національного руху та культури, що потребують цього. Показовим є скандал із несподіваною ексгумацією у 2017 р. празького поховання поета О. Олесея (могилою на приватних засадах опікувався представник української діаспори у Празі, а після його смерті нащадки із фінансових міркувань відмовились від підтримки і прах поета і його дружини було перепоховано у Києві). Загалом за підрахунками Інституту національної пам'яті, в різних країнах світу поховано близько 250 тис. представників української військово-політичної еміграції, діячів науки та культури, і місця їх спочинку далеко не завжди захищені від забуття чи вандалізму – як з фінансових, так і з ідеологічних причин. Не всі вони потребують перенесення в Україну, але не можна виключати, що періодично така потреба чи суспільний запит виникатиме. Варто погодитись із думкою письменниці О. Забужко, яку наводить BBC Україна: «Ідея Пантеону лише якоюсь мірою розв'яже проблему могил великих українців, розкиданих по світу... Питання треба ставити ширше – як держава має дбати про національну спадщину» (URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38517567>).

Попри те, питання Національного військового цвинтаря, на сьогодні, на жаль, стоїть надзвичайно гостро. Перші спроби його унормувати робились ще на початку війни,

зокрема у 2015 р. Верховна Рада України ухвалила постанову «Про увіковічення пам'яті Героїв України, які віддали своє життя за свободу і незалежність України», якою передбачалось створення у Києві Українського національного Пантеону (Меморіального комплексу). Втім, справа зіткнулася з цілою низкою викликів і актуалізувалась аж після початку повномасштабного етапу війни. Відтак у травні 2022 р. Верховна Рада України ухвалила рішення про створення Національного військового меморіального кладовища («Про внесення змін до деяких законів України щодо Національного військового меморіального кладовища»).

Таким чином на законодавчому рівні було закріплено поняття Національного військового меморіального кладовища та особливості його правового статусу. Відповідно до змін, внесених до Закону України «Про поховання та похоронну справу», Національне військове меморіальне кладовище – розміщений на спеціально відведеній земельній ділянці об'ємно-просторовий об'єкт, що включає військове кладовище, музейний комплекс, ритуальну будівлю та інші необхідні споруди для організації почесних поховань загиблих (померлих) осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, забезпечували виконання службових обов'язків та присяги на вірність Українському народу. Такий меморіальний комплекс є об'єктом права державної власності, розміщується на землях державної власності та не підлягає приватизації або передачі в оренду.

Згідно з Законом, порядок організації поховань та перепоховань на його території визначається Кабміном. Зокрема, на території військового меморіального цвинтаря у столиці будуть організовані почесні поховання та перепоховання: борців за незалежність України у XX столітті, військовослужбовців, які загинули під час виконання бойових завдань, учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни та осіб, мають особливі заслуги перед Батьківщиною, українських миротворців, розвідників, учасників руху опору на окупованих територіях. Не можуть

бути поховані із почесними особи із судимістю за вчинення умисного злочину та особи, які обіймали керівні посади в комуністичній партії чи вищих органах державної влади і управління СРСР, УРСР (УСРР), інших радянських республік, працівників радянських органів державної безпеки всіх рівнів.

Витрати на почесне поховання загиблих (померлих) на кладовищі здійснюються за рахунок коштів державного бюджету. Зразки намогильних споруд та меморіальних табличок затверджуються Кабінетом Міністрів. Утримання в належному стані та охорона також забезпечуються за рахунок коштів держбюджету.

Замовником проектування та будівництва Національного військового меморіального кладовища і відповідальним за його утримання та охорону визначається Міністерство ветеранів України. Відповідно, в жовтні 2022 р. уряд ухвалив постанову, яка дозволяє Міністерству у справах ветеранів створити в сфері свого управління державну установу «Національне військове меморіальне кладовище» та забезпечити її діяльність.

Найгострішим питанням з моменту ухвалення Закону та започаткування адміністративних заходів для будівництва став вибір місця створення Меморіального цвинтаря. Ухваленим Законом регулюються особливості відведення, передачі в користування та зміни цільового призначення земельних ділянок державної і комунальної власності. Також у тексті документа зазначається, що проектування меморіального кладовища може здійснюватися без одержання містобудівних умов та обмежень забудови земельних ділянок. При цьому забороняється вилучати, змінювати цільове призначення або подальшу передачу земельної ділянки або її частини у користування.

Питання місця виділення ділянки деякий час досить активно дискутувалося. І хоча, на сьогодні, це питання вирішене – врешті Київська міська рада виділила земельну ділянку під створення Національного військового меморіального кладовища в Биківні в Деснянському районі Києва, цікавими видаються ключові аргументи обговорення, що

дозволяють виділити принципові вимоги, які висуваються до такого місця.

Отже, на обговоренні були варіанти таких локацій: Бабин Яр, схили парку за Київським телецентром; урочище Лиса гора у Голосіївському районі Києва; Співоче поле; парк Аскольдова Могила та деякі інші. Загалом місце для створення Національного меморіального кладовища має бути зручним з точки зору логістики та інфраструктури – від під'їзду офіційних делегацій та розгортання багатолюдних урочистих заходів, до індивідуальних відвідин рідними і близькими похованих там, що передбачає комунальну транспортну інфраструктуру. Важливим є також врахування геодезичних та екологічних аспектів такого будівництва. Від ідеї створення Меморіалу у парку Аскольдової могили, попри його історичну та символічну відповідність, а також зручність логістики довелося відмовитись через застереження щодо ландшафту. Ще більше заперечень виникло щодо Лисої гори – місцевість вимагала як прокладення доріг та інфраструктури крутими схилами, так і вторгнення у природно-заповідний фонд. Для гідного вшанування пам'яті загиблих воїнів, наголошують екологи, необхідно передусім обрати територію переважно рівнинного характеру, що унеможливить ризики зсуву ґрунтів і руйнування меморіального комплексу.

Не менш важливим є символічне навантаження, пов'язане з певним місцем, про що вже згадувалося в контексті Аскольдової могили. Скажімо, для Бабиного Яру та Співочого поля таке символічне навантаження виявилось невідповідним: у першому випадку існує чіткий емоційний зв'язок місця із жертвами нацистського окупаційного режиму та усталеними комемораційними практиками; у другому – асоціація з місцем масових культурних та розважальних заходів. А Лиса гора загалом у міському фольклорі пов'язується із «нечистю». Також небажаним чи навіть незаконним є втручання у сформовані раніше пам'яткоохоронні комплекси – у випадку Лисої гори (місце розташування Лисогірського форту й давніх городищ та капищ часів Русі, належить

Музею «Київська фортеця»); Бабиного яру (складний комплекс пам'ятних знаків та меморіальних об'єктів, що відображають різні сторони трагедії Другої світової війни, а також поки не вирішене питання із антагоністичними проєктами меморіалізації жертв Голокосту).

Виходячи із перелічених обставин, рішення про створення Національного військового меморіального кладовища поряд із Національним історико-меморіальним заповідником «Биківнянські могили» – з точки зору логістики та інфраструктури, символічного навантаження видається досить вдалим. «Це найбільш підходящий варіант для створення військового меморіального цвинтаря», – наголосив у коментарі виданню «Апостроф» експерт Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, колишній головний фахівець Українського інституту національної пам'яті М. Майоров.

За проєктом, земельна ділянка під Національний військовий меморіальний цвинтар у Биківнянському лісі складатиме близько 90 га. Об'єкт передбачає цілий комплекс будівель та площ. Це власне військовий цвинтар, ритуальна будівля, споруди, необхідні для організації почесних поховань (адміністративно-господарська зона), меморіально-рекреаційна зона, музейний комплекс (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: Офіційний вебпортал Верховної Ради України (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2292-20#Text>); видання BigKyiv (<https://bigkyiv.com.ua/chomu-na-lysiy-gori-ne-mozhna-buduvaty-vijskove-kladovyshhe-ta-shho-neobhidno-znaty-tym-hto-nikoly-ne-buv-na-czij-gori>); Yurfact (<https://www.yurfact.com.ua/fakty/ukrayinskyj-arlington-deputaty-pidtrymaly-zakon-pro-naczionalne-vijskove-kladovyshhe>); Апостроф (<https://apostrophe.ua/ua/article/kyiv/misto/2023-05-03/voennoe-kladbische-v-kievegde-budut-horonit-ukrainskih-geroev/51879>); Суспільне (<https://suspilne.media/424293-prezident-mae-rozglanuti-mozlivist-stvorit-nacionalnij-panteon-geroiv-na-askoldovij-mogili-v-kievi>).*

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Блог на сайті «Lv.ua»

Про автора: Костянтин Харакоз, суддя Господарського суду Донецької області, член правління Асоціації розвитку суддівського самоврядування України

Драматичний трикутник судової реформи. Рефлексія з-під мантії.

Через низьку соціальну довіру до суду, індивідуальні ганебні вчинки та корупціогенність системи, частішають випадки переведення правосуддя до телевізора та соціальних мереж, а судова реформа вноситься на порядок денний РНБО.

Предметом суспільного інтересу є створення дієвої демократичної системи стримувань та противаги, складовою якої є незалежна судова гілка влади.

Ідея судової реформи – справедливий незалежний суд. Метод – архітектурна та ціннісна трансформація судової системи. Поточна стадія реформування – точка біфуркації, коли зміни можуть відбутись зсередини або процес руйнування буде продовжений.

Ідея реформи досяжна через зміну парадигми відносин між суддями і громадськістю, розблокування суддівського самоврядування, розбудову культури доброчесності та ліквідацію ієрархії, яка реформу гальмує.

Реформування та внутрішні процеси краще будуть проілюстровані законами психології, оскільки суддя є людиною, а судова система є закритою соціальною групою. Я пропоную використати ідею та методику транзактного аналізу Еріка Берна, помістивши гру під назвою «судова реформа в Україні» у сформовану Стівеном Крапамном модель «Драматичного трикутника страждання».

Як стверджують психологи, цей трикутник запускається коли люди грають в гру «А що я міг ще зробити?» в ролі «Безпорадна жертва обставин». Такі стосунки можуть тривати багато років, а люди навіть не уявляють, що вони міцно застрягли у трикутнику.

Звісно, що замість людей, в трикутник грають інституції – судова система, політична влада та громадськість, а глядачами є – народ України, Президент, та міжнародні партнери.

Тримаючи перед очима Конституційну модель ідеального українського світу та архаїчні тоталітарні моделі управління, я пропоную знайти вихід з драматичного трикутника реформування.

Стартові позиції реформи відображені ЄСПЛ у рішеннях «Олександр Волков проти України» та «Автоальянс-холдинг проти України» де визначені системні проблеми с суддівською незалежністю: ризики зовнішнього тиску – з боку політичної влади, та внутрішнього – з боку адміністративної суддівської вертикалі.

Законодавець у 2016 році усунув себе від кадрових процедур, чим зменшив ризики зовнішнього впливу. Для зменшення ризиків внутрішнього впливу, була створена судова мережа з у якій судді самі обирають органи управління, в який ключовим є рівність суддів та дієве суддівське самоврядування, замість ієрархії адмінпосад керують цінності та культура доброчесності.

За такої конструкції, незалежність забезпечується довірою суспільства, достатній рівень якої робить судову гілку влади повноправним суб'єктом державної системи стримувань та противаги.

Народ України, як єдине джерело державної влади, має право на контроль за діяльністю судової гілки влади, та як і за іншими. Оскільки інститут присяжних в не впроваджений, функцію контролю за правосуддям здійснює активне громадянське суспільство, яке, разом зі ЗМІ формує рівень суспільної довіри та зумовлює втручання політичної влади – реформування, фінансування, покарання, захист тощо.

* Збережено стиль і граматику оригіналу

Довіра – це загальнолюдське відчуття, яке в нас виникає коли, співрозмовник до нас відкритий, зрозумілий та його дії адекватно передбачувані, на інституційному рівні реалізується відкритістю.

Такими чином, впровадити реформу можливо засобами діалогу між громадськістю та суддями, результатом якого має бути напрацьована спільна дорожня карта трансформації судової системи, принципи суддівської культури та критерії взаємодії.

Психологи кажуть, що жертва – це найскладніша для корегування позиція, бо вона потрапляє до неї ще дитиною і є заручником власного вибору. Жертва отримує вторинні вигоди, які часто є підсвідомими і їх може бути важко ідентифікувати.

Майстерне виконання ролі «жертви» не тільки дозволило затягнути в процес реформування міжнародних експертів, створити кадрову кризу, запровадити практику ліквідації судових установ, ускладнити до абсурду процедури доступу до професії та знизити конкурентоспроможність суддів у конкурсах, а й посварити майбутні покоління судів та чинний суддівський корпус.

Особливістю нашої країни є відсутність досвіду та традицій управління державою без впливу на суд. Новий досвід тільки формується. В статті «Психологія судової справедливості та ресурс відкритого діалогу» я окреслив як були утворені система та центри впливу на суддів.

За відсутності державницьких потреб, система впливу, як будь-який інший державний актив, стає автономним майданчиком для надприбуткових бізнес-моделей і фундаментом для «бек-офісів». Це реалізується через зловживання представницьким мандатом із використанням недоліків системи контролю. Прибутковість бек-офісів обґрунтована природною монополією та складністю доступу до судових послуг.

За таких умов справедливе судове рішення стає корупційним парадоксом, публічне виявлення якого, формує неспростовні аргументи для зовнішнього втручання – перевірку усіх суддів та ліквідацію судових установ.

Описана бізнес-модель потребує комунікаційного супроводу через замовчування системних недоліків, контроль внутрішніх комунікацій, закритості організаційних рішень, а також формування системи підпорядкування на підтримання культу особистості.

Таким чином ієрархія, як корупціогенний ризик, залишилась, а демократична мережа не була розбудована, оскільки судова спільнота не прийняла на себе відповідальність за управління системою, впроваджений реформою інститут демократичного лідерства трансформувалася в парадокс беззмінного «червоного директорства».

Існування вертикалі, корупція, непрозорість організаційних та кадрових рішень складає зміст критичних зауважень громадськості, які відображаються на рівні суспільної довіри (до 15.05.2023 – 2%).

Визначити причини великої відстані між суддівськими «Бути» та суспільним «Здаватись» можна через аналіз інформації у відкритих джерелах, традицій та організаційних процедур, за законами взаємодії в середній соціальної групи.

В середині соціальної групи створюються неформальні правила поведінки – системі зв'язків і відносин між людьми, що підтримує її рівновагу. Така система проявляється у процедурах, ритуалах, традиціях та обрядах, виражається поведінковими реакціями, які визначають структуру взаємовідносини між людьми на підсвідомому рівні та вибудовують відносини підпорядкування.

Відносини в судових установах можна поділити на дві категорії. Перша – це правосуддя, яке встановлено законодавством і знаходиться під наглядом професійного середовища. Друга – закриті організаційні відносини, якими забезпечуються можливість відправляти правосуддя – інформація, ресурси, безпека, апарат, кабінет, допуск до зовнішніх комунікацій (відрядження) та відпустки, тощо.

Система організації судових установ вибудовує відносини підпорядкування між суддями, через надмірну концентрацію повноважень у адміністративних посадах (голів судів), що зберігає ризики неpubлічного впливу на суддю під час відправлення правосуддя.

Концентрація повноважень обумовлена, зовнішніми та внутрішніми факторами. Зовнішні – обмеженість фінансування та незахищеність від втручання потребує перевищення представницького мандату. Внутрішні – організаційна документація, практика ВРП та РСУ спрямована на підтримання ієрархії.

Підтримання ієрархії потребує персональної лояльності органів управління, і це може впливати на демократичні процедури – висування та обрання членів органів суддівського врядування та самоврядування, що, своєю чергою, додає можливості впливу на дисциплінарні та кадрові процедури.

Це звужує інституційну спроможність органів управління впливати на зовнішні процеси, приймати стратегічні рішення та представляти судову владу в державній системі стримувань та противаги.

Так замикається порочне коло, яке впливає на рівень довіри, та запускає порочне коло в середині спільноти.

Суддя – це жива людина. Десь сумна, оскільки юридично обізнана, десь сувора, через те що досвідчена, але жива людина. В умовах зовнішнього тиску відбувається психологічний вплив, який психологи називають когнітивним дисонансом. В стані когнітивного дисонансу людина жити не може і завжди підсвідомо шукає з нього вихід, адаптуючи свою особистість – відстороненість і відчуження, маргінальність і депривація, конформізм і ескапізм, індолентність і байдужість, аномія, конфлікт ролей, насильство, дисидентство тощо.

Випадки конфлікту ролей – героїзують антикорупційну вертикаль і нищать публічну репутацію всіх суддів. Випадки дисидентства – героїзують суддю в очах громадськості, але так само нищать автритет та репутацію судової влади.

Це підсилює тиск громадськості, що замикає ще одне порочне коло, яке на тлі недовіри, призводить до зміщення акценту судової реформи до ускладнення процедур оцінювання, ліквідації судових установ та звільнення усіх суддів.

Таким чином, відновлення довіри, зміна внутрішньої системи організації та нова парадигма стосунків з громадськістю – це паралельні процеси за якими успіх реформи.

Адже, саме скорочення відстані між «бути» та «здаватись» і є системним індикатором суддівської доброчесності.

Психологи стверджують, що вихід із трикутника страждань починається з оцінки власного стану, прийняття відповідальності за своє життя на себе, та пошук власних шляхів та планів.

Для судової системи – це аналіз внутрішніх процесів, розробка стратегії розвитку та «дорожньої карти» реформи.

І, як кажуть психологи, це буде успішним виходом з трикутника страждання у трикутник творіння ролями – Переможець, Споглядач та Стратег, що стане міцним фундаментом для повоєнної відбудови України (https://lb.ua/blog/kosjantyn_harakoz/562880_dramatichniy_trikutnik_sudovoi.html). – 2023. – 29.06).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Блог проєкту Право-Justice

Електронний документообіг: реформа має продовжуватися, незважаючи на війну

Закон «Про електронні документи та електронний документообіг в Україні» набув чинності ще у 2003 році. Однак, значно пізніше, а саме у 2020 році, поширенню електронного документообігу посприяв закон «Про електронні довірчі послуги». Так, ініціативою припинили дію електронного цифрового підпису (ЕЦП) і замінили його на кваліфікований електронний підпис (КЕП), який, відповідно до вітчизняного законодавства, є юридичним відповідником власноручного підпису без жодних додаткових умов.

Відтак, завдяки цим ініціативам Україна змогла просунути на шляху до цифрової модернізації. Утім, на практиці електронний документообіг, попри безсумнівні його переваги – від економії часу на обробку документів до покращення якості їх виконання – досі

перебуває на стадії впровадження. Особливо, коли йдеться про цифрову модернізацію робочих процесів державних установ та органів влади.

Питання пришвидшення переходу державних органів у «цифру» гостро постало з початком повномасштабного вторгнення. Адже, крім вище вказаного, мова йде ще й про спосіб зберегти функціональність держави у найскладніших умовах – таких, як нині. Разом з тим, варто зауважити, що Україна у цьому напрямку здійснила вагомі кроки.

Ще у 2019 році Проєкт ЄС «Право-Justice» допоміг Міністерству юстиції України розробити і почати реалізовувати масштабний план з переведення документообігу в регіональних управліннях міністерства з паперового у цифровий. Першим, що долучилося до Системи електронного документообігу, було Північно-Східне міжрегіональне управління юстиції (Полтавська, Сумська, Чернігівська області). Нововведення виявилися ефективними. Вони значно прискорили та спростили зазвичай тривалі бюрократичні процеси, тож через рік на електронний документообіг перейшов і центральний апарат Мін'юсту.

Головну ж перевагу переведення документообігу з паперового у цифровий стало можливим оцінити з початком війни. Так, коли частина Сумської області опинилася під окупацією, саме завдяки тому, що всі обласні структури Міністерства юстиції раніше перейшли на цифровий формат, вдалося забезпечити безперервність їхньої роботи та зберегти всю документацію! А це – безперечно важливі для різних людей майнові, сімейні, судові та інші питання. Таким чином, у критичній ситуації діджиталізація допомогла державі зберегти її функціональність, захистити інтереси та права громадян.

Впровадження системи електронного документообігу в Міністерстві юстиції України та його територіальних органах здійснювалося згідно з наступними принципами. По-перше, проєкт реалізовувався в усіх регіональних підрозділах територіального органу Мін'юсту. По-друге, документування управлінської інформації велось в електронній формі із

застосуванням електронних підпису, печатки та позначки часу. По-третє, всі бази даних розташовувалися на серверах, переданих до ДП «Національні інформаційні системи» разом з окремим апаратним забезпеченням, системою збереження даних. Відтак, саме своєчасна реалізація цих принципів зберегла величезний масив документації Мін'юсту від знищення під час тимчасової окупації деяких територій України.

Отож, війна не повинна стати тим чинником, який став би на заваді впровадження електронного документообігу. Так, у 2022 році Проєктом ЄС «Право-Justice» також було забезпечено перехід Південно-Західного міжрегіонального управління юстиції (Івано-Франківська, Чернівецька, Закарпатська та Тернопільська області) на виключно електронні технології обробки документів. Своєю чергою, бази даних були перенесені на сервери ДП «Національні інформаційні системи». Також Проєктом були додатково закуплені ліцензії Системи електронного документообігу, щоб, окрім обласних центрів, додатково інтегрувати до Єдиної системи й інші адміністративно-територіальні одиниці.

Наступним етапом впровадження безпаперових технологій документообігу – є пілотне впровадження електронного архіву Міністерства юстиції України (далі – e-Archive). Його метою є запровадження в системі архівних установ України технологій накопичення, обліку, зберігання архівних електронних документів та використання відомостей, що в них містяться, шляхом:

- застосування технологій підготовки та передавання електронних документів, що нагромадилися за час діяльності юридичних осіб – джерел формування Національного архівного фонду, для тимчасового зберігання до архівних підрозділів цих установ та організацій, для забезпечення використання відомостей з цих документів для службових, виробничих, наукових та інших цілей;

- розробки стандартних технологічних процедур приймання – передавання архівних електронних справ та архівних електронних документів Національного архівного фонду

від архівних підрозділів державних органів, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ та організацій до віддаленого електронного сховища архівних установ для постійного зберігання архівних електронних справ та інших інформаційних об'єктів;

- уніфікації форматів інформаційних об'єктів – архівних електронних документів Національного архівного фонду та електронних документів, на підставі яких здійснюється приймання-передавання електронних документів на державне архівне зберігання;

- розробку інтеграційних, програмних та інтерфейсних рішень щодо надання авторизованого доступу до профільних архівних електронних документів, електронних облікових документів та метаданих працівникам архівних установ відповідно до принципу походження документів та вимог до їх розміщення й обліку;

- забезпечення взаємодії e-Archive з іншими автоматизованими інформаційними системами, що використовуються в Європейському Союзі та Україні.

Пілотний проєкт успішно завершено в червні 2023 року, в тому числі розроблено та надано пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства, що регулює вимоги до електронного документообігу центральних органів влади.

Очікуємо, що попри воєнний час реформа відбудеться і у результаті органи юстиції перейдуть на електронний документообіг у повному обсязі (https://lb.ua/blog/pravo_justice/562992_elektronniy_dokumentoobig_reforma.html). – 2023. – 30.06).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Євген Крапивін, експерт Центру політико-

Остаточне скасування «поправок Лозового» в кримінальному процесі: як уникнути негативних наслідків?

Привид народних депутатів минулого скликання продовжує «крокувати» українським

кримінальним процесом. У вже далекому 2017 році ухвалені зміни до КПК України, які отримали назву «поправки Лозового», які негативно вплинули на ефективність функціонування органів правопорядку та прокуратури, судів. Проте простіше закон ухвалити, аніж скасувати – у 2019 році «Слуга народу», маючи одним з програмних компонентів «скасуємо поправки Лозового» зробили це, проте наполовину. Інша половина залишається чинною сьогодні та шкодить як загальнокримінальним розслідуванням, так і топ-корупційним справам, де через процесуальні диверсії вже колишнього народного депутата втрачаються роки кропіткої роботи над збором доказів винуватості підозрюваних, обвинувачених.

Під час ухвалення нових процесуальних кодексів у грудні 2017 році (ГПК, ЦПК та КАС), а також внесенні змін до Закону «Про судоустрій і статус суддів», перехідними положеннями Закону №2147 було змінено Кримінальний процесуальний кодекс України. Ці зміни отримали неформальну назву «поправка Лозового» – від імені всіма давно забутого депутата від Радикальної партії Олега Ляшка, який «протягнув» їх в процес.

1) змінено систему обчислення строків у кримінальному провадженні. З метою «захисту бізнесу» і не тільки з'явилися строки розслідування у «фактових» провадженнях, тобто в провадженнях, де нікому ще не повідомлено про підозру. Якщо раніше строк обраховувався лише з моменту повідомлення про підозру, коли дійсно відбувається втручання у права і свободи людини, то тепер з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР);

2) надано можливість оскаржувати повідомлення про підозру, себто припущення сторони обвинувачення про причетність особи до кримінального правопорушення (слідчу версію, підтверджену мінімальною інформацією доказового характеру);

3) експертизи в кримінальному провадженні проводяться (санкціонуються) за рішенням слідчого судді. Раніше усі експертизи призначалися сторонами кримінального

провадження самостійно. Це відкрило можливість зловживання якістю експертиз через монополію держави, перевантаження суддів формальними питаннями санкціонування експертиз, що призводить до зменшення якості виконання основних функцій і відповідно браку роботи, врешті затягування строків як проведення експертиз, так і досудового розслідування в цілому;

4) запроваджено монополію на проведення експертиз у кримінальному провадженні в державних установах. До того часу кожна зі сторін кримінального провадження мала право звернутись із постановою про призначення експертизи як до приватних експертних установ/експертів, так і до державних.

Зазначені зміни набрали чинності 15 березня 2018 року. Там були ще положення, які вдалось скасувати за тиждень їхньої чинності, проблеми з перехідними положеннями та відповідним поданням до Конституційного Суду України, але ми не будемо зупинятись на таких деталях.

Важливо інше – зазначені зміни були піддані критиці як органами правопорядку і прокуратури, так і суддями, науковцями і, навіть, адвокатами, які здавалося б лише отримали додаткові інструменти для захисту своїх клієнтів. Про це я писав у цьому ж блозі одразу після набрання ними чинності 23 березня 2018 року в контексті виправлення помилок.

Саме тому однією зі складових політичної програми «Слуги народу» у 2019 році було скасування «поправок Лозового». І вони дотримались свого слова, проте наполовину. Президент України дійсно вніс відповідний проект Закону у Верховну Раду, проте до моменту ухвалення дійшла лише частина. Згадані вище п. 3 (санкціонування експертиз слідчим суддею) та п. 4 (державна монополія на експертизи) дійсно були скасовані цим проектом, який став Законом №187-IX від 04 жовтня 2019 року.

Що ж стосується п. 1 (нової системи обчислення строків розслідування) та п. 2 (оскарження повідомлення про підозру) – ці положення кримінального процесуального законодавства залишаються чинними досі. І якщо у 2018 році їх наслідки були предметом

припущень, то сьогодні у судовій практиці ми бачимо негативні наслідки, особливо в питанні продовження строків досудового розслідування та повноваження суду закрити кримінальне провадження через їх сплив.

Ще у 2018 році ми з колегами адвокатами, науковцями, експертами підготували документ з довгою назвою – «Аналіз законодавчого регулювання порядку здійснення досудового розслідування «до» і «після» «поправок» А. Лозового до Кримінального процесуального законодавства України» – в якому намагались спрогнозувати наслідки. З висоти сьогоднішнього погляду скажу, що здебільшого ми зосередились на державній монополії у призначенні експертиз, деформації ролі слідчого судді (необхідність санкціонувати призначення експертизи, де за визначенням немає питання контролю за дотриманням прав і свобод людини) – тому, від чого найбільше потерпала систем правопорядку у 2018-2019 роках.

Наразі ж актуальною проблемою залишається нова система обчислення строків розслідування. Найпростіший приклад – складні провадження, наприклад справи про вбивство, необхідно продовжувати кожні 1,5 року в межах строків давності притягнення до кримінальної відповідальності (15 років), для чого необхідно обґрунтовувати якийсь прогрес в справі. Водночас не треба дивитись детективні серіали, щоб знати, що можуть пройти роки і понад десять років, поки розслідування іншого злочину не дозволить знайти доказову інформацію для такого, яке давно вважалось безперспективним. У ситуації з «поправками Лозового» це ставало реальністю, коли провадження просто закривались через неперодовження строків досудового розслідування. Що вже казати про питання теоретичні, наприклад про те, що відбувається обмеження інституту строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, які мали б збігатись зі строками досудового розслідування у «фактових» провадженнях (як і було до 15 березня 2018 року). Адже строк давності притягнення до кримінальної відповідальності це інструмент процесуальної

економії – граничний час, який держава може використовувати на пошук і притягнення до відповідальності винної особи. Саме в цьому і відмінність, адже «фактове» провадження може розслідуватись довго, не передбачаючи втручання у права і свободи людини. Якщо ж особі повідомлено про підозру, то і розслідування має завершитись якнайшвидше – 2, 6, 12 місяців.

Понад те, законодавець у 2019 році Законом №187-IX дозволив не закривати кримінальні провадження, в яких не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності для злочинів проти життя і здоров'я (п. 3-1 ч.1 ст. 284 КПК України) з метою виконання позитивних обов'язків держави з їх розслідування, на що неодноразово вказував ЄСПЛ. Виходить, що ми ніби-то за ефективно розслідування, аж із виходом за межі строків давності, разом з тим, слідчий має кожні 18 місяців ходити до суду з продовженням і наражитись на ризик відмови...

Загальнокримінальні злочини зазвичай менше обговорюються суспільством, але можна навести топ-корупційні справи НАБУ/САП, які здебільшого складні, багатоепізодні, з активною позицією захисту тощо. Строки досудового розслідування для таких проваджень є занадто малими: наприклад, лише розкриття банківської таємниці триває 8-10 місяців із подальшим проведенням тривалої експертизи, що потребує продовження таких строків. Регулярні походи до слідчого судді з обґрунтуванням необхідності продовження строків лише забирає робочий час у детектива та прокурора. До того активними є адвокати, які у разі успішного оскарження постанови прокурора про зупинення досудового розслідування майже завжди спричиняють ситуацію зі спливом строків досудового розслідування, які було зупинено внаслідок зупинення кримінального провадження. Які аргументи в такому випадку мають бути у клопотанні про продовження таких строків? Питання відкрите.

Проблема іншого гатунку наочно можна було побачити у 2022 році – перша

інстанція ВАКС закрила три кримінальні провадження, що роками розслідувались НАБУ за процесуального керівництва САП з багатомільйонними ймовірними збитками державі. Ідеться про справи «Укрзалізниці», «братів Дубневичів» та «Ощадбанку». Підстава в усіх випадках однакова – закінчення строку розслідування. Мій колега писав детальний розбір процесуальних проблем у цих справах, я за браком місця використовую це лише як ілюстрацію проблеми.

Прикінцевими положеннями Закону № 2147-VIII було встановлено, що нові правила обчислення строків застосовуються до справ, за якими відомості про кримінальне правопорушення внесені до ЄРДР після введення в дію цих змін. Разом з тим це суперечить загальним засадам кримінального провадження, а саме ст. 5 КПК України, відповідно до якої процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається згідно з положеннями чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення. Це питання гостро постало у згаданих провадженнях, зареєстрованих до 15 березня 2018 року та були об'єднані з провадженнями, зареєстрованими після цієї дати. Врешті судді першої інстанції ВАКС, Апеляційної палати ВАКС та Верховного Суду розішлись у поглядах на це питання. Тож ми очікуємо на рішення Об'єднаної Палати ВС з цього питання, адже 14 березня 2023 року колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду вирішила, що п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України не може поширюватися на «старі» кримінальні провадження, і передала справу на розгляд об'єднаної палати для розв'язання розбіжностей.

Саме тому скасування нової системи обчислення строків та можливості оскарження повідомлення про підозру, залишків «поправок Лозового» мають бути негайно скасовані. Впевнений, що 5 років чинності цих положень достатній строк для того, щоб побачити їх негативний вплив на ефективність розслідування у різних видах злочинів – від вуличних розбоїв до топ-корупціонерів. Отже, відповідь на питання, винесене в заголовок – «як

уникнути негативних наслідків?» – може бути лише одна: «остаточно скасувати «поправки Лозового» і забути цей ганебний приклад несистемних, шкідливих, незбалансованих змін до кримінального процесуального законодавства, яких, на жаль, ще вистачає (https://lb.ua/blog/evgen_krapivin/563008_ostatochne_skasuvannya_popravok.html). – 2023. – 30.06).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Олена Коробкова, ексголова Ради НАБУ, експерт у сфері фінансів

Інвестиції в Україну та страхування ризиків під час війни: як це пов'язано і що з цим усім робити?

Ідея відновлення економіки України та залучення необхідного для цього фінансового ресурсу зазвичай пов'язується з періодом після завершення війни. Це видається зрозумілим, адже важко будувати плани, поки частина країни окупована й тривають запеклі бої.

Проте це не означає, що економіка може почекати, поки все стихне. Від стану нашої економіки значною мірою залежить наша здатність успішно боротися за свою свободу та безпеку світу. Що краще наша економіка пройде через війну, то потужнішим буде імпульс до відновлення і зростання після неї.

Проте війна негативно впливає на настрої інвесторів. По-перше, стан активної війни сприймається як синонім абсолютної невизначеності. По-друге, станом до 24 лютого 2022 не існувало механізму страхування воєнних ризиків такого масштабу.

І якщо перша причина – це більше про суб'єктивне ставлення кожної людини, то розгляньмо другу – на яку ми можемо впливати. Страхування воєнних ризиків на сьогодні є вкрай необхідним і абсолютно реальним інструментом для України.

Цілком зрозуміло, що іноземні інвестори, інвестуючи в економіку країни, на території якої тривають активні бойові дії, прагнуть захистити свої інвестиції.

То що ж відбувається зі страхуванням у законодавчому полі?

На сьогодні ВРУ проєктом Закону України №9015 «Про внесення змін до Закону України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності» щодо страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків розширює можливості експортно-кредитного агентства, надаючи йому право здійснювати страхування та перестрахування прямих інвестицій, зокрема страхування інвестицій в Україні від ризиків, що можуть бути спричинені збройною агресією, бойовими діями та/або тероризмом.

Прийнятий Верховною Радою України за основу законопроект №9015 передбачає, що таке страхування здійснюється виключно за умови спрямування інвестицій на створення об'єктів та інфраструктури, необхідної для розвитку переробної промисловості й експорту товарів (робіт, послуг) українського походження.

Послуги зі страхування інвестицій можуть надавати як українські страховики, так і міжнародні інституції.

А що на практиці?

Станом на зараз Міністерство економіки України звернулося по допомогу до світових фінансових інституцій.

Багатостороння агенція з гарантування інвестицій (MIGA) вже почала надавати гарантії страхування воєнних ризиків в Україні з Трестового фонду підтримки реконструкції та економіки України (SUR). Подобиці всіх проєктів наразі не розкривають.

Проте відомо про укладення Угоди щодо збільшення гарантії з 17,1 до 40,85 млн євро між MIGA та німецьким банківським холдингом ProCredit.

Це рішення оприлюднили у Лондоні під час проведення Конференції з відновлення України-2023 (URC-2023). Збільшення гарантії від MIGA поширюється на інвестиції ProCredit у капітал української дочірньої компанії АТ «ПроКредит Банк» для підтримки українського малого та середнього бізнесу. Зазначена програма діятиме до грудня 2025 року.

Також Міністерство економіки звернулося з пропозицією попрацювати над страхуванням

ризиків до Американської корпорації з фінансування міжнародного розвитку (DFC) та до всіх Експортно-кредитних агентств країн «Великої сімки». Зокрема, Україна веде перемовини з французьким Bpifrance, що розглядає різні варіанти співпраці: страхування через своє Експортно-кредитне агентство або долучення до трастового фонду на перестраховування ризиків MIGA.

Окрім того, Євросоюз разом із міжнародними партнерами працює над запровадженням страхування військових ризиків, щоб створити умови для залучення приватних інвестицій і бізнесу до відбудови України. Національний банк України разом зі Світовим банком також працюють над концепцією створення системи страхування воєнних ризиків в Україні.

А чого не вистачає?

І що найважливіше сьогодні – це створити прецедент у питанні страхування саме воєнних ризиків, адже зацікавленість потенційних інвесторів і фінансових інституцій є і кроки в цьому напрямку вже зроблено.

Можу також додати, що не варто недооцінювати вітчизняний страховий ринок, який також адаптується до реалій сьогодення і створює відповідний продукт. Наразі йдеться про майнове й особисте страхування. Доступні сьогодні умови такого страхування – окрема історія, проте важливо, що на цьому ринку вже є пропозиція.

Наявність реально працюючих інструментів страхування важлива і для банківської сфери.

Адже що ми маємо сьогодні?

Банки зобов'язали прощати кредити за знищене росією майно. За іпотеку й автівки. Ініціатива зрозуміла – потрібно максимально полегшувати життя постраждалих людей.

Однак є одне «але». Як банкам бути зі збитками? Адже механізму їх компенсації росією досі не існує.

Підбиваючи підсумки, зазначу, що початок вирішенню питань страхування в контексті війни покладено. Далі ми очікуємо доопрацьованих законодавчих механізмів, активності наших міжнародних партнерів і локальних страховиків.

Я впевнена, ми впроваджуватимемо нові рішення як для полегшення ведення бізнесу

в Україні, так і для зменшення рівня страху населення в контексті здійснення «великих» покупок, і я вірю, що нас у цьому підтримає весь цивілізований світ (https://lb.ua/blog/olena_korobkova/563936_investitsii_ukrainu_strahuvannya.html). – 2023. – 06.07).

***

Блог на сайті «Zaxid.Net»

Про автора: Юлія Цимбала, керівниця освітньої команди Львівського ІТ Кластера

Які виклики чекають тех-освіту в новому навчальному році

Студентам потрібні офлайн, перспективи в Україні і безпека

Повномасштабна війна росії проти України має наслідки для кожної сфери. Українська тех-освіта – не виняток. Наша освітня команда постійно перебуває в тісному контакті з освітніми експертами, представниками освітнього середовища та відповідними установами, адже понад 7 років ми оновлюємо бакалаврські програми у чотирьох університетах Львова. Спільно з ІТ-компаніями ми модернізували та запустили 19 бакалаврських освітніх програм, на яких наразі навчається понад 4500 студентів. На другий рік повномасштабного вторгнення ми бачимо низку викликів, з якими зіштовхнулася тех-освіта. Їх розуміння – перший крок до пошуку рішень та їхнього втілення.

Міграція та втрата людського капіталу

Згідно з даними Міністерства освіти і науки, за 2022 рік школи видали майже 226 000 свідоцтв про здобуття загальної середньої освіти. На бакалаврат до українських університетів зарахували понад 172 000 випускників. Звичайно, ми не можемо стверджувати, що усі, хто не пішов навчатися в українські університети, зробили це через повномасштабний наступ. Але для значної кількості абітурієнтів війна стала дуже вагомою причиною обрати закордонний виш.

Цьогоріч ситуація може повторитися. На початку травня U-Report у партнерстві з «Вокс Україна» провели онлайн опитування серед

випускників. Підлітків серед іншого запитували, чи будуть вони залишатися в Україні після закінчення школи. Близько 40% опитаних розповіли, що хочуть виїхати для навчання закордон, а 10% з них поділилися, що повертатися після отримання освіти до України не планують.

Водночас, саме на тех-сферу покладають великі надії у відновленні України після перемоги. З профільних міністерств вже звучать думки, що ІТ стане драйвером повоєнної відбудови. Саме тому нам вже потрібно працювати над тим, щоб українська молодь залишалася вдома.

Ускладнений виїзд за кордон для студентів

У роз'ясненні Державної прикордонної служби йдеться, що студенти, аспіранти та докторанти, які навчаються на денній або дуальній формі навчання, не підлягають призову на військову службу під час мобілізації. Але виїжджати за кордон права вони не мають.

Українська ІТ-сфера тісно пов'язана зі світовою, адже основні замовники послуг для компаній – це бізнеси з США та Європи. Більшість студентів після завершення навчання будуть працювати у змішаних командах, спілкуватися з іноземними клієнтами. Тому важливо, щоб вони мали можливість брати участь в програмах обміну, наприклад Erasmus+, академічних мобільностях, їздити на студентські конференції тощо.

Це допоможе не допустити ситуації, де українська освіта опиниться у вакуумі і не буде встигати за світовими тенденціями та змінами. А також сприятиме знайомству учнів та викладачів з різноманітними робочими методологіями та підходами до розв'язання завдань, вивченню нових технологій і впровадження їх у власну практику, розширенню професійного кола спілкування. Усе це в комплексі буде сприяти покращенню якості освіти та її розвитку.

Інновації не створюються в онлайні

Ще один виклик – це необхідність повернення студентів до очного навчання. Так, онлайн має свої переваги, але, на жаль, якість такої освіти поки що під питанням. Крім того, офлайн-формат дозволяє студентам брати участь у практичних заняттях, проводити лабораторні роботи та експерименти, що сприяє розвитку їх практичних навичок.

Особливо актуально це для студентів hardware-спеціальностей. Навчити їх паяти плати та складати схеми через екран монітору – задача не з простих. Важливим є і прямий контакт студентів з викладачами, однолітками та менторами. Без цієї синергії майже не можлива поява нових ідей, стартапів та продуктів. Крім того, соціалізація сприяє розвитку м'яких навичок, які необхідні для подальшої кар'єри.

Саме тому потрібно активно працювати над облаштуванням необхідних умов навчання для студентів. Університети повинні стати центрами незламності з безперебійним інтернетом, світлом, водою і, звичайно ж, комфортними укриттями.

Минулого року у Львові для першокурсників впровадили офлайн-форму навчання в університетах. За нашими спостереженнями, це позитивно вплинуло на адаптацію студентів та на їхні успіхи в навчанні. У Кластері ми переконані, що взаємодія зі студентами, які лише розпочинають свій шлях в ІТ, є однією з ключових. Потрібно зацікавити підлітків майбутнім фахом. Саме з першокурсниками фахівці компаній кластера взаємодіють впродовж семестру чи цілого навчального року, допомагають студентам розвивати власні практичні проекти.

Нестача робочих місць для випускників

У 2021 році активно говорили про необхідність реформування тех-освіти в Україні. Тоді причиною таких розмов була нестача спеціалістів на ринку, який ріс з шаленою швидкістю. За словами Мінцифри, вищі навчальні заклади випускали 20 тисяч бакалаврів на рік, у той час як індустрія потребувала щороку від 50 тисяч. Повномасштабна війна кардинально змінила ситуацію. Через регулярні масовані удари росії по Україні та її критичній інфраструктурі, іноземні клієнти почали обережніше наймати на проекти розробників в Україні. Особливо важко знайти роботу «junior» спеціалістам, адже закордонні замовники радше нададуть перевагу фахівцям «middle» та «senior» кваліфікації.

Станом на кінець червня на найбільшому маркетплейсі для розробників Djinni було 520

вакансій для кандидатів без досвіду. Звичайно, ці дані не репрезентують поточної потреби тех-компаній у випускниках університетів. Водночас, завдяки ним ми можемо зрозуміти ситуацію на ринку для початківців.

Це дає нам розуміння актуальних потреб ринку і того, як адаптувати навчальні бакалаврські програми під них. З досвіду компаній-учасниць Кластера ми знаємо, що більшість великих бізнесів змушені створювати школи чи академії на базі власних офісів. Це було необхідно, щоб закрити прогалини у знаннях майбутніх працівників, перш ніж вони почнуть роботу над своїм першим проєктом. А це додаткові витрати та час для тех-компанії.

Рішенням може стати залучення спеціалістів з ІТ-компаній до модернізації програм. Кластер має таку практику і ми спостерігаємо результати такого підходу: практики з ІТ залучені до менторства та викладання, кураторства студентських проєктів. Це дозволяє компаніям залучати найперспективніших студентів до своїх команд ще під час навчання. А студенти закінчують ВНЗ щонайменше на рівні strong junior, а не trainee.

Крім того, варто фокусуватися на тому, щоб розвивати підприємницькі навички студентів вже під час навчання. На бакалаврських програмах, які підтримує Кластер, студенти спільно з менторами з ІТ-компаній створюють власні проєкти, які мають шанси перерости в справжні стартапи. Цього року ми також почали працювати над створенням Дослідного центру для студентів інженерних спеціальностей у Львові. Цей проєкт вже підтримало Міністерство освіти та науки. У Центрі студенти та науковці зможуть додатково вчитися, працювати над створенням власних проєктів та стартапів, слухати лекції та розвивати навички ведення бізнесу. Для цього там будуть створені лабораторії для міжсекторальних досліджень. Це буде місце, у якому ми прагнемо об'єднати усіх стейкхолдерів: студентів, викладачів, представників компаній, владу міста та партнерів. МОН та Кластер сподіваються, що Центр у Львові буде пілотним проєктом, який вдасться масштабувати і на інші міста України (https://zaxid.net/yaki_vikliki_chekayut_

teh_osvitu_v_novomu_navchalnomu_rotsi_n1566781). – 2023. – 04.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олег Савичук, аналітик Центру спільних дій

Хто контролюватиме процес відбудови України?

Повоєнна відбудова країни має стати вінцем протидії агресору. Вона повинна покаже ворогам, що всі їхні наміри завдати якомога більших шкоди інфраструктурі і страждань людям були даремними. Але не достатньо лише відбудувати знищене, треба врахувати потреби кожної окремої громади і ймовірні перспективи.

Для цього процес відбудови мав би бути децентралізований, щоб відповідали за неї громади, які могли б генерувати і надавати запити для відбудови своєї території і отримувати відповідні ресурси. У цьому зацікавлене й суспільство. Соціологічні дослідження показують, що абсолютна більшість представників бізнесу та населення підтримують відповідальність місцевої влади за відбудову, спрямування коштів на ці потреби у місцеві бюджети без посередництва держави та розробку планів для кожної окремої громади з урахуванням її потреб і особливостей.

Але у владних кабінетах децентралізувати процес відбудови не квалляться. Навпаки, відбувається поступова централізація, про що свідчать останні рішення.

Найбільшою ознакою цього є утворення мегаміністерства розвитку громад, територій та інфраструктури. Раніше це були два окремі органи з різними принципами роботи. Міністерство інфраструктури виступало за централізацію процесів, а Міністерство розвитку громад та територій – навпаки, обстоювало інтереси громад. Боротьба між ними за вплив та бюджети створювала певний баланс, який не дозволяв комусь із посадовців мати надмірний вплив.

Тепер такого протистояння нема. Майже без боротьби переміг Олександр Кубраков,

ексміністр інфраструктури, який окрім посади керівника у новоутвореному міністерстві став ще й віцепрем'єр-міністром з відновлення.

Одним з перших результатів роботи мегаміністерства став Порядок використання коштів фонду ліквідації наслідків збройної агресії. Кошти з цього фонду мають йти на будівництво будинків та споруд, бомбосховищ, військових об'єктів, інфраструктури, зокрема критичної, компенсацію за знищене чи пошкоджене унаслідок війни житло тощо.

Найбільшими вигодонабувачами мали стати постраждалі громади, які б отримали кошти на відбудову конкретних об'єктів тут і зараз. Але напругу звернутись до міністерства чи уряду органи місцевого самоврядування не можуть, адже мають подавати свої запити через обласні державні адміністрації. Останні працюють як «фільтр», який має перевіряти документи на комплексність, а по факту блокує подальший рух частини заявок.

На цьому все лише починається. Залежно від того, що саме будуть відбудовувати, ОДА подають отримані документи до профільних міністерств (інфраструктури, освіти, охорони здоров'я чи енергетики), а вони – до уряду. Кінцеве ж рішення про виділення коштів ухвалює сам Кабмін.

Така система навряд чи задовольняє громади, адже породжує корупцію і «договорняки», коли більш лояльна місцева влада буде мати доступ до коштів, а нейтральна та навіть опозиційна – ні. Без домовленостей з керівником ОДА неможливо навіть подати документи на отримання коштів з фонду.

Але гайки закручують дедалі більше. Вже у червні цього року Кабмін створив посади заступників по відбудові у деяких міністерствах та прифронтових обласних державних адміністраціях. Погоджуватиме їх призначення Олександр Кубраков – віцепрем'єр по відбудові і керівник мегаміністерства громад та інфраструктури.

Тепер саме його люди у міністерствах та ОДА «фільтруватимуть» запити від громад. Олександр Кубраков зосередив у своїх руках весь процес відбудови країни і виділення державних коштів. Якщо раніше було принаймні

примарне розподілення відповідальності між різними міністерствами за окремі об'єкти, тепер всі питання вирішуватимуть через нього.

Чи може місцеве самоврядування якимось протистояти? Ні. Усе через те, що народні депутати дозволили президенту утворювати військові адміністрації у населених пунктах фактично з будь-якого приводу. Такі військові адміністрації перебирають на себе основні повноваження громад, зокрема щодо виконання бюджету, використання ресурсів, управління об'єктами ЖКГ та транспорту. Для цього треба фактично «порушення» Конституції чи будь-якого закону. Навіть неналежна відповідь на звернення громадян може стати ідеальною підставою для утворення військових адміністрацій.

І це не лише теоретичні ризики. Жертвою нового регулювання став Чернігів, де про конфлікт між головою громади і Офісом президента говорили ще у липні минулого року. Попри те, що суд позбавив Владислава Атрошенка посади мера, місцева рада продовжила роботу, а виконувачем обов'язків мера став секретар ради. Але це не завадило президенту утворити у Чернігові військову адміністрацію, очільника якої нещодавно визнали найбільш закритим посадовцем міста. Тепер місцеві мешканці фактично позбавлені впливу на владу.

Зараз під приводом трагедії у Деснянському районі подібну тактику можуть застосувати і у Києві. Президент непрямо натякнув, що відповідальність за смерті людей несе Віталій Кличко. Натомість, мер Києва переводить стрілки на вертикаль президента і скаржитись на тиск з боку його Офісу. Якщо проблеми є у найбільш медійного мера країни, то що вже говорити про керівників значно менших громад?

Що ж ми маємо у підсумку? Попри зацікавленість суспільства у процесі відбудови уряд робить протилежне: максимально її централізує навколо одного конкретного міністерства. Без нього отримати належну допомогу від держави просто неможливо. І громади з цим нічого вдіяти не можуть, адже самі перебувають під постійним тиском.

Такий підхід не відповідає європейським принципам і очікуванням наших союзників.

Європарламент повторно закликав владу України залучати місцеву владу та представників громадянського суспільства до участі у відбудові, а сам процес має відповідати найвищим стандартам прозорості та підзвітності. Тому чинну політику по відбудові треба змінювати вже, бо потім буде пізно (https://censor.net/ua/blogs/3427776/hto_kontrolyuvatime_protses_vdbudovi_ukrani). – 2023. – 29.06).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Детальний звіт про роботу парламенту за 29-30 червня: про що кожен із усіх 53 прийнятих законопроектів

30 червня 2023:

1. Законом 9440, прийнятим в цілому, продовжили можливість роботи комітетів Верховної Ради в режимі відеоконференції на період дії воєнного стану + 30 днів.

2. Євроінтеграційним законом 8290, прийнятим в цілому, дозволили виробникам кормів використовувати зареєстровані в ЄС кормові добавки без додаткових витрат на процедури держреєстрації, забезпечили результативний держконтроль, надали споживачу більший доступ до інформації про якість харчових продуктів шляхом встановлення чітких та прозорих вимог до маркування та обігу харчових продуктів, спростили умови діяльності для малих виробників, діджиталізували адміністративні процеси та реєстрацію через Портал Дія.

3. Законопроектом 8139-д, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували звільнити від ввізного мита морські судна для використання як пошуково-рятувальні одиниці з метою виконання міжнародних договорів України в сфері охорони людського життя на морі, а також запасні частини та агрегати таких суден, спорядження, оснащення та обладнання пошуково-рятувальних команд таких суден, оплата вартості яких здійснюється за рахунок

коштів державного бюджету, крім ввезених з території держави-окупанта (агресора).

4. Законопроектом 8176, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували звільнити від ПДВ імпорт морських суден та літальних апаратів для використання як пошуково-рятувальні одиниці з метою виконання міжнародних договорів України в сфері охорони людського життя на морі, а також запасні частини та агрегати таких суден та літальних апаратів, спорядження, оснащення та обладнання відповідних пошуково-рятувальних команд, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, крім ввезених з території держави-окупанта (агресора).

5. Законом 8401, прийнятим в цілому, з 01 серпня 2023 року припинили дію норм щодо можливості для ФОПів та юридичних осіб протягом воєнного стану бути платниками єдиного податку у розмірі 2 % від суми доходу, надавши право платнику подати заяву із визначенням системи оподаткування, на яку він переходить (без такої заяви відбудеться автоматичне переведення на систему до обрання 2% ЄП), а з 1 жовтня скасували мораторій на проведення перевірок для підакцизних товарів (алкоголь, тютюн, паливо), грального бізнесу та фінансових послуг, а також відновили відповідальність за порушення у сфері застосування РРО (крім прифронтових територій) – цей закон – вимога МВФ і умова для надання 115 млрд дол.

6. Законом 9011-д, прийнятим в цілому, вдосконалили механізм видачі, використання та припинення дії гарантій походження електричної енергії (e/e), виробленої з відновлюваних джерел енергії, врегулювали можливість виходу суб'єктів господарювання з балансуєючої групи гарантованого покупця з компенсацією різниці вартості e/e між «зеленим тарифом» та ринковою ціною, удосконалили модель проведення аукціонів з розподілу квот на «зелену» e/e.

29 червня 2023:

1. Законом 9165, прийнятим в цілому, передали 2 млрд грн від Держфонду регіонального розвитку (розпорядник – Мінвідновлення)

до Міноборони на розвиток, закупівлю та модернізацію озброєння, військової техніки, засобів та обладнання.

2.Законопроектом 9111, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували уповноважити Уряд встановлювати спрощений порядок обліку, звітування, реєстрації та визнання товарів гуманітарною допомогою, у т.ч. за декларативним принципом, розширити підстави та перелік отримувачів та набувачів гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, врегулювати статус завезених для потреб ЗСУ транспортних засобів як гуманітарної допомоги.

3.Законом 0205 вийшли з Угоди про формування Єдиного економічного простору, вчиненої 19.09.2003 у місті Ялта.

4.Законопроектом 9346-1, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували посилити відповідальність Мінфіну за збалансованість і обґрунтованість показників Держбюджету при внесенні змін до нього, відновити дію норм у 2023 – щодо випадків внесення змін до Держбюджету України, крім головних розпорядників сектору безпеки і оборони, а з 1.01.2024 – щодо розробки Стратегії управління державним боргом на середньостроковий період та складання Бюджетної декларації як документа середньострокового бюджетного планування, врегулювання можливості здійснення видатків на виплати за державними деривативами, встановлення у 2023–2028 рр. вимог щодо граничного обсягу держгарантій на підставі рішень Уряду (до 3% планових доходів загального фонду), на підставі міжнародних договорів України (в обсязі визначеному законом про Держбюджет).

5.Законом 8287, прийнятим в цілому, впровадили цифровий проєкт Е-акцизу – безпечну електронну акцизну марку з QR-кодом для алкоголю та тютюну, прозорої системи track and trace продукції від виробника до кінцевого споживача, а також інструменти захисту економіки України від ухилення від оподаткування та захисту прав споживача завдяки можливості перевірити справжність та походження товарів через Дію.

6.Законопроектом 9042-1, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували визначити терміни: дитина, яка постраждала внаслідок повномасштабної збройної агресії рф проти України, депортація або насильницьке переміщення дитини, компенсація за шкоду життю та здоров'ю у зв'язку з агресією рф, а також встановити систему заходів щодо соціальної підтримки постраждалих дітей, що включатиме соціальну, психологічну підтримку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які втратили годувальника, внутрішньо переміщених дітей, захист їх від усіх форм насильства, незаконного переміщення, вивезення та неповернення дітей з-за кордону, їх викрадення, торгівлі дітьми, виплату компенсації за шкоду життю та здоров'ю – за рахунок стягнення коштів з держави-агресора відповідно до принципів і норм міжнародного права.

7.Законом 0207, прийнятим у цілому, ратифікували Угоду між Україною та Європейським Союзом щодо участі України в програмі Європейського Союзу “Єдиний ринок” (2021 – 2027).

8.Законом 0198, прийнятим в цілому, ратифікували Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь України в «Митниці» – Програмі ЄС для співробітництва в митній сфері.

9.Законом 0203, прийнятим у цілому, ратифікували Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу для співробітництва в галузі оподаткування «Fiscalis».

10.Євроінтеграційним законопроектом 8340, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували імплементувати актів ЄС, спрямованих на реалізацію Глави IV Санітарні та фітосанітарні заходи, зокрема, щодо запровадження моделі простежуваності щодо переміщення рослин, продуктів рослинного походження та інших об'єктів (наприклад ґрунту) у супроводі паспорту рослини, регулювання обігу та використання засобів захисту рослин з урахуванням Регламенту (ЄС) № 1107/2009 та Директиви 2009/128/ЄС.

11.Постановою 9371 на період дії воєнного стану в Україні + 30 днів уповноважили начальників Виноградівської сільської військової адміністрації Херсонського району та Скадовської міської військової адміністрації Херсонської області здійснювати повноваження відповідно сільської та міської рад, їх виконавчих комітетів та сільського/міського голів на відповідних територіях.

12.Євроінтеграційним законом 6516, прийнятим в цілому, вдосконалили підстави надання дозволу на імміграцію, визначили обставини, за яких факт перебування у шлюбі з громадянином України або іммігрантом не визнається підставою для надання цього дозволу, зменшили строк розгляду заяви про надання дозволу на імміграцію, уточнили наслідки вилучення посвідки на постійне проживання (примусове повернення чи примусове видворення особи), врегулювали отримання посвідки на постійне проживання особами, які неповнолітніми дітьми прибули в Україну разом зі своїми батьками і не могли мати паспорт громадянина ex-CRCP, але були прописані разом з батьками.

13.Законом 9199, прийнятим в цілому, доповнили підстави для встановлення факту позбавлення особи особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України відповідно документом, що підтверджує участь особи у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією РФ.

14.Законопроектом 9310, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували уповноважили органи місцевого самоврядування формувати фонди житла, призначеного для тимчасового проживання ВПО, у т.ч. шляхом викупу (придбання), оренди, будівництва житла, реконструкції будинків і гуртожитків, переобладнання нежитлових приміщень у житлові, передачі житла в комунальну або державну власність, капітального ремонту об'єктів житлового фонду, а також зняли часове обмеження на безоплатне тимчасове проживання ВПО (за умови оплати вартості комунальних послуг) у період дії воєнного стану.

15.Законопроектом 9185, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували передбачити новий вид покарання за вчинення кримінального правопорушення «пробаційний нагляд» – обмеження прав і свобод засудженого із застосуванням наглядових та соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства на строк 1-5 років, а також уточнити суть покарання у вигляді арешту – тримання засудженого військовослужбовця в умовах ізоляції на гауптвахті на строк 1-6 місяців із неможливістю його застосування до вагітних жінок та жінок, які мають дітей віком до 7 років, та до неповнолітніх.

16.Законом 9258, прийнятим в цілому, включили МВС, Нацполіцію та СБУ до переліку державних органів, виконання завдань яких класифікує авіацію як державну.

17.Законом 8292, прийнятим в цілому, на період воєнного стану + відбудовний період встановили можливість створення у слідчих ізоляторах Державної кримінально-виконавчої служби секторів максимального рівня безпеки для відбування покарання засуджених до довічного позбавлення волі, врегулювали питання перебування у таборах для тримання військовополонених, засуджених до позбавлення волі на певний строк або довічного позбавлення волі, а також передбачили можливість створення у виправних колоніях секторів для відбування покарання засудженими неповнолітніми за умови забезпечення їх ізоляції від засуджених повнолітніх.

18.Законопроектом 9197, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували доповнити виключний перелік ухвал, на які можуть бути подані апеляційні скарги окремо від рішення суду, ухвалою про залишення без задоволення заяви про визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень-відповідачем на виконання рішення суду.

19.Законом 0197, прийнятим в цілому, припинили дію Угоди між Україною та Республікою Білорусь про взаємне забезпечення захисту державних секретів.

20.Законом 0189, прийнятим в цілому, прийняли Протокол про внесення змін до

Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі, Угода про субсидії у галузі рибальства.

21.Законом 0190, прийнятим в цілому, вийшли з Угоди про державну соціальну допомогу членам сімей військовослужбовців, загиблих в Афганістані та інших державах, в яких велися бойові дії.

22.Законом 9272, прийнятим в цілому, верифіковували відомості про пацієнтів між електронною системою охорони здоров'я, Єдиним державним демографічним реєстром, Державним реєстром актів цивільного стану громадян та/або Державним реєстром фізичних осіб – платників податків з використанням системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів та використанням єдиної інформаційної системи МВС, а також уточнили умови проведення автоматизованої перевірки достовірності відповідної інформації та документів для подальшого здійснення оплати наданих медичних послуг, лікарських засобів та медичних виробів за програмою медичних гарантій.

23.Законом 0184, прийнятим в цілому, зупинили дію Угоди про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів та Протоколу про внесення змін і доповнень до Угоди про співробітництво в галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-мігрантів (щодо відносин України з рф та рб).

24.Законом 5762, прийнятим в цілому, спросили умови виробництва дистилятів суб'єктами малого підприємництва, спирт коньячний та плодovий, зерновий, винний і пивний дистиляти, дистилят виноградний спиртовий, інші спиртові дистиляти віднесли до спиртових дистилятів, встановили вимоги до їх виробництва та обігу, до матеріально-технічної бази малих виробництв дистилятів, надали право суб'єкту господарювання з ліцензією на виробництво спиртових дистилятів та спиртних напоїв здійснювати оптову торгівлю спиртовими дистилятами власного виробництва, підставами для анулювання ліцензії визначили рішення суду про

встановлення факту використання придбаних спиртових дистилятів/розливу у споживчу тару чи реалізацію придбаних спиртних напоїв або рішення суду про встановлення факту виробництва/реалізації малим виробництвом дистилятів в обсягах, що перевищує об'єм виробництва продукції.

25.Законом 8187, прийнятим в цілому, вдосконалили процедури управління оборонними ресурсами з урахуванням досвіду держав-членів НАТО і ЄС в частині застосування програмно-проектного менеджменту, визначення термінів «оборонні», «матеріальні», «фінансові», «людські», «інтелектуальні» ресурси у законі про оборону України, доповнили його новим розділом «Управління оборонними ресурсами», уповноважили Кабінет Міністрів визначати порядок управління оборонними ресурсами, а Міноборони – порядок обліку та звітності про наявність та якісний стан оборонних ресурсів.

26.Постановою 9360 обрали депутата Тараса Тарасенка (фракція СН) членом Комітету соціальної політики, увільнивши його від обов'язків члена Комітету прав людини, деокупації та реінтеграції ТОТ.

27.Законом 4411, прийнятим в цілому, встановили адміністративну відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб Державної міграційної служби України щодо протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших категорій мігрантів, а також удосконалили притягнення до відповідальності за ухилення іноземцями та особами без громадянства від виїзду з України та невиконання обов'язків приймаючої сторони та інші порушення законодавства.

28.Законопроектом 9325, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували конкретизувати обов'язок суду визначати розмір відрахувань в дохід держави із суми грошового забезпечення засудженого при призначенні покарання у виді службового обмеження для військовослужбовців, диференціювати кримінальну відповідальність за порушення правил польотів або підготовки до них та за порушення правил кораблеводіння

в залежності від суспільно небезпечних наслідків, що настали внаслідок вчинення відповідних кримінальних правопорушень.

29.Законопроектом 9354, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували створити на території Вишгородського району Київської області парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Межигір'я» площею 138,5 га із затвердженням Положення про нього Міндовкілля.

30.Законопроектом 9129, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували встановити обов'язок погодження з Мінкульту порядку подальшого використання музейних зібрань у разі реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) музеїв державної та комунальної форм власності.

31.Законом 7574-д, прийнятим в цілому, впровадили обов'язкову реєстрацію та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами представниками правничих професій, органами державної влади та іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними особами та фізичними особами-підприємцями.

32.Законом 9078, прийнятим в цілому, встановили оплату послуг за доставку пенсій та щомісячного довічного грошового утримання, а також виплату допомоги на поховання отримувачів таких виплат в сумі, що становить два розміри пенсії/щомісячного довічного грошового утримання, здійснювати за рахунок джерел, з яких проводяться відповідні виплати.

33.Законопроектом 9141, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували уповноважити компетентні органи, які відповідають за надання статусів ветеранів війни, під час прийняття рішення щодо військовослужбовців, осіб з інвалідністю та членів сімей загиблих (померлих) захисників або захисниць, самостійно звертатись до відповідальних органів або осіб за необхідними документами, що є підставою для надання статусу, якщо такі документи не було подано на розгляд комісії заявником.

34.Законопроектом 9226, прийнятим в першому читанні за основу, запропонували передбачити право військовослужбовців, службовців цивільного захисту, працівників об'єктів критичної інфраструктури, державних та місцевих службовців та поліцейських робити особисте розпорядження (заповіт) щодо виплати одноразової грошової допомоги на випадок його загибелі (смерті), а також уніфікувати процедуру отримання такої допомоги між визначеним колом осіб в особистому розпорядженні (заповіті).

35.Законопроектом 8025, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували запровадити держ.підтримку в частині капітального будівництва експортної інфраструктури для експорту агропродукції шляхом надання кредитної субсидії на компенсацію $\geq 50\%$ кредиту та $\geq 90\%$ плати за користування ним, виділення грантів для придбання зерновозів, причепів-зерновозів, контейнерів для перевезення зернових, полімерних рукавів та мішків для зберігання сільськогосподарської продукції, впровадити страхування СГ-продукції та об'єктів її зберігання/переробки із дотацією страховику 40-60% страхового відшкодування у разі знищення/пошкодження майна внаслідок воєнних дій, а також надання Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві права на гарантування виконання зобов'язань за кредитними договорами мікро, малих та середніх суб'єктів підприємництва та можливістю закупівлі вітчизняної техніки і обладнання для АПК з наступним безоплатним наданням її у користування СГ-товаровиробникам.

36.Відхиливши постанову 9156-д-П розблокували можливість підписання спікером прийнятого 3 травня антирейдерського закону 5156-д щодо забезпечення непорушності майнових прав.

37-46. Постановами 7369, 7399, 7539, а також 6109, 6219, 6220, 8362, 9019, 9053 та 9054 встановили межі міст Шаргорода, Жмеринки Жмеринського району, Гнівани Вінницького району Вінницької області, а також перейменували відповідно селище

Ленінка Гайсинського району Вінницької області, село Новгородківка Мелітопольського району Запорізької області, село Латівка Одеського району Одеської області, смт Славське Стрийського району Львівської області, селище Первомайське Гайсинського району Вінницької області, село Московське Шосткинського району Сумської області та село Лопухів Тячівського району Закарпатської області.

47. Відправили на повторне перше читання законопроект 9100, яким пропонується визначити, що всім випускникам навчальних закладів із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з дербюджету виплачується одноразова грошова допомога в розмірі шести прожиткових мінімумів для осіб відповідного віку без встановлення Урядом додаткових умов її отримання (https://censor.net/ua/blogs/3428109/detalniyi_zvt_pro_robotu_parlamentu_za_2930_chervnya_pro_scho_kojen_z_ush_53_priinyatih_zakonoproektv). – 2023. – 30.06).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Левченко Юрій, голова партії «Народовладдя», народний депутат України VIII скликання. Засновник Волонтерського центру «UA.HELP».

Дуже показова й лицемірна реакція влади «слуг» на підвищення тарифів на воду.

Одразу з'являються два питання:

1. Для чого так обурюватися, якщо це ваші депутати не включили в закон, який ви розкрутили в ЗМІ як «Закон про мораторій на підняття тарифів під час воєнного стану» (але який насправді стосується лише газу й тепла), тарифи на воду? Включили б, то нічого б НКРЕКП (яка теж сформована вами, до речі) не змогла б підняти. А тепер хто винен? Знову якийсь «невідомий поганий чиновник», якого ви тепер «героїчно примусили скасувати» це рішення?

2. А де були такі заяви сповнені праведного гніву, коли Кабмін ахметівського слуги Шмигала

сам ухвалив рішення про збільшення цін на електроенергію для побутового споживання українців майже в два рази з першого червня? Що, Ахметка не дозволив обурюватися, бо йому треба нову яхту розміром з військовий корабель та ще один королівський палац у Франції купити?

Цирк... Але дуже сумний цирк, від якого страждає більшість українського народу!

А як діяла б нормальна влада зараз?

Замість того, щоб підвищувати тарифи і збільшувати доходи приватних енергомонополій, наша партія людей праці Народовладдя націоналізувала б стратегічні підприємства паливно-енергетичного комплексу та всі інші стратегічні підприємства України, запровадила б справжні податки на розкіш та прогресивне оподаткування доходів (більший дохід – більша ставка податку), як у всіх великих країнах ЄС, та закрила б нарешті всі схеми уникнення сплати податків великим капіталом.

Мільйони українців не мають оплачувати зі своїх кишень красиве життя для купки паразитів, особливо під час повномасштабної війни українського народу проти російського імперіалізму! Натомість найбагатші верстви населення мають врешті-решт зробити свій справедливий внесок у безпеку країни!

Підвищення тарифів на електроенергію влада обґрунтовує кризовим станом української енергетичної інфраструктури після ракетних обстрілів російських загарбників. Але постає питання: а чому власник ДТЕК олігарх Рінат Ахметов ще задовго до повномасштабного російського вторгнення не вкладався у модернізацію своїх енергетичних підприємств (вкрадених в українського народу, до речі), не замінював старе, зношене радянське обладнання на сучасне? Власне, це й спричинило додаткові, при тому доволі суттєві проблеми з ремонтом пошкоджених енергетичних об'єктів, адже знаходити зараз старе радянське обладнання важко або й взагалі неможливо, а якби на цих потужностях було нове обладнання, його можна було б легше ремонтувати завдяки допомозі з країн Заходу.

Відповідь на всі ці питання насправді проста. Річ у тому, що величезні надприбутки ДТЕК

впродовж багатьох років просто присвоювалися найбагатшим «вітчизняним» олігархом, який основу своєї енергетичної та металургійної бізнес-імперій просто вкрав в українського народу, прихватувавши відповідні активи практично за безцінь, користуючись корупційними зв'язками у всіх владах. При цьому в подальшому він не вкладався в оновлення цих підприємств та ігнорував свої приватизаційні зобов'язання щодо працівників. Замість того, щоб спрямовуватись на якісну технічну і технологічну модернізацію енергетичних об'єктів, а відтак на зміцнення енергетичної безпеки держави, прибутки ДТЕК йшли на нові розкішні яхти і палаци Ахметова. А зараз держава ще й спрямовує бюджетні кошти на допомогу йому ремонтувати те, з чого він збагачувався роками шкодячи українському народу! Мало того, ще й підвищує тарифи для населення в його інтересах!

Відбувається тотальний абсурд: за народні гроші ремонтуються приватні активи, які й далі, навіть зараз – під час повномасштабної війни проти російського імперіалізму лишаються приватними! Така собі націоналізація збитків, але приватизація прибутків!

Вихід із цієї ситуації – націоналізувати енергогенеруючі потужності Ахметова. Відповідний законопроект щодо націоналізації «його» теплоелектрогенерації, підготовлений згідно найкращої європейської практики, вже давно є – я реєстрував цю законодавчу ініціативу, будучи народним депутатом України. Потрібна лише політична воля для того, щоб нарешті прийняти цей важливий законопроект та інші, схожі на нього. Але на жаль, поки що ми бачимо лише продовження служіння влади інтересам одіозного олігарха, який мав би сидіти у в'язниці! М (https://censor.net/ua/blogs/3428671/duje_pokazova_yi_lytsemirna_reaktsiya_vlady_slug_na_pidvyschennya_taryfiv_na_vodu). – 2023. – 04.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Тарас Загородній, керуючий партнер Національної антикризової групи

Уряд гальмує виробництво зброї

Вітчизняні виробники озброєння змушені тиснути на уряд, що він дав їм працювати та виконувати оборонні замовлення. Маячня? На жаль, ні. Це наш уряд, який, як мені іноді здається, взагалі живе в режимі, що начеб то в країні нічого не відбувається.

Національна асоціація оборонної промисловості звернулася до Шмигалья, щоб вирішити проблему, але є сумніви, що чиновники почують виробників зброї.

Все частіше дивуюся діями деяких чиновників. Не хочу прямо називати їх ідіотами, хоча й дуже хочеться. А як їх ще називати? Під загрозою опинилися оборонні замовлення, постачання озброєння на фронт!

Коротко нагадаю суть проблеми. ДАСУ провело аудит за 2022 рік та частину 2023 року роботи підприємств, що виготовляють чи постачають озброєння. Аудитори в урядовій постанові № 335 не побачили терміну «прибуток» і розцінили кошти, які заробили компанії, як «збитки держави». ДАСУ зобов'язала Міноборони звернутися до постачальників з вимогою повернути весь прибуток за цей період. Мова йде про 2,5 млрд грн.

Ви би погодилися працювати без прибутку? А віддати гроші, зароблені за попередні півтора роки? Навряд чи підприємці будуть й далі працювати з Міноборони на таких умовах.

Замість того, що розібратися в ситуації, ДАСУ фактично блокує роботу оборонних підприємств.

Напередодні засідання уряду, де планують розглянути це питання, Національна асоціація оборонної промисловості звернулася до Шмигалья. Асоціація пропонує усунути юридичну колізію: додати в постанову фразу «ціна товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб сектору безпеки та оборони в умовах воєнного стану складається з економічно обґрунтованих витрат і прибутку виконавців державних контрактів». Фактично вони кажуть, дайте нам працювати та заробляти мінімальний прибуток.

Водночас бачу в ЗМІ інформацію, що уряд планує скасувати постанову! А це загрожує

повним блокуванню всіх закупівель для Міноборони – не лише зброї, а й навіть харчів!

З одного боку чиновники розуміють серйозність проблеми. Міністр оборони Резніков назвав висновки ДАСУ «аудитом, що віддаляє перемогу». З іншої – потрібен максимальний тиск на чиновників-ідіотів, щоб вони знову не накоїли дурниць. І взагалі, чи потрібні державі чиновники, які блокують роботу оборонних підприємств під час війни? (https://censor.net/ua/blogs/3428682/uryad_galmuye_vyrobnystvo_zbroyi). – 2023. – 04.07).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Право-Justice

Віртуальні активи у виконавчому провадженні: як підвищити рівень виконання судових рішень в Україні

Система примусового виконання судових рішень є невід’ємною складовою правосуддя та ключовим елементом у системі захисту інтересів кредиторів. Будь-які реформи у секторі юстиції не матимуть практичної користі, якщо не буде забезпечене повне та своєчасне виконання судових рішень. Рівень захисту інтересів кредиторів є одним із показників, що оцінюється Світовим банком для визначення індексу легкості ведення бізнесу (англ. Ease of Doing Business Index). З огляду на це, забезпечення захисту інтересів кредиторів є надважливим у контексті відбудови України. Відомо, що в Україні ефективність виконання судових рішень щодо стягнення грошових коштів є критично низькою і коливається на рівні близько 3%. Ситуацію вдалося істотно покращити завдяки запровадженню інституту приватних виконавців, які, за умови наявності у боржника майна, можуть забезпечити виконання судового рішення.

Традиційно виконавці під час виконання судових рішень мають справу з такими видами майна, як грошові кошти, транспортні засоби, нерухомість, земельні ділянки тощо. За інформацією Інституту стратегічних досліджень, у 2022 році щоденний обіг

віртуальних активів в Україні становив близько 1 млрд грн. Таким чином, віртуальні активи, навіть за найконсервативнішою оцінкою цього ринку, є потенційним активом, на який може бути звернене стягнення. Проте виконавці досі не мають ефективного інструментарію для арешту та стягнення віртуальних активів. Це створює ситуацію, коли віртуальні активи можуть використовуватися боржниками як засіб ухилення від виконання зобов'язань перед кредитором.

17 лютого 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про віртуальні активи» (№ 2074-IX), який регулює основні питання у сфері обігу віртуальних активів, а саме вчинення правочинів з віртуальними активами, посередницькі послуги щодо віртуальних активів тощо. Однак цей Закон набуде чинності з дня набрання чинності законом України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами.

У грудні 2021 року Міжнародний союз судових виконавців презентував Глобальний кодекс цифрового виконання (англ. Global Code of Digital Enforcement). Він визначає універсальні принципи, які держави мають впровадити у своє національне законодавство для регулювання використання цифрових технологій у виконанні судових рішень і контрактів та які стосуються всіх аспектів цифрового примусового виконання рішень у цивільних справах.

Зазначений Кодекс є кращою із наявних на сьогодні практик у галузі цифровізації виконавчого провадження, на яку також має орієнтуватись Україна під час проведення реформ у сфері примусового виконання судових рішень. Він встановлює підходи до використання технологій для виконання судових рішень та суміжних питань, зокрема етичних аспектів використання таких технологій, ризиків, пов'язаних зі штучним інтелектом, захистом персональних даних та доступом до електронних реєстрів. Зазначений Кодекс – це прогресивний документ, який надає значної уваги не лише цифровізації процедур виконання судових рішень, але і самому

виконанню судових рішень шляхом стягнення віртуальних активів.

Згідно з Кодексом, держави повинні створити такі умови, за яких криптоактиви можуть бути арештовані судовими виконавцями та використовуватися для примусового погашення боргу. Крім того, Кодекс передбачає створення реєстру криптоактивів, а у випадку відсутності такого реєстру – обов'язкового декларування наявності криптоактивів. Документ також вимагає забезпечити судовим виконавцям доступ до комп'ютерних систем, де зберігається інформація про криптоактиви. Таким чином, відповідно до принципів, закладених у Кодексі, продовження реформ у сфері виконання судових рішень має включати питання забезпечення можливості стягнення на віртуальні активи. Це можливо у випадку набрання чинності уже прийнятим Законом № 2074-IX “Про віртуальні активи”.

Втім, підготовку до цього треба починати вже сьогодні. Нещодавно було зареєстровано Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо цифровізації виконавчого провадження (№ 9363 від 07.06.2023). Проект ЄС “Право-Justice” позитивно оцінює цю законодавчу ініціативу та вважає, що у разі її прийняття ефективність виконання судових рішень зросте, а також будуть створені кращі умови для захисту інтересів кредиторів. Втім, на нашу думку, окрім цифровізації процедур виконавчого провадження (отримання інформації, проведення аукціонів), цифровізація має також торкатися виконання судових рішень щодо віртуальних активів. З огляду на це, виникає доцільність щодо гармонізації положень законопроекту № 9363 з Законом України № 2074-IX, який визначає правові засади обігу віртуальних активів в Україні. Це необхідно для того, щоб віртуальні активи, які належать боржникам, також могли бути використані для виконання судових рішень. Для цього також потрібне якнайшвидше прийняття змін до Податкового кодексу України стосовно оподаткування операцій з віртуальними активами.

Ми також переконані у тому, що розширення потенційного переліку активів, коштом яких

може бути виконане судове рішення, сприятиме підвищенню культури виконання зобов'язань та добросовісній поведінці боржників (https://lb.ua/blog/pravo_justice/564460_virtualni_aktivi_vikonavchomu.html). – 2023. – 10.07).

***

Блог на сайті «Lb.ua»

Про автора: Павло Левчук, лінгвіст, науковий працівник Інституту славістики Польської академії наук

Quo vadis, українська мово?

Вчора до мене написала моя колега з Жешова, з котрою ми роками приймаємо сертифікатові іспити з польської мови як іноземної на різних рівнях. Попросила дати покликання на прикладові завдання на сертифікаційний екзамен з української як іноземної на рівні В1. Вона від кінця лютого 2022 року активно допомагає українцям у Польщі. Знаю, що вчила українську і думаю, що хотіла здати іспит. На мій коментар, що такого тесту просто не існує сказала впевнено – ну не хочеш, то я знайду сама. Сьогодні написала ще раз, вже з вибаченнями, бо вона і гадки немала, що українська мова може не мати системи сертифікації. Це одна з трьох найбільших слов'янських мов, мова, котра згідно з усіма правилами здорового глузду щось таке повинна мати. Колега обурилась – чому ти мовчиш? Чому ти досі не усвідомив, що міжнародна сертифікація – це шлях до просування української мови в світі. А я їй цитую Ліну Костенко – Прости мене, мій змучений народе, що я мовчу, дозволь мені мовчати...

Ця ситуація мене обурює вже багато років. Багато років без значного успіху я пробую достукатись до українських мовознавців та чиновників, але марно. Quo vadis, українська мово? Куди ти йдеш? Бо ж навіть росія, держава, котра ніколи не мала і мати не буде європейських амбіцій член ALTE здається навіть від 1994 року. Української мови там немає, хоча там можна знайти організацію з України, котра здебільшого займається саме

тестуванням англійської мови і дуже нечітко говорить про українську мову.

Що воно таке, ті Європейські стандарти і чому вони такі важливі?

У 1989 році з ініціативи двох університетів створюється вищезгадана організація, котра має на меті уніфікувати сертифікацію знання європейських мов. З однієї сторони всі чудово розуміють, що мови мають різні граматичні і лексичні відмінності, а з другої потрібно зробити такий документ і такий стандарт, котрий буде універсальний для всіх мов.

Поступово число членів збільшується, Рада Європи у 1998-1999 вже має готовий проєкт Європейської Системи Опису Рівнів і доопрацьовує його. У 2001 році його публікують під назвою Common European Framework of Reference for Languages, (CEFR), котрий є базовим документом у всьому світі до опису мовних рівнів для мов як іноземних. На підставі цього документу свої екзамени проводять всі цивілізовані країни світу.

Здається все дуже просто, беремо перекладений у 2003 році українською документ і вперед. Але диявол схований в деталях.

Давайте подивимось на два приклади хоча б лексичного мінімуму, щоб зрозуміти суть проблеми.

Франція. Після Другої світової війни французи прагнули відновити статус своєї мови у світі, оскільки домінуюча у міжнародній комунікації англійська витіснила французьку. Однією з проблем був лексичний мінімум, тому французькі мовознавці вирішили створити відповідник англійському «Basic English».

У 1952 році, переважно у Парижі, дослідники записали 301 інформатора, з котрих 275 були авторами довгих розповідей. Було записано монологи і діалоги 104 інтелектуалів і людей profession libérale, 34 працівників розумової праці, 31 працівника фізичної роботи, 17 продавців, 12 осіб, які працювали прислугою у багатих родинах, 8 фермерів, 28 жінок без професії і 11 школярів. Інформатори говорили про професійні справи – 94 розповіді, родину і друзів – 69, подорожі – 41, про здоров'я і хвороби – 43, про транспорт – 17, щоденне життя – 21, їжу – 9, житло – 21, спорт – 21,

життя студентів – 12. Записані тексти розмов зайняли 1090 сторінок, де було 312 135 слів. З цього матеріалу дослідники вибрали 7995 словникових лексичних одиниць. В опублікованому списку було 1063 слова, які вживались частіше, ніж 20 разів, бо саме таку частоту вважали правильною при опрацюванні *vocabulaire de base*.

Порівняння списків слів розмовної мови зі списками літературних текстів принесли декілька важливих спостережень:

1. Розмовна мова має виключно актуальні синонімічні та похідні вирази, чого немає у літературних текстах, адже письменники вживають всі доступні синоніми.

2. Дослідження певних слів показують тенденції у розвитку мови. Займенник «він» у розмовній формі «pous» зустрічається 136,67 разів на 10 000 слів, тоді як у літературній мові тільки 38,5.

3. Розмовна мова не має старих та архаїчних слів, але в ній присутні слова модні на той період (*gens, histoire, moment*), є слова взагалі відсутні у літературній мові (*boisquin, corain*) та вульгаризми.

4. Частотність вживання розмовної мови має велику погрішність. Особливо це було видно у назвах професій, де був відсутній муляр і т.п.

Беручи до уваги можливі статистичні помилки автори *français fondamental* вирішили застосувати новаторський підхід, котрий опирався на наступні критерії:

1. Частотність вживання слів у розмовній мові,

2. Пошук слів, котрі можуть бути тематичними словами – *mots disponibles*.

3. Раціональний емпіризм.

Протиставлення часто вживаних слів тематичним словам можна назвати логічним мисленням. Важливим є дослідження R. Mischea, пов'язане із забуванням частин мови у випадку афазії. Спочатку забуваються власні назви, потім назви речей, абстрактні поняття, прикметники, дієслова, а потім слова з категорій *mots grammaticaux* (займенники, прийменники і сполучники). Пізніше, на підставі цих досліджень з'являється поділ на тематичні та атематичні слова. Атематичними

вважаються слова, котрі часто вживаються у кожному тексті і служать не для називання речей, але для їх опису незалежно від теми і ситуації (займенники, прийменники і сполучники, більшість прикметників та дієслів і частина загальних іменників). Тематичні слова пов'язані з окресленою темою, а їх частотність залежить від вибору тексту. Автори створили 16 лексичних тем, тобто *centres d'intérêt* «центрів зацікавлень» (такий переклад пропонує відомий польський лінгвіст професор Владислав Мьодунка).

Запропонований авторами словник-мінімум французької мови складався з:

1. Слів частих у використанні, частота яких перевищує або дорівнює 29, з-поміж яких було виключено ті, які були вжито менше ніж у 5 розповідях. Спочатку це було 805 слів, потім викреслили ще 104 слова: загальні слова, модні у розмові, менш часті синоніми, слова, пов'язані з християнством (залишили лише *Dieu* і *religion*) та слова, які вважали складними для початкового рівня навчання.

2. Слова отримані методом дослідження 16 «центрів зацікавлення».

3. Універсальних слів, потрібних на першому етапі навчання, котрий є головним етапом в опануванні мови.

Лексичний мінімум, який знаходиться у *français fondamental*, складає 1475 слів. З них 46,9% іменників, 22,9% дієслів (що сильно відрізняється від *Basic English*, де кількість дієслів зведена до мінімуму), 17,1% слів *mots grammaticaux*, 6,6% прикметників, 5,6% прислівників. Опанування цих слів дозволяє зрозуміти 80,8% розмови, 65,75% оповідань, 16,38% наукового тексту, 46,35% спортивного тексту і так далі. Запропонований мінімум пізніше отримав декілька незначних модифікацій і донині є діючим взірцем для створення сертифікаційних іспитів та підручників з французької як іноземної.

Подібні дослідження були проведені і для іспанської мови, де зібрали 800 000 виразів від 1600 інформаторів та створили корпус з 400 000 слів, котрі потім зіставили з 25 темами, а також для португальської мови, де було зібрано 435 456 виразів, зіставлених з 27 темами.

Другим, більш сучасним прикладом, є польська пропозиція, котру теж варто розглянути через флексійність і більшу схожість з українською.

Розвиток полоністичної глоттодидактики відбувався на декілька десятиліть пізніше, тому методика та опис досліджень помітно відрізнялись. У 1979 з'явилося аж два словники різних авторів, однак комісію глоттодидактиків цікавив саме сучасний стан мови, тому дослідження проводив Інститут польської мови Ягеллонського університету, а саме доктор Зофія Цигал-Крупа. Авторка досліджувала тематичний словниковий мінімум польської мови, котрий з'явився у 1986 році та став підставою її габілітації у 1990 р. Ця праця була практичним використанням теорії семантичних полів авторства тоді вже професора Владислава Мьодунки. Другим джерелом було дослідження мови телебачення, цим дослідженням керувала проф. Зофія Курцова з того самого інституту. Мовознавці під керівництвом Курцової записали близько 900 годин ефірного телебачення, починаючи з 1 квітня 1977 р. і закінчуючи 31 березня 1978 року. Кожна година дала біля 200 словоформ до корпусу. У підсумку було зібрано 189 000 словоформ. Оскільки зібраний матеріал був неоднорідним, його поділили на три типи: прочитаний текст, монолог та діалог. Використовуючи дослідження мови телебачення у створенні лексичного мінімуму, автори зробили два важливих спостереження:

1) це жива мова *sensu largo* («у широкому значенні»);

2) це мова, котра раніше була опрацьована мовцем.

Ці два спостереження дозволяють розмістити мову телебачення між мовою щоденного спілкування та літературною мовою. Істотною рисою мови телебачення є її наближення до літературної мови, адже тексти, котрі були прочитані чи сказані під час телефіру, раніше піддавалися редагуванню, так як і літературні твори. У порівнянні зі словниками 1979 року, корпус словоформ Курцової був більший на 89 000 одиниць, тому саме це дослідження лягло в основу створення лексичного мінімуму для іноземців.

Одночасно варто нагадати, що польська мова є флексійною мовою, тому комп'ютерні підрахунки словоформ дозволили встановити частоту вживання відмінків у польській мові. Іменники та прикметники мають наступну частоту: родовий → називний → знахідний → місцевий → орудний → давальний → кличний. Числівники та займенники мають дещо іншу структуру відмінків. Варто зробити висновок, що не всі відмінки мають таку саму функційну необхідність у різних частинах мови.

Дослідження групи Курцовой мали величезний вплив і на самі програми викладання польської мови як іноземної – як у 1991 році, так і у 2011 р. Для прикладу, давальний відмінок з'являється тільки на рівні А2, адже вживати його А1 просто немає потреби. Останнім на рівні А1 є орудний відмінок, він покриває тільки біля 6% форм. Після закінчення досліджень у Міністерстві Освіти створили комісію з 10 осіб, котрі представляли всі осередки, які на той час викладали польську як іноземну, та представника Інституту польської мови Академії Наук. Комісію очолив 46-річний професор Мьодунка з Інституту полонійних досліджень Ягеллонського університету. Комісія працювала протягом двох років на регулярних засіданнях в Ягеллонському університеті, куди запрошували і членів групи Курцовой, які представляли свої дослідження і мали виключно дорадчий голос при прийнятті рішень. Окремі члени комісії працювали у підкомісіях, де розробляли окремі частини майбутнього мінімуму та стандарту з польської мови як іноземної. Після закінчення робіт комісія публікує «Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny». У даній публікації знаходимо лексичний каталог, котрий має 1579 слів для каталогу А.

Якщо поділити ці слова на частини мови, то ситуація виглядає так: іменники 46,2%, прикметники 11,8%, числівники 3,6%, займенники 3,5%, дієслова 19,8%, прийменники 2,3%, вигуки 1,5%, прислівники 4,9%, сполучники 2,9% та партикули 3,4%. У словнику-мінімум Курцовой знаходилося 1520 слів, однак авторка у вступі пояснює, що різниця виникає зі специфіки лексичного мінімуму для

польських дітей та для іноземців. У польських програмах викладання на рівні А1 закладено мінімум 1000 слів. Відповідно з колишнього рівня А після впровадження Європейських стандартів довелося поділити зміст словника-мінімум Курцовой на дві частини та дописати типові для іноземців слова. Доповненням для лексичного мінімуму стали назви інших країн та їх мешканців, жіночі форми слів, відмінні від чоловічих, частина числівників, назви місяців та кольори і т.д.

Після довгого наукового викладу матеріалу варто сказати, а що ж з українською мовою?

В практиці системи сертифікації немає. Відсутні і відповідні дослідження структури української мови. Невідомо ні про дослідження української мови за французьким або польським прикладом, ні про дослідження частотності вживання відмінків. І жодне удержавлення мови тут не допоможе. Такі дослідження відсутні.

Однак пропозиції сертифікації були. Мені вдалося у 2017 році бачити два документи, а саме Стандарт з української мови як іноземної, створений київськими науковцями, котрий просто переписаний з російських стандартів та альтернативний – львівський, котрий назвали Державний стандарт України «Українська мова як іноземна: Рівні загального володіння та діагностика». Обидва документи недосконалі. У другому взагалі просто вимоги до рівнів, котрі за змістом нагадують вимоги до сертифікаційних іспитів, котрі опубліковані в законі про сертифікаційні іспити польської мови. Однак вимоги до рівнів, це не стандарт. Тим паче, що автори пропонують не тестувати граматичну компетенцію, хоча флексійні польська, чеська, російська, литовська та інші такий компонент мають. Та й пропонують колеги робити це все діло без Європи, от таке виключно українське, ізольоване від усього світу.

Задам ще раз ключове питання, чому? Quo vadis, українська мова? За Європою – та ні, за росією – теж ні. Тоді куди, європейських стандартів немає країн Африки, невже українське мовознавство саме там бачить українську мову? Бо я там їй місця не бачу.

В мене є тільки одне припущення – журнал Українська мова не пустили у Скопус з якихось

там причин, і американський професор Андрій Даниленко змушений був відмовитись від посади головного редактора. Така сама причина і тут. Можливо мовознавці бояться міжнародного аудиту? Можливо хтось боїться пояснювати європейським мовознавцям, чому не належним чином захищають власну мову? Україна це Європа, а Європа – це загальноприйнята система стандартів.

Запитаєте, а може нам це не потрібно? Дам відповідь у двох історіях.

У Польщі українська мова вже могла б бути сучасною іноземною мовою, але відсутність цих стандартів блокує цю процедуру. В окремих містах, як Краків, Вроцлав, Люблін є або від вересня буде можливість вивчати українську мову в польській системі освіти. Подібна практика буде і в одному з німецьких міст, але це ініціативи влади на місцях, а не системне вирішення проблеми. Чому? Українська мова має бути на підсумковому екзамені у Польщі, але від 2025-2026 навчального року. Посол України в Польщі, Василь Зварич, був обурений, що так пізно, але вина лежить по українській стороні. Якщо польська мова має систему сертифікації для дітей, то українська мова немає жодної. Цю систему, ще треба створити. А мала би вже бути давно...

Другий приклад з Бразилії. В Куритибі є єдина на всю країну полоністика. Її завідувачка одночасно відповідає і за українську мову. Я запитав її, чому немає великого зацікавлення українською, а відповідь була проста – польська мова має сертифікат, котрий у нас визнається, а українська – ні. Хоча українська діаспора значно більша, ніж польська. Висновки робить самі.

На сам кінець варто запитати українців, а що Ви думаєте про це. У моїх дослідженнях з 13 травня по 28 червня 2023 року взяло участь 1288 респондентів, котрі проживають в Україні. Точне формулювання питання звучало наступним чином: Чи Україна повинна мати систему сертифікації української мови для іноземців згідно зі стандартів Європейського Союзу (так як інші європейські мови, напр. французька, польська, болгарська)? Відповіді виглядають наступним чином:

Понад 87% опитаних вважають, що так. Проти лише 1,48% опитаних. Ще 11% не знають, що таке європейські стандарти. Тепер слово за Міністром Освіти і Науки та Президентом.

А поки що – Quo vadis, українська мова? Quo vadis? (https://lb.ua/blog/pavlo_levchuk/564658_quo_vadis_ukrainska_movo.html). – 2023. – 11.07).

***

Блог на сайті «Українська правда»

Про автора: Дмитро Разумков, український державний діяч, політик.

Легалізація медичного канабісу. Що не так із законопроектом N7457

Україна давно мала б легалізувати медичний канабіс, і я однозначно підтримую цей крок. Але лише у тому випадку, коли дійсно йдеться про допомогу і покращення якості життя пацієнтів – ветеранів з ПТСР, дорослих і дітей, які страждають на онкологічні захворювання, епілепсію, мають інші страшні діагнози.

На жаль, внесений Кабміном законопроект N7457 не про це. Суспільство знову намагаються ошукати – у Раді протягують суто комерційну історію. Цього разу, цинічно прикрившись турботою про здоров'я людей. І це єдина причина, з якої я і мої колеги з «Розумної політики» фікцію під назвою «N7457» підтримувати не будемо.

Отже в чому проблема? Використання ліків на основі канабісу в Україні заборонено не законом, а постановою Кабінету Міністрів від 6 травня 2000 року N770 «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів».

Постанова прийнята на підставі Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори». Він містить перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які згруповані і поділені на чотири таблиці. Закон дозволяє використання у медицині речовин з II і III таблиці переліку. Але на канабіс і його похідні це не поширюється, бо вони у таблиці I. Головне тут інше – цей перелік і зміни до нього затверджуються Кабінетом Міністрів.

Тобто у Кабміна є усі законні підстави і повноваження раз і назавжди поставити крапку у цій проблемі. Все що для цього потрібно – внести зміни у перелік, перемістивши канабіс з I таблиці у II або III таблицю. Ніяких нових законів тут не треба в принципі.

Усі вищенаведені законодавчі норми є чинними з 1 січня 2008 року. Тобто Уряд цієї і всіх попередніх каденцій сто разів міг це зробити і забезпечити ліками на основі канабісу ветеранів ще не повномасштабної війни, а АТО і ООС. Могли і зробили б, якби були зацікавлені у полегшенні життя людей.

Натомість з шухляди знову дістають законопроект N7457, який був внесений у Раду 10 червня 2022 року. Рік він вкривався пилом, бо об'єктивно не мав шансів бути проголосованим. Чому?

Насправді для пацієнтів він нічого не змінює. Канабіс і похідні як були «особливо небезпечними і забороненими», так фактично ними ж і залишаються. Зато є норми про вирощування та обіг конопель не тільки в медичних, але й у промислових цілях. Простіше кажучи, за «правильною» назвою законопроекту ховається суто бізнесова історія. Ніколи такого не було, і от знову.

І ще цікаве. Навіть якщо владі вдасться зібрати голоси і ухвалити проєкт N7457, знеболювальні медикаменти власного виробництва українці, в кращому випадку, отримають лише через 3-5 років. Весь цей час наші захисники та тисячі пацієнтів не зможуть отримати такі препарати – ні українського виробництва, ні вироблених в Україні із закордонних компонентів, бо закон встановлює мораторій на імпорту речовин для виробництва таких ліків до 2028 року.

Тож маю до Уряду кілька конкретних питань.

1) Чому Кабінет Міністрів за 15 років не скористався нагодою і не вніс зміни до своєї ж постанови N770?

2) Поясніть, що нового пропонує законопроект N7457 для забезпечення пацієнтів ліками на основі канабісу?

3) Що саме мається на увазі під вирощуванням, культивуванням і обігом конопель (та похідних) у промислових цілях?

4) У який строк вирощування конопель, що передбачено проєктом N7457, дозволить забезпечити пацієнтів ліками на основі канабісу?

Перед тим, як оприлюднити ці питання публічно, я надіслав їх у зверненні на ім'я Прем'єр-Міністра Дениса Шмигала. З нетерпінням чекаю відповіді.

І наостанок. Легалізація ліків на основі канабіса – тема дуже чутлива і створює родюче поле для маніпуляцій суспільством і підміни понять. Окремі діячі вже починають навішувати ярлики на всіх, хто говорить про, м'яко кажучи, недосконалість проєкту N7457.

Тиснуть на те, що всім болить. Апелюють до емоцій, намагаючись прикрити ними закладене у законопроекті «подвійне дно» та імітацію замість реальних рішень. Це шкідлива тактика. До законодавчих змін ми зобов'язані підходити з холодною головою. Особливо коли вони безпосередньо стосуються життя і здоров'я наших людей (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/razumkov/64ad1847ec20a/>). – 2023. – 11.07).

***

Блог на сайті «Судово-юридична газета»

Про автора: Ірина Кушнір, менеджерка проєкту Ради Європи «Підтримка судової влади України в умовах війни та післявоєнного періоду»

Європейський суд роз'яснив, як виміряти достатність дій держави при захисті однієї особи від іншої

У цьому рішенні Європейський суд підтвердив, що держава не всесильна і не може передбачити будь-яку поведінку людини, відповідно і несе відповідальність тільки за те, що могла, але не зробила.

Обсяг та зміст позитивного зобов'язання в контексті домашнього насильства за Європейською конвенцією з прав людини (далі – Конвенція) стали предметом тлумачення Великої Палати Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) у справі Курт проти Австрії (Kurt v. Austria).

У 2011 році чоловік заявниці був засуджений за заподіяння їй тілесних ушкоджень: щодо нього було видано ордер про заборону наближення до заявниці, яку він виконав. У 2012 році заявниця подала заяву про розлучення і повідомила поліцію про звалтування своїм чоловіком, домашнє насильство (включно з ляпасами їхнім дітям) і небезпечні погрози. Того ж дня проти нього було відкрито кримінальне провадження і видано новий ордер про заборону повертатися до їхнього будинку та наближатися до прилеглих до нього територій строком на чотирнадцять днів. Ключі були в нього вилучені. Через три дні він застрелив їхнього сина в школі та наклав на себе руки. Заявниця намагалася притягнути винних у цьому осіб до відповідальності, стверджуючи, що її чоловік повинен був перебувати в слідчому ізоляторі. Велика Палата Європейського суду не виявила порушень статті 2 Конвенції.

Рішення Великої Палати варте уваги з огляду на те, що воно роз'яснює обсяг і розкриває зміст позитивного зобов'язання за тестом Османа (вживати превентивних оперативних заходів для захисту особи, життя якої знаходиться в небезпеці внаслідок злочинних дій іншої особи, Осман проти Сполученого Королівства (*Osman v. the United Kingdom*) як загалом, так і в конкретному контексті домашнього насильства.

Щодо змісту : оцінка характеру й ступеня ризику становить невід'ємну частину зобов'язання вживати превентивних оперативних заходів.

Виникає питання, яким чином ця оцінка має відбуватись або як правнику перевірити, чи та оцінка, яка мала місце, є відповідною та достатньою? Ось критерії, розтлумачені Європейським судом в цьому рішенні:

– автономний і проактивний підхід, який вимагає від органів влади не покладатися винятково на сприйняття ризику жертвою, а збирати всю інформацію та надавати власну оцінку;

– усебічність, якій може сприяти використання стандартизованих, визнаних на міжнародному рівні, контрольних переліків із зазначенням конкретних факторів ризику, які були розроблені на основі надійних

кримінологічних досліджень і передової практики; відповідні органи влади повинні час від часу проходити навчання та підвищувати свою компетентність, особливо щодо таких інструментів; будь-яка оцінка ризику має бути спрямована на систематичне виявлення та врахування усіх потенційних жертв – прямих або опосередкованих – враховуючи можливість того, що результатом може бути різний рівень ризику для кожної з них;

– базове документування проведення оцінки ризиків з урахуванням невідкладного характеру втручання і необхідності обміну відповідною інформацією між усіма залученими органами влади;

– надання жертвам інформації про результати оцінки ризику та наявні правові й оперативні заходи захисту; та

– взяття до уваги особливого контексту випадків домашнього насильства, їх особливостей і того, чим вони відрізняються від ситуацій, що лежать в основі епізодів, подібних до тесту Османа. Зокрема, «безпосередність» ризику має оцінюватися насамперед з урахуванням загальної лінії ескалації насильства в таких випадках і всебічних досліджень у цій сфері. Ризик подальшої ескалації необхідно оцінювати навіть після видачі ордера про заборону наближення та охоронного судового ордера. Проте на органи влади не повинен покладатися непосильний або непропорційний тягар.

Щодо обсягу : це зобов'язання стосується засобів, а не результату. Тож за обставин, коли компетентні органи відреагували на виявлену реальну і безпосередню загрозу, вживши відповідних заходів у межах своїх повноважень, той факт, що такі заходи все ж можуть не дати бажаного результату, сам по собі не може виправдати встановлення факту порушення державою зобов'язання вживати превентивних оперативних заходів за статтею 2 Конвенції. Заходи повинні:

– бути достатніми та співмірними з рівнем оціненого ризику. Ця вимога стосується як процесу ухвалення рішень, так і нормативно-правової бази, яка повинна забезпечувати відповідним органам влади достатні заходи

на вибір, разом із програмами роботи з порушниками та навіть позбавленням їх свободи, якщо цього вимагають обставини;

- координація між різними органами влади, разом із планами управління ризиками, скоординовані служби підтримки постраждалих і оперативний обмін інформацією. Якщо залучено дітей або визначено, що існує ризик для дітей, слід якомога швидше повідомити органи захисту дітей, а також школи та/чи інші дитячі установи; та

- ретельне урівноваження конкуруючих прав, для яких існує загроза, та інших відповідних обмежень як на рівні загальної політики, так і на індивідуальному рівні. Будь-які вжиті заходи, якщо вони впливають на ймовірного порушника, повинні відповідати іншим зобов'язанням держав за Конвенцією, разом із необхідністю забезпечення того, щоб поліція виконувала свої повноваження з повним дотриманням належної правової процедури та інших гарантій, зокрема гарантій за статтями 5 і 8 Конвенції. Характер і серйозність оціненого ризику завжди будуть важливим фактором визначення пропорційності будь-яких заходів, яких мають вживати як у контексті статті 8 Конвенції, так і в контексті статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції.

Стосовно обставин цієї справи, то Європейський суд не знайшов жодних проблем із оцінкою сім'ї, яка не виявила жодного реального та безпосереднього смертельного ризику для дітей, а лише певний рівень несмертельного ризику в контексті домашнього насильства, що спрямоване насамперед проти їхньої матері. Призначені заходи були визнані достатніми для стримування цієї загрози, і не виникало жодних зобов'язань щодо вжиття подальших заходів як у приватних, так і в громадських місцях, таких як видача наказу про заборону наблизитися до їхньої школи.

За великим рахунком це рішення узагальнило та систематизувало вимоги положень Конвенції щодо позитивних зобов'язань, які має держава, коли є небезпека для особи від третіх осіб, особливо від членів сім'ї.

У цьому рішенні Європейський суд підтвердив, що держава не всесильна і не

може передбачити будь-яку поведінку людини, відповідно і несе відповідальність тільки за те, що могла, але не зробила. Вимоги щодо змісту та обсягу взаємопов'язані, провал змістовного, тобто неадекватна оцінка ризиків, з високим ступенем вірогідності призведе до провалу «обсягу» заходів.

Звертає особливу увагу вага базового документування проведення оцінки ризиків з урахуванням невідкладного характеру втручань і необхідності обміну відповідною інформацією між усіма залученими органами влади. Це означає, що процес оцінки стає не суто інтелектуальною діяльністю працівника, яка починається і закінчується в голові, результат якої втілюється в рішенні по суті самої ситуації. Те, як відбулась сама оцінка, має бути відображено в документі, тобто письмово. Це варто б було унормувати...

Нагадую, що критерії Європейський суд пише не тільки сам для себе, ці критерії варто було б застосовувати національним судам при вирішенні відповідних скарг (<https://sud.ua/uk/news/blog/275761-yevropeyskiy-sud-rozyasniv-yak-vimiryati-dostatnist-diy-derzhavi-pri-zakhisti-odniyeyi-osobi-vid-inshoyi>). – 2023. – 12.07).

***

Блог на сайті «Zaxid.Net»

Про автора: Андріана Мальська, голова опікунської ради КНП ЛОР ОХМАТДИТ. Засновниця педіатрії Андріани Мальської. Доцентка кафедри пропедевтики педіатрії та медичної генетики ЛНМУ імені Данила Галицького

Львівській області потрібна єдина багатопрофільна дитяча лікарня національного рівня

На сьогодні Львівській області потрібна єдина багатопрофільна дитяча лікарня національного рівня, і створити її можна вже зараз – шляхом об'єднання двох успішно працюючих закладів в одну лікарню.

Визначні здобутки КНП ЛОР ЗУСДМЦ (в народі Чорнобильська лікарня) та КНП ЛОР

«ОХМАТДИТ» важко недооцінити: Центр є безальтернативним лікувальним закладом для великої когорти важкохворих дітей, в т.ч. з онкологічними патологіями, а ОХМАТДИТ є першим рятувальником дітей Львівщини при настанні гострих станів педіатричного та хірургічного профілів. Здавалось би, два успішні, не конкуруючі заклади, навіщо чіпати те, що й так чудово працює?

Усе заради майбутнього, адже на сьогодні обидва заклади перебувають на вершині свого самостійного розвитку й подальше вдосконалення неминує призведе до протистояння. Можливо конкуренція добрий стимул для гравців медичного бізнесу, однак вона є недоцільною ба навіть шкідливою коли в обох закладів один власник – територіальна громада Львівщини (Львівська обласна рада).

За останній час суттєво зросли матеріальні потужності обох закладів, завдяки чому розпочато трансплантацію кісткового мозку діткам, виконуються хірургічні втручання для лікування дітей, яких раніше вважали невиліковними дітками з інвалідністю, зроблено ремонт приміщень з урахуванням нових вимог інклюзивності, підвищено енергоефективність будівель, оновлено обладнання. Однак, як відомо «лікують не стіни». Основним багатством обох лікарень є їх злагоджені колективи медичного персоналу. За умови їх повного збереження та об'єднання буде досягнуто основної передумови розвитку дитячої медицини Львівщини та організації потужного дитячого медичного закладу національного та міжнародного рівня спроможності.

Чому конкуренція при розвитку неминує? Як відомо, що в Україні вже якийсь час триває реформа порядку надання спеціалізованої медичної допомоги. На сьогодні уже всі лікарні стали комунальними некомерційними підприємствами. Це надає їм певну самоврядність та можливість розвитку на власний розсуд з урахуванням законодавчих векторів медичної реформи. Держава більше не виділяє кошти за ліжко-місце, за кількість ставок персоналу, пацієнти не прив'язані до території своєї реєстрації і можуть самі обирати

того лікаря і заклад, в якому бажають «спожити» медичну послугу в обмін на гроші з бюджету України. Кошти з Державного бюджету України через Національну службу здоров'я (НСЗУ) сплачуються лікарні за кожного пролікованого в ній пацієнта. Позитивний результат не змусив себе довго чекати, оскільки публічні (комунальні/державні) медичні заклади стали повноцінними гравцями ринкової економіки і почали конкурувати за кращість та першість, адже пацієнт це по суті клієнт і може обирати сам куди за ним підуть його гроші.

Для залучення коштів з Державного бюджету України медичні заклади контрактуються із НСЗУ. Чим більше різноманіття послуг, які може надати лікарня та об'ємів пролікованих на її базі випадків захворювань тим більше зароблених коштів, за якими неминує вкладення в модернізацію та розвиток, конкуренція між закладами за кращих лікарів з диференційованою заробітною платою. 28 лютого 2023 р. вступила в дію постанова КМУ №174 щодо формування спроможної медичної мережі. Згідно вимог цієї постанови уряду в межах області формується госпітальний округ, спроможна мережа якого повинна мати не більше однієї надкласстерної дитячої лікарні. Що означає надкласстерна – це та яка буде максимально оснащена сучасним обладнанням та надаватиме пацієнту найширший спектр послуг. Щоб бути надкласстерною лікарня повинна надавати медичні послуги за 22 напрямками. Поділ кожної території на госпітальні кластери – це спосіб збалансувати переваги та недоліки децентралізації, коли територіальна громада буде чітко знати, до якого госпітального кластеру вона належить та мусить враховувати роль свого медичного закладу в роботі всієї системи. Госпітальне планування надає кожній громаді орієнтир: де і які послуги мають отримувати мешканці, де необхідна співпраця з іншими громадами. Подібна система є основою побудови госпітальних мереж у країнах ЄС.

Департаментом ОЗ ЛОВА було розроблено проєкт спроможної мережі, де було визначено КНП ЛОР ЛОДКЛ ОХМАТДИТ як надкласстерну лікарню. Однак, цей статус надано лікарні

«авансом», оскільки стільки послуг лікарня не надає і надати не може, у зв'язку із обмеженістю площ та банальною недоцільністю розвитку таких самих напрямів медичної допомоги, які вже успішно надаються у ЗУСДМЦ і навпаки. До прикладу, якщо на базі Охматдиту немає дитячої онкології, а вона успішно працює у ЗУСДМЦ, то не доцільно розвивати ще одну онкологію, а краще поєднати свої зусилля, так само із ургентною хірургією, якщо вона добре поставлена на базі ОХМАТДИТУ – немає потреби розвивати її ще у ЗУСДМЦ на це немає ні коштів обласної громади ні запиту з боку пацієнтів.

Відтак потужності, складу колективу та інфраструктура КНП ЛОР ЗУСДМЦ та КНП ЛОР «ОХМАТДИТ» є самодостатніми, та водночас взаємодоповнюючими та взаємопідсилюючими, що створює можливість створити об'єднану надкластерну дитячу лікарню.

Чому попередні спроби об'єднання не увінчались успіхом? Коли у 2019 була зроблена перша спроба об'єднати ці заклади, не всім працівникам була зрозумілою необхідність таких кроків, адже мало хто знав та розумів суть медичної реформи, яка ще була попереду. Відтак рішення було заблоковане протестами медичного персоналу, який просто боявся за своє майбутнє, адже форма об'єднання на той час виглядала неприпустимою – ліквідація. По друге, перешкодою стало бажання кожного закладу зберегти свою назву, адже колектив кожної з лікарень вважає свою назву брендом, проте на мою думку не варто на цьому зациклюватись, адже всі давно забули про «Топольну», а тепер гудуть про перше ТМО, яке як не крути, показує неймовірні результати успіху завдяки новій та прогресивній команді лідерів.

На сьогодні, коли переважна більшість обидвох колективів та керівництво лікарень розуміє необхідність такого кроку, коли влада готова дослухатися до побажань щодо форми об'єднання настав найкращий момент для взаємовигідного об'єднання заради надання кращої медичної допомоги нашим дітям, які на це дуже заслуговують, а особливо зараз в час

такої жорстокої війни, коли Львівщина стала прихистком для величезної кількості дітей.

Відтак за результатами нарад та детальних обговорень даного питання представниками обох колективів, пацієнтських організацій, благодійних фондів, міжнародних, опікунської ради та локальних експертів системи охорони здоров'я, ми вважаємо, що створення єдиної об'єднаної дитячої лікарні Львівщини з найширшим переліком напрямів надання медичної допомоги та спільним баченням майбутнього є стратегічно продуманим кроком для забезпечення прав дітей не тільки Львівської області на максимально якісну медичну допомогу. (https://zaxid.net/lvivskiy_oblasti_potribna_yedina_bagatoprofilna_dityacha_likarnya_natsionalnogo_rivnya_n1567250). – 2023. – 12.07).

***

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Сергій Захарін, державний секретар Міністерства освіти і науки України (2021 – 2023), доктор економічних наук, професор.

С. Захарін: про «візії», «місії», «бачення» і «стратегії»

Протягом кількох тижнів у соціальних мережах і окремих засобах масової інформації точиться запекла колотнеча щодо розробки освітніх «візій», «місій», «бачень», «дизайн-проектів» і «стратегій».

Якщо вірити написаному, «освітні експерти» і «освітні експертки», які встигли «записатися на платформі», активно займаються «дизайнуванням» якихось документів, що мають визначати вектори і орієнтири розвитку української освіти. У тому числі йдеться про стратегію розвитку освіти.

Навіть поверховий аналіз змісту виступів (і публічних осіб, і аматорів) дає можливість зробити припущення, що частина учасників розробки проектів стратегічних документів розглядають цю роботу не як відповідальну інтелектуальну працю, а скоріше як веселу забаву.

Давайте розбиратися.

Чи може орган державної виконавчої влади (наприклад, міністерство) займатися розробкою «візії», «місії», «бачення», «дизайн-проекту» чи «стратегії»? Так, може, але виключно якщо компетенція (повноваження) цього органу з розробки «візії», «місії», «бачення», «дизайн-проекту» чи «стратегії» прямо передбачена в Законі або іншому нормативно-правовому акті (приміром, в Положенні про цей орган).

Візьмемо, для прикладу, сферу освіти.

Виходячи із змісту пункту 1 статті 64 Закону України «Про освіту», центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки розробляє стратегію розвитку освіти України, інші стратегічні документи, державні цільові програми у сфері освіти і науки та бере участь у їх реалізації.

У абзаці четвертому статті 70 Закону України «Про освіту» визначено, що на Всеукраїнському з'їзді учасників освітнього процесу та їх об'єднань схвалюється стратегія розвитку освіти України на відповідний період та вирішуються інші питання, передбачені спеціальними законами.

У той же час відповідно до підпункту 8 пункту 4 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630 (з подальшими змінами), МОН відповідно до покладених на нього завдань розробляє стратегію та програми розвитку вищої освіти і подає їх на розгляд Кабінету Міністрів України.

(У дужках нагадаю, що у сфері вищої освіти є чинна стратегія – йдеться про Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, яку затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р.

Проект документу був розроблений Міністерством освіти і науки України із залученням національних академії наук, закладів вищої освіти, професійної громадськості, зацікавлених органів державної влади, органів місцевого самоврядування, міжнародних експертів).

У Положенні про МОН не вказано, що Міністерство освіти і науки має повноваження

розробляти стратегію розвитку освіти, а також переважної більшості її складників (ланок) – дошкільної освіти, середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, позашкільної освіти, фахової передвищої освіти, освіти дорослих.

Ані в Законі України «Про освіту», ані в Положенні про МОН не записано, що Міністерство має повноваження розробляти якісь «візії», «місії», «дизайн-проекти», «бачення» тощо (або брати участь у їхній розробці).

Слід чітко розуміти, що поняття «стратегія» є правовим, тобто таким, значення і зміст якого наведено в правовому акті, при цьому процес розробки органом державної виконавчої влади проекту стратегії має здійснюватися на основі дотримання чітких процедур.

Виходячи із змісту абзацу другого пункту 2 § 56 Регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2007 № 950 (з подальшими змінами), стратегії розвитку відповідних сфер є одним із видів програмних документів Кабінету Міністрів України.

У пункті 2 § 57 Регламенту вказано, що стратегія повинна містити:

опис проблем, які обумовили її прийняття, і нормативно-правових актів, що діють у відповідних сферах;

аналіз поточного стану справ, тенденції та обґрунтування щодо необхідності розв'язання виявлених проблем;

стратегічні цілі та показники їх досягнення; завдання, спрямовані на досягнення поставлених цілей, етапи їх виконання, очікувані результати на кожному етапі, з відображенням запланованого темпу досягнення цільових показників та орієнтовного обсягу необхідних фінансових, матеріально-технічних, людських та інших ресурсів;

порядок проведення моніторингу, оцінки результатів реалізації стратегії та звітування;

операційний план реалізації стратегії на трирічний період.

Також Регламент Кабінету Міністрів України містить вимоги щодо окремих процедур підготовки, розгляду та затвердження нормативно-правових актів, а також стратегії.

Загальні вимоги до процедури підготовки нормативно-правових актів (у тому числі і тих, якими затверджуються стратегії) викладені у §§ 32-36 Регламенту, а правила погодження – у §§ 37-43 Регламенту. Окремі параграфи присвячені процедурам проведення різноманітних експертиз – правової, антикорупційної, цифрової та інших.

За логікою, розробка документу стратегічного рівня має бути передбачена Планом (Оперативним планом) роботи органу державної влади на поточний рік, або дорученням Уряду, або дорученням Прем'єр-Міністра України чи профільного Віце-Прем'єр-Міністра.

На початку 2023 року Міністерство освіти і науки, демонструючи повну відкритість та націленість на ефективну взаємодію з громадськістю, оприлюднило оперативний план МОН на 2023 рік, ознайомитися з цим документом можуть всі бажаючі.

Також визначена процедура (алгоритм) громадського обговорення проєктів нормативно-правових актів (у тому числі і тих, якими затверджуються стратегії). Виходячи із змісту Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996, до обговорення допускаються всі інститути громадянського суспільства, а не лише ті, хто встиг «записатися на платформі».

Отже, зробимо проміжний висновок. Проголосити про розробку якогось текст проєкту стратегії – це лише маленька частина роботи. Документ слід розробити в суворій відповідності до визначеного нормативними документами алгоритму.

Він має витримати внутрішнє погодження (інколи на цей етап витрачається кілька тижнів), потім – погодження із зацікавленими органами влади (а їх багато, оскільки управління закладами освіти здійснюють майже 20 органів), потім – громадське обговорення (якщо його проводити якісно, на це буде витрачено не менше 2-3 місяців), потім – скликання Всеукраїнського з'їзду учасників освітнього

процесу та їх об'єднань, потім – проведення з'їзду і розгляд проєкту стратегії (можливо, будуть зауваження і правки), потім – проведення обов'язкових експертиз, потім – опрацювання проєкту у Секретаріаті Кабінету Міністрів України, потім можливий «проміжний розгляд» на засіданні Урядового комітету, і лише потім – розгляд на засіданні Уряду.

У випадку, якщо буде порушена хоча б одна вимога процедури підготовки проєкту стратегії – Уряд просто не зможе її розглянути, про це прямо записано у пункті 4 § 57 Регламенту.

Але цей матеріал – не лише про формальні процедури (хоча вони важливі).

У соціальних мережах точиться дискусія щодо критеріїв відбору «експертів» та «експерток», які залучені до процесу підготовки проєкту стратегії.

Логіка дуже проста.

Кошти платників податків мають витратитися максимально ефективно і раціонально – це і вимога Бюджетного кодексу, і просто принцип здорового глузду. Якщо орган державної влади буде розглядати тисячі і тисячі пропозицій, підготовлених аматорами – чи можемо ми стверджувати, що кошти на утримання цього органу витрачаються ефективно і раціонально?

Припустимо, стоїть завдання розробити стратегію розвитку певної сфери суспільного життя. Мабуть, до її розробки доцільно залучати в першу чергу «вузьких професіоналів» (тобто працівників державних органів, депутатів профільного комітету, науковців, представників профільних громадських організацій, керівників установ і підприємств відповідної сфери, можливо – міжнародних експертів), а не тільки тих, хто «записався».

Приміром, неможливо заперечувати, що стратегію розвитку сфери охорони здоров'я мають розробляти не лише пацієнти; стратегію розвитку транспорту мають розробляти не лише пасажери; стратегію розвитку енергетики мають розробляти не лише ті, хто вміє вкручувати лампочку.

Відповідно, стратегію розвитку освіти мають розробляти не лише ті, хто колись відвідував школу, а в першу чергу професіонали – представники педагогічної громадськості,

керівники органів управління освітою, науковці (зокрема у сферах: філософія освіти; організація освіти; загальна педагогіка; управління закладом освіти; освітнє право; освітні системи іноземних держав; вікова психологія та ін.), працівники університетів та інших закладів освіти, представники профільних громадських організацій (зокрема, батьківських організацій та організацій, які захищають права здобувачів освіти, у тому числі студентських організацій), представники органів місцевого самоврядування (не забуваймо, що школи і дитячі садочки знаходяться у власності громад), а також представники сторін соціального діалогу – організацій роботодавців та профспілкових організацій.

Було б правильно долучити до цього процесу і Громадську раду при МОН.

Також важко дати просту відповідь на інше запитання – чи потрібно розробляти стратегію розвитку освіти прямо зараз, якщо:

по-перше, невідома дата закінчення правового режиму воєнного стану;

по-друге, невідомий масштаб і характер завданих освітній інфраструктурі збитків внаслідок широкомасштабного вторгнення РФ в Україну;

по-третє, невідома конфігурація майбутньої мережі закладів освіти (яка в певній мірі залежить від інфраструктурних втрат та чіткого розуміння обсягу відновлення).

На жаль, публічні особи пояснень з цих питань не надають.

Також доцільно визначитися: чи повинні положення майбутнього проєкту стратегії розвитку освіти (якщо вона все-таки буде підготовлена на достойному рівні) кореспондувати з положеннями Плану відновлення України?

На мій погляд – безумовно, так.

На сайті Кабінету Міністрів України за посиланням оприлюднено документ «Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Освіта і наука». Проєкт підготовлений у рекордно короткі строки – протягом кількох тижнів 2022 року і викладений на 359 сторінках. Документ містить чіткі і узгоджені між собою позиції про ключові проблеми, цілі, завдання

та етапи відновлення у сфері освіти і науки, а також окремо – по кожній ланці освіти.

У «Проєкті...» вказано, що над його розробкою працювали куратори, фасилітатори, секретар і координатор. Від себе додаю, що левову частину роботи виконали працівники апарату Міністерства освіти і науки України. І виконали її, на мій погляд, взірцево.

Документ «Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Освіта і наука» схвалений на найвищому рівні, а тому принципові його позиції мають бути враховані у проєкті майбутньої стратегії розвитку освіти.

Підготовка проєкту стратегії розвитку освіти – це важка кропітка інтелектуальна праця, а не забава, не істерика, не хайп і не піар.

P.S. У цій статті відображено лише позицію автора. Висновки та фактичні твердження, наведені у цій статті, не відображають позиції державних органів, установ, організацій (<https://osvita.ua/blogs/89540/>). – 2023. – 12.07).

***

Блог на сайті «Lv.ua»

Про автора: Дмитро Лубінець, уповноважений Верховної Ради України з прав людини

Право на інформацію – це основа демократії

До чого приводить відсутність права на інформацію? Яскравий приклад – Російська Федерація, де відсутність такого права фактично призвело до утворення авторитарного та тоталітарного режиму. Тому без перебільшень, саме право на інформацію – це основа демократичного суспільства та правової держави.

У нашій країні право на інформацію закріплене в Конституції України, також воно регулюється низкою інших правових актів. Зокрема порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації визначається Законом України «Про доступ до публічної інформації».

Належне гарантування права на інформацію є невід’ємним атрибутом функціонування

свідомого демократичного суспільства та правової держави.

Водночас наразі ми живемо в умовах війни. Від початку повномасштабного вторгнення Україна зіштовхнулася з низкою викликів у сфері інформаційної безпеки: дезінформація, пропаганда та фейкові новини стали потужним засобом впливу на свідомість громадян зі сторони ворога. Також російська сторона намагалася дізнатися важливу для неї інформацію, аби використовувати її у своїх цілях.

Тому відповідно до Конституції України право на інформацію може обмежуватися в умовах воєнного стану. Водночас це не означає його повну заборону.

Наразі більшість розпорядників публічної інформації продовжують надавати її у відповідь на запити, а також оприлюднюють на офіційних вебсайтах і сторінках у соціальних мережах.

Тож, яка ситуація в Україні нині? Офіс Омбудсмана здійснює парламентський контроль за дотриманням права на доступ до інформації. За період воєнного стану ми виділили низку головних порушень:

- ненадання відповідей або ігнорування запитів, що надійшли до 24 лютого 2022 року;
- необґрунтоване застосування відстрочки у задоволенні запитів;
- відмова у реєстрації та прийомі усних запитів;
- надання недостовірної, неточної або неповної інформації;
- неопрілюднення проєктів та прийнятих рішень органів місцевого самоврядування, їх посадових чи службових осіб;
- неопрілюднення військовими адміністраціями нормативно-правових актів, що стосуються заходів правового режиму воєнного стану в частині обмежень прав людини;
- неправомірною відмовою у наданні інформації (у більшості випадків – надання відповіді не по суті, рідше – надання посилання на вебсайти або інші відкриті інформаційні ресурси);
- необґрунтоване вилучення чи обмеження в доступі до публічної інформації, блокування вебсайтів.

Такі порушення – потребують реагування та контролювання. Тому ми на постійній основі займаємося моніторингом дотримання права на інформацію. Завдяки цьому нам вдалося виділити основні проблеми і перешкоди запитувачів:

- неопрілюднення інформації про контактні номери розпорядника, на які можна звернутись із запитом;
- постійно зайнята лінія (одноканальна лінія) або недійсний номер телефону розпорядника;
- відмова приймати та реєструвати усний запит, повідомляти реєстраційний номер;
- переадресування запитувача на інші номери.

Водночас додаю, що ми оприлюднюємо рекомендації щодо дотримання інформаційних прав. Так, розпорядникам слід звернути увагу на тлумачення умов застосування відстрочки у задоволенні запиту. Наприклад, розпорядники публічної інформації у кожному конкретному випадку застосування відстрочки повинні не просто формально посилатися на наявність обмежувальних заходів, а обґрунтовувати, що саме не дозволяє задовольнити запит вчасно. І звісно – обов'язково повідомляти про орієнтовну дату надання інформації.

Тобто саме по собі запровадження воєнного стану не є достатньою підставою для відстрочки у задоволенні запиту.

Наведу один з неправомірних прикладів – Запорізька обласна військова адміністрація розпорядженням голови від 22.04.2022 № 193 відстрочила «до припинення в Україні воєнного стану надання відповідей на запити щодо надання публічної інформації відповідно до ч. 6 ст. 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Зазначене порушення зафіксували під час проведення одного з моніторингів. За результатами якого ми сформувавши чіткі рекомендації щодо особливостей застосування відстрочки в задоволенні запитів, а також недопущення скоєння подібних порушень.

Також доволі часто розпорядники інформації посилаються на правовий режим воєнного стану як достатню підставу для застосування відстрочки, ніяк не обґрунтовуючи конкретні

наявні перешкоди для виконання свого обов'язку із забезпечення інформаційних прав громадян. Ця практика – неприпустима.

Тому якщо говорити про інформаційні права під час війни, варто розуміти – обмеження є, але це не означає, що розпорядники мають відмовчуватися чи шукати причини для відстрочки.

Пам'ятаймо, що право на інформацію – це основа демократії! (https://lb.ua/blog/dmytro_lubinets/565264_pravo_informatsiyu-tse_osnova.html). – 2023. – 14.07).

***

Блог на сайті «Освіта»

Про автора: Антон Дзюба, голова правління БО «БФ «Фонд освітніх ініціатив».

Антон Дзюба: переваги мережевої форми освіти

З початку повномасштабного вторгнення Україна зазнала значних втрат у сфері освіти. Ці втрати стосуються і освітньої інфраструктури, і якості освіти. Попередньо прямі збитки оцінюються в понад 9 мільярдів доларів.

Згідно з даними Міністерства освіти і науки України, близько 11 тисяч педагогічних працівників залишаються за кордоном.

Освітня спільнота занепокоєна наявними освітніми втратами. Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий пропонує наступні шляхи:

- перегляд та адаптація освітніх програм;
- розроблення експрес-курсів;
- створення додаткового цифрового контенту та розвиток Всеукраїнської школи онлайн;
- тьюторинг та адаптація освітнього процесу.

Сергій Горбачов, освітній омбудсмен України, вважає, що у навчальних закладах, де це можливо, варто поєднувати різні формати навчання.

Зокрема Законом України «Про освіту» передбачено можливість впровадження мережевої форми освіти. Ідеться про залучення партнерів у разі нестачі педагогічних працівників у школі.

Мережева форма освіти має суттєві переваги:

Чудова можливість для шкіл, які мають недостатньо вчителів, наприклад, англійської мови, але мають бюджет на їх фінансування в повному обсязі. Замість перерозподілу робочих годин на 1 вчителя, школа «N» могла б звернутися до суб'єкта освітньої діяльності «Курси англійської мови» (як до підрядника) та залучити кваліфікованих фахівців.

Можливість проводити заняття на базі обладнання партнера. Наприклад, якщо в школі «N» недостатня кількість комп'ютерів для проведення уроків інформатики, такі заняття могли би проводитись в інших школах, позашкільних закладах або навіть на підприємствах, де є відповідне обладнання.

Мережева форма освіти поєднується з очною та дистанційною формами освіти. Наприклад, викладання англійської мови в 7-х класах школи «N» може виглядати таким чином: 7-А навчається за мережевою формою з фахівцями суб'єкта освітньої діяльності «Курси англійської мови», а 7-Б і 7-В навчаються з учителями школи.

Учителі школи спільно з підрядником можуть розробляти освітні програми відповідно до законодавства. Це дозволяє створювати освітні програми, адаптовані до потреб дітей певного класу або індивідуального навчання. Наприклад, може бути освітня програма з вивчення математики англійською мовою.

За словами фахівчині з освітнього менеджменту та формування освітньої політики Наталі Байтемірової, це дозволить оптимізувати ресурси.

«Мережева форма здобуття освіти – це можливість оптимізації та консолідації фінансових, кадрових та інфраструктурних ресурсів системи освіти громади для забезпечення якісної освіти не лише в межах одного закладу освіти, а в межах системи, це можливість дитині вийти за рамки однієї школи, і стати більш суб'єктивним бенефіціаром ширшої системи», – зазначає Наталя Байтемірова.

Однак наразі мережева форма освіти не була реалізована ні в одному закладі освіти через недостатнє розуміння її особливостей та перешкоди. Необхідні додаткові роз'яснення «Положення про інституційну та дуальну

форми здобуття повної загальної середньої освіти» щодо впровадження мережевої освіти та регулювання з боку МОН.

Наталя Байтемірова пояснює, що головною перешкодою для розвитку мережевої освіти є неможливість отримувати освітню субвенцію іншими суб'єктами освітньої діяльності, окрім закладів загальної середньої освіти. Це створює обмеження в тому випадку, коли місцеве самоврядування неспроможне утримувати заклади позашкільної освіти або інших операторів освітніх послуг.

Існує невизначеність щодо розподілу обов'язків суб'єктів освітньої діяльності. Незрозуміло, як саме учасники мережевої взаємодії визначають джерела фінансування організації здобуття освіти за мережевою формою. Відлякують також потенційні перевірки, які можуть здійснюватись при залученні різних суб'єктів освітньої діяльності як партнерів закладу загальної середньої освіти.

Також виникає потреба в додатковій регламентації безпеки, якщо діти виходять з приміщення школи для занять на базі партнера. Бухгалтерська звітність та перерахунок коштів підряднику також вимагають уваги.

Попри наявні труднощі «Фондом освітніх ініціатив» впроваджується інноваційний освітній проєкт за темою «Організаційні та науково-методичні умови створення STEM-центрів», одним із завдань якого є визначити організаційні умови мережевої форми здобуття освіти з метою формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності, зокрема здатність спілкуватися англійською мовою з носіями.

Наша мета – практично відпрацювати механізм організації мережевої форми освіти та отримати рекомендації щодо її можливого застосування, оскільки маємо значний потенціал, який наразі не використовується.

Впровадження мережевої форми освіти потребує вирішення ряду організаційних, методичних, технічних та фінансових питань, але має потенціал покращити якість навчання та подолати проблему рівного доступу учнів до якісної освіти (<https://osvita.ua/blogs/89565/>) – 2023. – 14.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олена Комар, ЛОР-лікар, волонтер

Це не «наркота»

Знову про канабіс

Є цікаве дослідження, яке показує, що в родинях, де був випадок раку молочної залози, всі наступні виявлення раку вже відбувалися на першій-другій стадії. Жінки вже знали про небезпеку і розуміли важливість раннього виявлення. Це – медична грамотність. Дуже хочеться сподіватися на таку ж грамотність і від депутатів, адже тоді рішення, які вони прийматимуть, будуть виваженими і осмисленими.

Очевидно, що депутати, які проти легалізації медичного канабісу (а в мережі вже є така інформація – велика частина СН, вся Батьківщина, частина ЄС) не володіють повною інформацією про те що таке медичний канабіс, не розуміють наскільки це важливо під час війни. А може й прекрасно розуміють, але керуються якимись своїми, можливо популістськими, можливо й іншого анамнезу мотивами.

Від хронічного болю (при якому допомагає медичний канабіс) потерпає багато бійців, онкологічна ситуація є вкрай поганою (в Україні тільки 30 % нових випадків раку діагностується на ранній стадії), а це означає що приблизно з 140 тис. нових випадків щороку матимуть потребу в знеболенні, близько 90 тис. пацієнтів (це тільки нововиявлених), також до цього списку потрібно додати пацієнтів з ПТСР, яким теж допомагають ліки на основі медичного канабісу, і кількість військових з ПТСР постійно зростає.

Нагадаю, легалізація медичного канабісу не означає дозвіл на куріння марихуани чи можливість купити її. Мова йде про застосування виключно в медичних та наукових цілях, в наступних формах: краплі, масла, таблетки, мазі, вапоризація.

Цікавим та важливим є ще одне дослідження проведене Орегонським університетом

охорони здоров'я США: пацієнти, які вживали медичний канабіс для знеболення зменшили вживання опіоїдів (найпотужніший наркотичний препарат для полегшення болю).

Шанс на покращення життя пацієнтів з важким хронічним болем, з рідкісними формами епілепсії, з ПТСР, з нудотою та блювотою під час хіміотерапії є.

На найближчому пленарному засіданні мають розглянути законопроект №7457 «Про регулювання обігу рослин роду коноплі (Cannabis) в медичних, промислових цілях, науковій та науково-технічній діяльності...».

Президент підтримав цей закон. Зараз все в руках депутатів, які, я дуже сподіваюся, вже мали час вивчити це питання детальніше та зрозуміли, що голосуватимуть не за “наркоту”, а за ліки, які потрібні сотням тисяч українців (https://censor.net/ua/blogs/3430304/tse_ne_narkota). – 2023. – 11.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Мар'ян Заблоцький, заступник голови Української аграрної асоціації

Антикорупційна податкова реформа

Опитування підприємців показало, що антикорупційна податкова реформа вкрай необхідна.

Так сьогодні резюмував результати соціологічного дослідження серед представників бізнесу експерт агенції Info Sapiens.

Що ми маємо:

– Майже 80% опитаного бізнесу погоджуються з тим, що в Україні замість податку на прибуток існує податок на оборот;

– 73% респондентів поточна податкова система не влаштовує;

– 56% кажуть, що більшість бізнесів не можуть працювати і сплачувати усі податки, не вдаючись до оптимізації податкового навантаження;

– Відповідаючи на питання, які саме податки варто було б знизити для того, щоб заохотити бізнес відмовитися від схем оптимізації, 68% опитаних назвали податки на заробітну плату.

Підсумки від мене:

1. Президент під час останнього звернення до Парламенту сказав, що нам потрібна податкова реформа для післявоєнної відбудови України. Окрім цього, найновіший меморандум з МВФ передбачає таке ж формулювання.

2. В чому основна ідея? В тому, щоб запровадити систему, в якій працювати а) просто б) зручно в) чесно.

3. Станом на зараз 60% податків із заробітної плати це зарплати державних службовців та «бюджетників». Хоча лише 15% фонду оплати праці є в державному секторі. Про що це говорить? Про те, що ухиляння від сплати податків на заробітну плату абсолютно масове і стосується усіх секторів економіки. Можливе, воно не присутнє лише в міжнародних компаніях-гігантах, представлених в Україні, але в цілому вся економіка від них ухиляється. Дослідження показало, що 0% (!) респондентів готові до навантаження розміром 51% на фонд з/п. Відповідно, стоїть питання запровадити таку ставку, яку готові платити всі і не уникати її сплати.

4. Ми плюс-мінус розуміли, що діюча ставка ПДВ, ймовірно, не перевищує 8-10%. Навіть якщо ми просто візьмемо всі збори ПДВ, що є у нас, і поділимо на офіційний товарообіг (хоча ми розуміємо, що він є супер заниженим), ми отримаємо 13%. Коли ми його поділимо на ймовірний товарообіг, з урахуванням детінізації, вийде 8%.

5. Першочергово Антикорупційна податкова реформа для післявоєнної відбудови України полягає в тому, щоб детінізувати повністю Україну, визнати ті речі, які є зараз, і дати стимул підприємствам розвиватися та якомога менше контактувати з податковою, адже не секрет, що всі схеми ухиляння, які існують, так чи інакше не можливі без співпраці з контролюючими органами.

6. Головне питання: «Коли?»: Президенту, повторююсь, реформа подобається, і він її підтримує. Але є простий факт: нам потрібно в цьому спочатку переконати наших міжнародних донорів. Фактично, весь держбюджет, який йде на соціальні видатки, фінансується з боку США та ЄС. Без їхнього погодження, оскільки вони,

фактично, закривають половину витрат країни, ми цього зробити не можемо. У нас тривають певні дискусії з МВФ та міжнародними донорами, яким ми намагаємось показати, що формальне зниження ставок – це не зниження доходів. Бо в нас де-факто і так є нижчі ставки.

7. Також, на нашу думку, нам не підходить модель ЄС, де нібито базова ставка є високою, але потім існує цілий ряд винятків, особливо на продукти харчування, де ставка значно менша. У тому ж ЄС, навіть згідно з офіційними звітами, середня ставка ПДВ сягає 13%. У нас продукти харчування і базові необхідні речі – це 80% споживання населення. Якщо ми запровадимо таку ставку, як в Євросоюзі (а вона не більше 5%), це буде не зовсім коректно.

8. Саме тому ми зараз намагаємось переконати наших партнерів в необхідності Антикорупційної податкової реформи і у нас, зокрема, директорку МВФ Крісталіну Георгієву, яка стояла біля витоків «10-10-10» в Болгарії, і де реформа була проведена дуже успішно. Бо попри те, що кожен рік, починаючи з 2000-го, Болгарія знижувала податкові ставки, в них кожного року зростали надходження до державного бюджету.

І саме цей досвід ми хочемо повторити (https://censor.net/ua/blogs/3430449/antikoruptsiyna_podatkova_reforma). – 2023. – 11.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Костянтин Корсун, експерт з кібербезпеки. У 2000-2005 заступник керівника відділу боротьби з комп'ютерною злочинністю при Департаменті контррозвідки СБУ. Засновник та перший керівник CERT-UA. Колишній директор та співзасновник української кібер-компанії.

Розвиток корупції у сфері кібербезпеки України

Це просто не налазить на голову.

Держспецзв'язку (воно ж – ДССЗЗІ) хоче керувати кібербезпекою і всього держсектору, і приватного бізнесу, і українського війська,

прагне давати всім цінні вказівки, дозволяти чи забороняти програми, навіть призначати своїх «офіцерів кіберзахисту» в ЗСУ. Для цього пропихується тотально-корупційний законопроект 8087, але про це пізніше.

Справа у тому, що Держспецзв'язку сама не в змозі забезпечити базову, примітивну безпеку ключових державних веб-ресурсів – тобто виконати свої прямі обов'язки.

Ось черговий приклад: світові гіганти вважають веб сайт української Державної податкової служби – незахищеним (Safari, на скріні). Chrome вважає його «ненадійним».

Нагадаю, що кібербезпека центральних органів виконавчої влади є прямою сферою відповідальності Держспецзв'язку. А там, як бачите, – кінь не валявся. Понтів – до неба, амбіцій – як в Наполеона Бонопарта, бездонні кишені вимагають бабла.

А от роботу робити, якісно та відповідально – це не до них, це «не на часі».

«Дайте нам значно більше влади та повноважень» – буквально кричить законопроект 8087, який агресивно просувається через Верховну Раду псевдо-цифровим нардепом паномФ.

Попри шалений спротив громадськості, попри очевидний для всіх шкідливий характер законопроєкту, попри його кричущу корупційність. Попри різко негативний висновок головного юридичного управління Верховної Ради. Навіть попри пряму шкоду інтересам українському війську. Про таку шкоду, до речі, публічно заявив заступник міністра оборони з питань цифрової трансформації В. Дейнега.

Все це свято корупційного свавілля очевидне для всіх, – окрім вигодонабувачів 8087, якими є Держспецзв'язку та його куратор, головний «цифровізатор» країни. І їм неможливо нічого довести, їм чхати на аргументи. Тому що у них дві справжні цілі: Бабло та Контроль.

Якщо Держспецзв'язку, одне з найбільш корумпованих відомств, стає монополістом з абсолютно усіх питань кібербезпеки в масштабах країни – це збільшить корупцію у цій сфері просто в десятки раз. Одночасно, рівень кіберзахисності країни – точно не підвищиться.

А от наявність власних «комісарів» в усіх структурах влади (на додаток до вже існуючих так званих СДТО) та навіть у приватних організаціях – створює (точніше розширює) таку собі «державу в державі» імені Федорова. З відповідним прямим доступом до усієї інформації в усіх мережах, на усіх пристроях, в усіх приміщеннях. Переважно у державному секторі, але також і у ключових приватних структурах. А попереду у нас вибори... Натяк достатньо зрозумілий?

Наразі ж питання доволі просте: чи можна організації, яка не здатна виконати елементарне завдання – проконтролювати наявність [https/certificates.gov.ua/](https://certificates.gov.ua/) на головних веб сайтах ЦОВВ – доручати значно складніші та відповідальніші речі?

І ще одне питання: чи можна приймати під час війни закон, проти якого категорично проти Міністерство оборони України?

Якщо мислити категоріями здорового глузду та інтересів України – відповідь на ці питання одна.

Але якщо мова йде про велике бабло та мету за будь-яку ціну утриматися при владі – відповідь буде іншою.

Чию сторону обере Верховна Рада України – побачимо найближчим часом.

Яким шляхом піде українська національна кібербезпека – цивілізованим чи дикунським, демократичним чи авторитарним, корупційним чи європейським, і чи ламатимуть українське суспільство через коліно – про це дізнаємося 14 липня, коли Рада розглядатиме законопроект 8087.

P.S.: Наші західні партнери на саміті у Вільнюсі ще раз акцентовано дали зрозуміти: «Поки не буде реальної (!) боротьби з корупцією – ніякого вам НАТО чи ЄС». Але українська корупція на це сміється та продовжує свій розвиток (https://censor.net/ua/blogs/3430501/rozvytok_koruptsiyi_u_sferi_kiberbezpeky_ukrayiny). – 2023. – 12.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Павло Фролов, народний депутат України від фракції «Слуга народу»

Соціальні та медичні гарантії постраждалим військовим та курсантам під час тренувальних зборів або навчання, реєстр санкцій, який вестиме РНБО, можливість здачі теоретичного іспиту на водійські права без відвідування автошколи, відпустка по вагітності і пологами за бажанням жінки хоч прямо із дня пологів, заборона аматорських безпілотників над прикордонною смугою, кошти на добудову музею Голодомору, перше читання легалізації канабісу – детально про усі 30 прийнятих Верховною Радою законів 13 липня:

1. Законом 8392, прийнятим в цілому, створили Державний реєстр санкцій, який вестиме РНБО із наданням публічного доступу до актуальної та достовірної інформації про всіх суб'єктів, щодо яких застосовано персональні санкції, а також удосконалили механізм застосування у судовому порядку санкції щодо стягнення активів в дохід держави, що можливе лише протягом воєнного стану та при збільшенні строків для звернення Мініюсту до ВАКСу із відповідною заявою та її розгляду.

2. Законопроект 7457, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували розширити доступ пацієнтів до ліків на основі медичного канабісу та полегшення терапії для певних хвороб і станів.

3. Законом 9437, прийнятим в цілому, внесли зміни до Держбюджету на 2023 рік, виділивши із резервного фонду 573 млн грн на завершення реконструкції першої черги та будівництво і введення в експлуатацію другої черги Національного музею Голодомору-геноциду (розпорядник коштів – Мінкульт).

4. Законом 9415, прийнятим в цілому, усунули невизначеність щодо статусу нерухомих об'єктів культурної спадщини, які перебувають у користуванні національних закладів вищої освіти державної власності на підставі раніше укладених договорів, а саме, що такі договори зберігають свою чинність та продовжують діяти на умовах, на яких вони були укладені.

5. Законом 8410, прийнятим в цілому, удосконалили та цифровізували процедури оцінки впливу на довкілля, зокрема, визначили вичерпний перелік підстав для відмови у

видачі висновку з оцінки впливу на довкілля, передбачили скорочену процедуру здійснення такої оцінки у разі усунення визначених недоліків, скоротили строк громадського обговорення повідомлення про плановану діяльність, встановили заповнення такого повідомлення здійснювати у цифровому форматі безпосередньо у Єдиному реєстрі з оцінки впливу на довкілля, скасували вимоги публікації його у ЗМІ.

6.Законопроект 9311-1-д, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували оптимізувати структуру власності оператора газотранспортної системи України та визначити правові, економічні та організаційні засади переходу до моделі єдиної компанії шляхом приєднання АТ «МГУ» до ТОВ «Оператор ГТС України».

7.Законом 9014-1, прийнятим в цілому, запровадили обов'язкову ідентифікацію товарів під час їх поміщення у митний режим транзиту шляхом пломбування транспортних засобів, контейнерів або окремих паковань, імплементували транзитні спрощення щодо статусу авторизованого вантажовідправника/вантажоодержувача МДП, вдосконалили використання для переміщення між митними органами України транзитної митної декларації та електронної транзитної системи, дозволили при внутрішньому транзиті використання транзитного спрощення авторизованим підприємством, регламентували правила подання митної декларації для поміщення товарів у митний режим транзиту, уможливили митний контроль товарів у першочерговому порядку на умовах Конвенції про процедуру спільного транзиту.

8.Законопроект 9266, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували запровадити новий фінансовий інструмент – електронні аграрні розписки як неемісійні цінні папери в електронній формі для кредитування сільськогосподарського виробництва як доповнення до діючої системи аграрних розписок, та забезпечити ефективно залучення грошових коштів у сільське господарство, зокрема, через кореспондентські відносини Центрального депозитарію цінних паперів.

9.Відправили на повторне перше читання законопроект 9230, який передбачає до припинення воєнного стану звільнення від фінансової відповідальності вітчизняних суб'єктів господарювання, які не одержали у встановлені строки грошові кошти (оплату) за експортовані до 24 лютого 2022 року до рф/білорусі товари/послуги.

10.Законом 8185, прийнятим в цілому, заборонили здійснення польотів безпілотних повітряних суден над прикордонною смугою, за виключенням випадків, визначених Урядом, пунктами пропуску через кордон та контрольними пунктами, розширили повноваження Нацгвардії, Нацполіції, Держприкордонслужби, СБУ в частині застосування ними спецзасобів (пристроїв) для перехоплення сигналів дистанційного керування безпілотними суднами, пошкодження чи знищення таких суден та складових частин безпілотної авіаційної системи, у спецзонах з особливим режимом, а також надали право СБУ та Нацполу використовувати повітряні судна, у тому числі безпілотні, транспортні засоби, що рухаються по поверхні води або під нею, у тому числі дистанційно керовані.

11.Законом 8235, прийнятим в цілому, виключили конфіскацію майна як вид покарання з санкцій за незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної та іншої допомоги, за виготовлення/поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганду тоталітарних режимів, за виправдування/визнання правомірною/заперечення збройної агресії рф проти України, а також привели строк покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю у відповідність до приписів статей Кримінального кодексу, що регулюють правопорушення у сфері господарської діяльності.

12.Законом 7354, прийнятим в цілому, уможливили здачу теоретичного іспиту на водійські права на основі самопідготовки без обов'язкового відвідування автошколи, встановили адміністративну відповідальність за порушення порядку підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації

водіїв транспортних засобів, за порушення порядку державної акредитації закладів, що проводять відповідну діяльність, атестації їх спеціалістів та порядку приймання іспитів для отримання права керування транспортними засобами, оформлення або видачі посвідчення водія, надавши право складати протоколи за відповідні правопорушення уповноважених осіб органів Нацполіції, а обов'язок розглядати відповідні справи покласти на посадових осіб Нацполіції та на суди (при повторності).

13.Законопроектом 9405, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували переглянути та/або скасувати окремі положення 16 законодавчих актів у медичній, соціальній, господарській, судовій, інформаційній, адміністративній сферах, які вводились як норми тимчасової дії в період пандемії COVID-19.

14.Законопроектом 9403, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України у зв'язку із завершенням карантину, встановленого з метою запобігання поширенню COVID-19.

15.Законом 9110, прийнятим в цілому, передбачили надання соціальних гарантій, права на охорону здоров'я та медичну допомогу військовослужбовцям, які проходили військову службу або навчання у військових навчальних закладах, частинах, центрах та отримали поранення, контузії, каліцтва, травми або захворювання, внаслідок завдання ракетних, артилерійських, авіаційних ударів по таких закладах, а також надання таким особам статусу осіб з інвалідністю внаслідок війни, а сім'ям таких військовослужбовців – статусу сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України.

16.Законопроектом 9271, прийнятим в цілому, надали можливість працюючій жінці за відсутності медичних протипоказань та за її бажанням розпочинати відпустку у зв'язку з вагітністю та пологами пізніше ніж за 70 (90) днів до очікуваної дати пологів та пропорційно збільшили післяпологову частину відпустки, не змінюючи загальну тривалість відпустки.

17.Постановою 9481 взяли до відома Звіт ТСК ВР з питань моніторингу отримання і використання міжнародної матеріально-технічної допомоги під час дії воєнного стану, а також у зв'язку із завершенням строку її діяльності утворили нову ТСК з майже аналогічною назвою та у тому ж складі під головуванням О.Устінової (фракція Голос).

18.Постановою 9382 до відома Звіт ТСК ВР з питань розслідування смерті (вбивства) народного депутата Антона Полякова та направили його до Офісу Генпрокурора та ДБР для відповідного реагування.

19.Законопроектом 9293, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували розмежувати повноваження центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики при наданні хмарних послуг (Мінцифри) та регулятора комунікаційних послуг, який реалізуватиме державну політику при наданні хмарних послуг (Адміністрації Держспецзв'язку).

20.Законопроектом 9412, прийнятим в цілому, підвищили ефективність організації роботи постачальників електронних комунікаційних мереж/послуг та усунули колізії у регулюванні їх роботи в умовах воєнного стану.

21.Законопроектом 8423, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували зміни до закону про поштовий зв'язок щодо права носіння та використання спеціальних засобів захисту персоналом операторів поштового зв'язку, який пройшов спеціальну підготовку, а також застосування лише тих міжнародних договорів України, які набрали чинності в установленому порядку.

22.Законом 0192, прийнятим в цілому, припинили дію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом рф про співробітництво під час здійснення спільного контролю осіб, транспортних засобів і товарів на українсько-російському державному кордоні.

23.Законом 0208, прийнятим в цілому, ратифікували Конвенцію про безпеку в застосуванні хімічних речовин на виробництві № 170, спрямовану на гармонізацію законодавства України із міжнародним законодавством у сфері безпечного поводження

з хімічними речовинами, які використовуються в усіх галузях економічної діяльності та упорядкування системи класифікації хімічних речовин, врегулювання правил поведінки з ними, визначення сфер відповідальності роботодавців, встановлення обов'язків і прав працівників, визначення відповідальності держав, які здійснюють експорт хімічних речовин.

24. Законом 7442, прийнятим в цілому, встановили форму, порядок направлення і надання відповіді на запит арбітражного керуючого, розширили можливість забезпечення вимог кредиторів шляхом накладення арешту на майно не тільки боржника, а і на майно осіб, які несуть з боржником субсидіарну чи солідарну відповідальність, передбачили отримання висновку щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, надали розпоряднику майна повноваження доступу до інформації що зберігається у базах даних (в т.ч. електронних) боржника та його звітності, а на період воєнного стану + 6 місяців надали можливість проведення зборів та комітету кредиторів дистанційно (у режимі відеоконференції та шляхом опитування), а господарському суду – продовжувати строки у справі про банкрутство, звернення про визнання недійсними правочинів, дії мораторію на задоволення вимог кредиторів, оголошення про проведення аукціонів, виконання плану санації чи реструктуризації боргів боржника, процедури розпорядження майном, ліквідації, реструктуризації боргів боржника та погашення боргів боржника, зупиняти нарахування відсотків на зобов'язання боржника перед кредиторами тощо у зв'язку з веденням бойових дій у відповідних районах.

25. Законом 4344, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували для стимулювання розвитку нафтогазовидобувної галузі скасувати можливість укладення угод про розподіл продукції без конкурсу щодо родовищ корисних копалин із незначними запасами, вдосконалити критерії оцінки пропозицій учасників відповідного конкурсу, забезпечити відкритість та публічність діяльності Міжвідомчої комісії з організації

укладення та виконання угод про розподіл продукції шляхом онлайн-трансляції в мережі Інтернет її засідань, збільшити строк подання заявки на участь у конкурсі до 3 місяців для суходолу та 6 місяців – для шельфу, а також заборонити бути інвестором за угодою про розподіл продукції пов'язаним із державою-агресором особам.

26. Законом 9387, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували включити до джерел формування спеціального фонду державного бюджету в частині доходів кошти, отримані від реалізації майна державних унітарних підприємств відповідно до Закону України «Про особливості припинення державних підприємств за рішенням Фонду державного майна України» із спрямуванням таких коштів на здійснення заходів, пов'язаних з припиненням державних унітарних підприємств відповідно до цього ж Закону.

27. Законом 9384, прийнятим у першому читанні за основу, запропонували визначити основні правові засади надання медичної та/або реабілітаційної допомоги із застосуванням телемедицини – складової електронної охорони здоров'я (е-здоров'я) та її складової – телереабілітації із застосуванням сучасних цифрових технологій, формування єдиного медичного інформаційного простору, уможливлення надання екстреної медичної допомоги з використанням методів та засобів телемедицини.

28-30. Відхиливши постанови 8401-П, 8401-П1, 8401-П2 розблокували можливість підписання спікером прийнятого 30 червня закону 8401 щодо особливостей оподаткування (часткового відновлення довоєнної системи) у період воєнного часу (https://censor.net/ua/blogs/3430940/sotsialni_ta_medychni_garantiyi_postrajdalym_viyiskovym_ta_kursantam_pid_chas_trenuvalnyh_zboriv_abo). – 2023. – 13.07).

***

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Олесь Василець, волонтерка-міжнародниця, засновниця Благодійного фонду

«Нова Бородянка», депутатка Бучанської районної ради Київської області

Законопроект #7457: нові небокраї наркоторгівлі?

Від сьогодні наркотема в Україні більше не «ню».

Всі найогидніші вчинки трапляються під час великих зламів, адже подаються під «соусом» благодіяння.

Так і сталося із законопроектом 7457 про медичний канабіс. Великий соціальний запит і «турбота» громадськості про військових, важкопоранених на фронті, зробили свою справу, і, по суті, змусили навіть парламентарів зі здоровим глуздом ухвалити 7457 в першому читанні з правками від 7 червня «з-під поли», а не в редакції МОЗ від 18 березня.

Але давайте по порядку.

Вам потрібно знати, що всі психоактивні речовини є в національному «Переліку наркотичних речовин і прекурсорів» у Таблицях I (особливо небезпечні, обіг заборонено), II і III (обіг обмежено).

Канабіс – в Таблиці I, а законопроект передбачає використання в медицині лише речовин із Таблиць II і III. Відтак, щоб похідні канабісу могли бути ліками, їх треба переносити в іншу таблицю. Або змінювати закон, дозволяти в медицині крім II і III таблиць ще і таблицю I (чистий канабіс).

Важливо розуміти, що 18 березня МОЗ підготував класний законопроект і подав його на погодження.

Принципово, що разом із проектом закону публікувався і проект змін до Переліку наркотичних засобів, що не лишало запитань щодо змісту реформи: канабіс та його похідні вилучалися з Таблиці I (особливо небезпечні речовини, обіг заборонено) і вносилися до Таблиці II (обіг обмежено, може використовуватися в медицині).

У разі ухвалення це давало потужний спектр медичного застосування:

- вирощування й перероблення фармацевтичної сировини рослинного походження;
- імпорт сировини й готових лікарських форм, виробництво ліків із фітоканабіоїдів;

- повноцінний доступ вчених до наукових досліджень канабіоїдів, як лікарських засобів (включно з клінічними дослідженнями), а пацієнтів – до лікування.

Але 7 червня ЗМІ видали інфо: «уряд підтримав законопроект про медичний канабіс». Подія мала місце за закритими дверима, інформація про склад її учасників відсутня, але зміст передає фінальна редакція законопроекту, який 10 червня був зареєстрований у Верховній Раді під номером 7457

Це той текст, який ми маємо зараз, і це поки що без применшення – завуальована красивими словами легалізація наркоторгівлі

Тепер законопроект передбачає:

- доступ пацієнтів лише до імпортованих субстанцій синтетичного походження, (використання фітоканабіоїдів не передбачено);

- наукові дослідження юридично ускладнені (їх і надалі буде простіше проводити за кордоном), а клінічні з фітоканабіоїдами – юридично неможливі;

- вирощування канабісу як фармсировини дозволяється, але з метою виключно транспортування за межі України.

При цьому транспортування відбуватиметься не як в редакції від 18 березня – з детально прописаною процедурою, де на вимогу МВС дуже розлого було розписано правила транзиту, як пацієнти можуть ввозити свої ліки, як придбати, якщо вони тут закінчаться тощо.

У редакції від 7 червня все дуже просто: транзит здійснюється за умови «обов'язкової охорони» й «супроводу Нацполіції». Ні тобі деталей, ні процедур – загальні фрази, під які можна затягти будь-що.

Але найбільші небезпеку і кількість запитань у новій редакції викликає те, що ключова зміна «після» 7 червня міститься у статті 2. Визначається, що Таблиця 1 «Переліку» містить списки 1, 2, 3 і ... 4.

Зараз канабіс і його похідні – в трьох списках таблиці, четвертого не існує. Логіка цієї правки – робимо все, аби не випускати канабіс із Таблиці I: рослина залишається в списку 1, тетрагідроканабінол – в списку 2, промислові коноплі – в списку 3. Для «медичної»

пропонується створити новий список в Таблиці I, але від цього вона не перестає бути «особливо небезпечним наркотиком, обіг якого заборонений».

Тож прикметник «медичний» до слова «канабіс» треба писати в лапках з огляду на редакцію законопроекту від 7 червня. Для реальної «медичності» треба або переносити канабіс в Таблицю II, або ж додатково змінювати закон, що зараз дозволяє медичну практику лише з Таблицями II і III, але не I. А от якраз таких змін редакція законопроекту № 7457 від 7 червня і не передбачає.

Відтак не передбачає і медичного обігу канабіноїдів рослинного походження: ні у вітчизняних ліках, ні в імпорتنих.

Після статті 16 законопроекту і до його кінця більше в тексті ніде немає згадок про Таблицю I та її новий Список 4 немає, але маємо «лапшу»

зі старої версії (де за логікою канабіс у Таблиці II) без жодних правок.

Таку фінальну версію законопроекту узгоджував міністр охорони здоров'я Віктор Ляшко, який несе експертну відповідальність за текст від імені Уряду, та голова профільного комітету Верховної Ради України з питань здоров'я, нардеп Михайло Радущкий, який також узгоджував фінальну версію 7457.

Так що тепер всі капці полетять в них. А ще – 7457 – це, мабуть, один з небагатьох настільки скандальних законопроектів, що в кулуарах вже готуються правки та проекти законів його «на противагу».

Побачимо тепер, чи стане Україна другим Амстердамом, чи другим Бангкоком (https://censor.net/ua/blogs/3431031/zakonoprojekt_7457_novi_nebokrayi_narkotorgivli). – 2023. – 13.07).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 13 (255) 2023

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактори:

А. Берегельська, Я. Маленко

Комп'ютерне верстання:

Н. Крапіва

Підп. до друку 27.07.2023

Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,25.

Наклад 21 пр.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net